

Jnu'un Yandios ni chaa

Mateo

Sivi yivi ni ka kuu jna'an Jito'yo

Cristo Jesús

(Lc. 3.23-38)

1 Ja'a kuu iin lista taka yivi ni kikoyo nuu ñuyivi na jana'an jiin Cristo Jesús, ja ni kuu ya jna'an David jiin Abraham. ²Abraham ni kuu tata Isaac, ti Isaac ni kuu tata Jacob. Jacob ni kuu tata Judá jiin uu ga ñani da. ³Judá ni kuu tata Fares jiin Zara, ti nana da ni kuu Tamar. Fares ni kuu tata Esrom, ti Esrom ni kuu tata Aram. ⁴Aram ni kuu tata Aminadab, Aminadab ni kuu tata Naasón, Naasón ni kuu tata Salmón. ⁵Salmón ni kuu tata Booz, ti nana da ni kuu Rahab. Booz ni kuu tata Obed, ti nana da ni kuu Rut. Obed ni kuu tata Isaí. ⁶Isaí ni kuu tata rey David, ti rey nación Israel ja ni nani David jiin ñasi'i Urías, ni ka kuu tata Salomón, ko ja ni ji'i Urías sa ni kaku Salomón.

⁷Salomón ni kuu tata Roboam, Roboam ni kuu tata Abías, Abías ni kuu tata Asa. ⁸Asa ni kuu tata Josafat, Josafat ni kuu tata Joram, Joram ni kuu tata Uzías. ⁹Uzías

ni kuu tata Jotam, ja ni kuu tata Acaz, ti Acaz ni kuu tata Ezequías. ¹⁰Ezequías ni kuu tata Manasés ja ni kuu tata Amón, ti Amón ni kuu tata Josías. ¹¹Josías ni kuu tata Jeconías jiin uu ga ñani da. Ti kuiya yukan ni ka'iin yivi ñuu Israel presu nuu yivi ñuu Babilonia.

¹²Yukan na ti Jeconías ni kuu tata Salatiel, Salatiel ni kuu tata Zorobabel, ¹³Zorobabel ni kuu tata Abiud, Abiud ni kuu tata Eliaquim, ti Eliaquim ni kuu tata Azor. ¹⁴Azor ni kuu tata Sadoc, Sadoc ni kuu tata Aquim, Aquim ni kuu tata Eliud. ¹⁵Eliud ni kuu tata Eleazar, Eleazar ni kuu tata Matán, ja ni kuu tata Jacob. ¹⁶Jacob ni kuu tata José, chaa ni kuu yii María. Ti María ni kuu nana Jesús ja nani Cristo, ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.

¹⁷Ja yukan kuu ja undi uxi kuun yivi ni ka kuu ja ni keja'a undi Abraham ti ni jaa undi David, ti uxi kuun ga suku ja ni keja'a jiin David, ti undi kuiya ni ka ja'an yivi Israel presu nuu yivi ñuu Babilonia. Ti uxi kuun ga suku ja undi kuiya yukan, ti ni jaa kuiya ni kaku Cristo, ja ni taji Yandios ya, ndiso jniñu ña'nu.

Ni kaku Cristo Jesús

(Lc. 2.1-7)

¹⁸Sia'an ni kuu na ni kaku Cristo Jesús. Nana ya María, iyo tratu ña ja nanda'a ña jiin José. Na ti najna'an ga ña jiin José, ti ja ni jaku'un se'e ña. Ti maa Espíritu Santo ni sa'a ja na jaku'un se'e ña. ¹⁹Iin chaa va'a ni kuu José, ti tu ni kuni da ja stuu da maa da nuu yivi ja xndoo da ña, chi ni ndo'o ini da ja xndoo xe'e da ña. ²⁰Ni ndo'o ini da sia'an, ti ni kenda iin ángel ja junukuachi nuu Yandios. Ti ni ka'an ángel un jiin da nuu ñujani, ti ni kachi:

—José, ro'o ja kuu ra jna'an rey David na jana'an, koto yu'u ra ja ki'in ra María ja kuu ñasi'i ra, chi se'e ñu'un chii ña un vaji nuu maa Espíritu Santo. ²¹Ti nu na kaku suchi lulu un, ti skonani ra i Jesús. Sia'an konani suchi lulu un chi maa i kuu ja nama siki kua'a ñanijna'an i, yivi ka iyo kuachi —ni kachi ángel Yandios un.

²²Taka un ni kuu nava na kundaa taka jnu'un ni kachi profeta Isaías na jana'an, na ni ka'an da jnu'un Yandios:

²³Jaku'un se'e iin ña'an lulu un, ti kuu i iin suchi yii.
Ti suchi lulu un konani i Emanuel,
ja kuni ka'an: “Kancha Yandios jiin yo.”

²⁴Nu ni ndoto José, ti ni sa'a da nava ni ta'u ángel Yandios un jniñu. Ti ni jaka da María ja na kuu ña ñasi'i da. ²⁵Ko tu ni ka najna'an da, chi ni ndatu da undi ni kaku se'e ña. Ti ni ka skonani da i Jesús.

Ka jande'e chaa tu'va nuu Jesús

2 Jesús ni kaku ya iin ñuu lulu nani Belén, ja kuu iin ndañuu Judea. Ti kuiya yukan ni kuu Herodes rey ja ta'u jniñu nuu ñuu yukan. Ti ni jakoyo uni chaa ñuu ka'iin ichi nuu kaña ndikandii ñuu Jerusalén, ti chaa un ka kuu da chaa tu'va. ²Ti ka nduku jnu'un da: —¿Nanu kande rey yivi ñuu Judea ja ni kaku un? Chi nuu andivi ichi nuu sa'u ndikandii ni ka jini ri iin luceru ja'a seña ja, ja ni kaku i. Ti ja yukan kuu ja vekoyo ri ja'a ja na chiñu'un ri i naa ri —ni ka kachi da.

³Nu ni jini rey Herodes jnu'un un, ti ni keja'a kaña ii ini da, ti suni kua'a yivi ñuu Jerusalén. ⁴Ti yukan na ti ni nastutu rey un taka sutu ka kuña'nu jiin taka ga chaa ka xna'an ley Israel un, ti ni ka jikajnu'un da nau ñuu ni kaku Cristo. ⁵Ti ni ka kachi chaa un:

—Ñuu Belén, iin ndañuu Judea, chi sia'an ni chaa profeta nuu tutu ja ni kachi da:

⁶Ti ro'o yivi ñuu Belén, ja kanchuku ra ñuu Judá, tu nda'u xaan kendo ra ja kuu nuu taka ga ñuu ka iyo nuu ñuyivi, chi ja'a kuu nuu kaña iin chaa kuña'nu, ja koto ñuu ri Israel. Kachi tutu.

Sia'an ni ka kachi chaa un nuu rey Herodes.

⁷Yukan na ti ni kana xe'e Herodes chaa tu'va un, ti ni jikajnu'un ndaa da nasa ja ni kuu ja ni kenda luceru un, na ni ka jini da. ⁸Yukan na ti ni taji da chaa un kuankoyo da ñuu Belén, ti ni kachi da:

—Kuankoyo naa ra ti nduku jnu'un ndaa ra nanu kancha suchi lulu un. Nu ni ka nani'in ra nuu kancha i, ti chakoyo ra ti kasjnu'un ra nuu ri nava suni na ki'in tu ru'u, kin chiñu'un ri i —ni kachi da.

⁹Sia'an ni xndaku rey un nuu chaa tu'va un, ti kuankoyo da. Ti luceru ja'a seña ja ni ka jini da ichi nuu kaña ndikandii un, yoxnuu tuku nuu da naa da undi ni jaa nuu kancha suchi lulu un sa ni jakuiñi. ¹⁰Nu ni ka jini chaa tu'va un ja ni jakuiñi luceru un, ti ni ka kusii xaan tonto ini da naa da. ¹¹Nu ni ka kivi da ini ve'e un, ti ni ka jini da suchi lulu un kancha i, yijni nana i María suchi. Ni ka jakunjiti da, ti ni ka nakua'a da ja yiñu'un suchi lulu un. Yukan na ti ni ka jiña da kaja da, ti ni ka ja'a da oro, suxia kutu vixi jiin inga nuu suxia (ja nani mirra), ni kuta'u i.

¹²Yukan na ti ni kasjnu'un iin ñujani nuu da naa da ja tukaa ga nandeokuñi da nuu kancha rey Herodes. Ti ni ka nandeokuñi da inga ichi kuan nukoyo da ñuu da naa da.

Kuankoyo José jiin María ichi ñuu Egipto

¹³Nu ni ka ya'a chaa tu'va un kuankoyo da, ti ni ka'an tuku iin ángel Yandios jiin José nuu ñujani, ti ni kachi:

—Ki'in suchi lulu jña jiin nana i, ti kuankoyo ichi ñuu Egipto naa ra. Ti yukan kunchuku ra naa ra undi na kachi maa ri tuku, chi kuni nanduku rey Herodes suchi lulu jña ja ka'ni da i —ni kachi ángel ya.

¹⁴Yukan na ti ni ki'in José suchi lulu un jiin nana i, ti ni ka kee da

jakuaa un kuankoyo da ichi ñuu Egipto. ¹⁵Ti yukan ni ka'iin da undi ni ji'i rey Herodes. Yukan ni kundaa nava ni kachi Yandios ja ni kachi profeta na jana'an un: “Undi Egipto ni kana ri se'e ri.”

Ni ta'u Herodes jniñu ja na kuu taka suchi yii kuachi

¹⁶Nu ni jini Herodes ja ni ka kuu ichi ini chaa tu'va un maa da. Ti ni kiti xaan tonto ini da, ti ni ta'u da jniñu ja na kuu taka suchi kuachi iin uu kuiya, jiin taka suchi yii kuachi ga ja kanchuku ñuu Belén, jiin taka ga ñuu ka'iin yajni un. Sia'an ni sa'a da, chi ja ni ni'in va'a da jnu'un nuu chaa tu'va un, chi ni ka kachi chaa un nasa ja ni kuu ja ni kaku Jesús. ¹⁷Yukan ni kundaa nava ni chaa profeta Jeremías nuu tutu ja ni kachi da:

¹⁸Ni ka nde'e xaan yivi ñuu Ramá, ti iyo xaan jnu'un kui'ya ini. Raquel kuu ña'an nde'e xaan ja'a se'e ña, ti tu kuni ndusii ini ña, chi ja ni ndi'i i ni ka ji'i.

Kachi tutu.

¹⁹Nu ni ji'i rey Herodes, ti ni ka'an tuku iin ángel Yandios jiin José nuu iin ñujani nuu kande da ñuu Egipto un, ti ni kachi:

²⁰—Ki'in suchi lulu jña jiin nana i, ti nandeokuñi ñuu Israel, chi ja ni ji'i chaa kuni ka'ni maa i un —ni kachi ángel Yandios un.

²¹Yukan na ti ni ki'in José suchi lulu un jiin nana i, ti kuano'on da ñuu Israel. ²²Ko nu ni jini José ja Arquelao ni nukuiñi da nuu tata da Herodes ti ta'u da jniñu nuu ñuu Judea, ti ni yu'u da ki'in da yukan,

chi ja ni iyo iin ñujani nuu da, ti kua'an da ichi ñuu Galilea. ²³Nu ni ka jakoyo da yukan, ti kuankeyo da ñuu Nazaret. Yukan ni kunchuku da. Ti ni kundaa taka jnu'un ni ka ka'an profeta ja Jesús konani ya, "chaa ñuu Nazaret."

Jnu'un Juan, chaa ni skuanducha

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

3 Yukan ti ni kii Juan, chaa skuanducha un, nuu ñu'un te'e ñuu Judea, ti ka'an da nuu yivi, ²ti ni kachi da:

—Nakani ini naa ra, chi ja kuan kuyajni kivi ta'u maa Yandios jniñu nuu ra naa ra —ni kachi da. ³Ti siki Juan ja'a kuu ja ni ka'an profeta Isaías na ni chaa da iin tutu sia'an:

Kin ka'an iin chaa, kin ka'an undi nuu ñu'un te'e un, ti kachi da:

"Koo tu'va ra naa ra, chi ja yajni chaa Jito'yo.

Ti kuni ja na kaka ndaa ra naa ra."

Sia'an ni chaa profeta Isaías nuu tutu na jana'an.

⁴Sa'ma Juan ni kuu jiin ixí camellu. Ni yi'i iin sanchi ñii chii da. Ni yaji da ndikua'yi jiin nduxi ñuñu yuku. ⁵Ni ka kii yivi ñuu Jerusalén, jiin yivi ndañuu Judea, jiin yivi ñuu ka'iin yajni yucha Jordán un, ti ni ka ñuso'o i jnu'un ka'an da. ⁶Ti nu ni ka kachi i ja, ja ni ka nakani ini i naa i nuu kuachi i, ti ni skuanducha Juan i ini yucha Jordán.

⁷Suni ni ka jakoyo kua'a chaa fariseo, ja ni ka kuu da chaa ka jito va'a nuu ley Israel, jiin kua'a chaa saduceo (chaa un ni ka kuu da inga

partido ja suni ka xna'an da siki nasa kuni ka'an ley Israel). Ni ka kii uu grupo un nuu skuanducha Juan, ti ni jini Juan ja nde kua'a chaa un ni jakoyo. Ti ni nduxaan da nuu chaa un naa da, ti ni kachi da:

—Ro'o ka kuu ra nanu koo xaan jiin se'e ti, chi ndeva'a xaan ka sa'a ra. ¿Xi ka jani ini ra ja nama ra maa ra nuu nundo'o ja kuan kuu yajni nuu ra naa ra nu? ⁸Na kachi ri ja kava yiñu'un ra naa ra nava na kuni ndaa yo ja, ja ni ka nakani ini ra nuu kuachi ra naa ra. Ti nava sia'an na nduu ra nanu iin yujnu vixi ja ja'a nde'e va'a, chi ka sa'a ra jniñu va'a. Ti sia'an ka stuu ra ja, ja ni ka nakani ndixia ini ra, ti ni ka xndoo ra kuachi ra. ⁹Ti tu kondo'o vixi ini ra naa ra ja ka'an ra: "Maa yo naa yo ka kuu yo jna'an Abraham." Tu ka'an ra sia'an, chi na kachi ri ja vasu undi yuū ja'a, ti kuu sa'a Yandios iin jniñu ña'nu ja na kuu i jna'an Abraham, nu kuni ya. ¹⁰Ti nuu yivi ja tu ka kuni nakani ini i nuu kuachi un, ja iyo tu'va Yandios ja kua'a ya nundo'o nuu i. Ti nundo'o ja kua'a Yandios un kuu nanu iin chaa ja iyo tu'va da ja kin sandoo da nuu huerta da, ti ka'ncha da yujnu ja tukaa ja'a nde'e va'a, ti ski'in nuu ñu'un ja na kayu. Suni sia'an kutu'va Yandios kua'a ya nundo'o nuu yivi un.

¹¹Jandaa kuu ja ru'u chi skuanducha ri ro'o naa ra jiin nducha, ko kuan kuu yajni kivi kenda iin chaa kuu ña'nu ga ja kuu ru'u. Ti nanu ja skuanducha da ro'o naa ra ja kua'a da Espíritu Santo ja kuncha ya jiin ra. Ti sia'an nanu sandoo iin ñu'un nuu kayu, suni

sia'an sandoo Espíritu Santo undi ini ra naa ra. Ti chaa kuu ña'nu un, tu kuu kandu ri nuu da, chi kuu ña'nu ga da ja kuu ru'u. ¹²Ti sasiin da yivi nanu iin chaa yijni pala da ja xndeché da triu da, ti kendo da paja, sava'a da triu da ini ve'e da, ti ka'ma da paja un. Ti chaa un, chi kua'a da nundo'o yivi jiin iin ñu'un ja tu nda'va kuiti —sia'an ni kachi Juan nuu chaa fariseo jiin chaa saduceo un.

Ni janducha Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³Yukan ti ni kee Jesús ñuu Galilea, ti vaji ya ichi yucha Jordán nuu kande Juan ja na skuanducha da ya. ¹⁴Ko tu kuni Juan ni kuu, ti ni kachi da jini Jesús:

—Maa ni kuu ja skuanducha saña, ti ansu ja maa ni vaji nuu na —ni kachi Juan.

¹⁵Ti ni kachi Jesús:

—Na koo sia'an vijna, chi kanuu ja na siuku yo taka jniñu ni ta'u Yandios —ni kachi ya.

Yukan ti sa ni janta'u Juan. ¹⁶Nu ni janducha Jesús, ni kee ya ini nducha un, ti yukan ni nuña andivi nuu kancha Yandios, ti ni jini Jesús ja vaji Espíritu Yandios, ti ni jinu xini ya, nanu iin sata. ¹⁷Yukan ti ichi andivi ni ka'an Yandios jiin Jesús:

—Ja'a kuu se'e ri ja kunda'u xaan ini ri. Ti kusii xaan ini ri jiin ya —ni kachi Yandios jiin se'e ya.

Kuni ska'an ja'u'u un Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4 Yukan ti ni yinda'a Espíritu un Jesús kua'an ya undi nuu

ñu'un te'e un, ja kuni ja'u'u un kue'e ya ja na sa'a ni'in ini ya. ²Ti sia'an ni kundee ya uu xiko nduu kivi, ti uu xiko jakuaa, ni iyo ndicha ini ya. Yukan ti sa ni chaa iin soko ini ya. ³Yukan ti ni tu'va ja'u'u un nuu Jesús ja kuni ke'e ya, ti ni kachi:

—Nu ndixia ra ja Se'e Yandios kuu ra, sa'a ja taka yuü ja'a na nduu staa kaji yo —kachi ja'u'u un.

⁴Ti ni kachi Jesús:

—Kachi nuu tutu Yandios: “Ansu jiin nini staa kuchaku yivi naa i, chi suni kuu kuchaku i jiin taka jnu'un ka'an Yandios”, —ni kachi Jesús.

⁵Yukan ti kua'an tuku ja'u'u un jiin ya ichi ñuu Jerusalén, ja kuu maa ñuu ii, ti ni kaa ya xini veñu'un ka'nu Israel, ⁶ti ni kachi tuku ja'u'u un jiin ya:

—Nu ndixia ra ja Se'e Yandios kuu ra, ti skanakava maa ra undi nuu ñu'un un, chi sia'an yoso nuu tutu:

Na ta'u Yandios jniñu nuu ángel ya ja na koto ya ro'o.

Ti nakinda'a ya ro'o jiin nda'a ya, nava tu tuji si'in ra nuu ni iin yuu.

Kachi tutu, ni kachi ja'u'u un.

⁷Ti ni kachi tuku Jesús:

—Tuu, chi su'va yoso nuu tutu Yandios: “Koto maa ke'e ga ra maa jito'o ra Yandios”, kachi tutu —ni kachi Jesús.

⁸Yukan ti kua'an tuku ja'u'u un jiin Jesús xini iin yuku sukun xaan, ti yukan ni xna'an nuu ya taka ñuu ka iyo nuu ñuyivi jiin taka ndajniñu vii ja iyo nuu, ⁹ti ni kachi:

—Taka ja'a kua'a ri nuu ra nu na jakunjiti ra ti chiñu'un ra ru'u —ni kachi ja'u'u un.

¹⁰Yukan na ti ni kachi Jesús:
—Kuxio nuu ri ro'o ja'u'u, chi
su'va kachi nuu tutu Yandios:
“Chiñu'un nuu maa iin ni ya
kunukuachi ra nuu”, kachi tutu —
ni kachi Jesús.

¹¹Yukan ti ni kuxio ja'u'u un nuu
Jesús ti kua'an. Ti sa ni ka chakoyo
ángel Yandios, ti ni ka chindee i
maa ya.

**Ni keja'a Jesús jiin jniñu ya ñuu
Galilea**

(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

¹²Ti yukan ni ni'in Jesús jnu'un
Juan, chaa skuanducha un, ja
kande da vekaa. Ti nu ni jini ya
jnu'un un, ni kee ya ti kua'an ya
ichi ñuu Galilea. ¹³Ko tu ni kendo
ya ñuu Nazaret, chi kua'an ya undi
ñuu Capernaum, iin ñuu kande
yajni yu'u mar Galilea, ja kendo
nuu ñu'un ñuu Zabulón jiin ñu'un
Neftalí, ti yukan ni kuncha ya. ¹⁴Ti
yukan ni kundaa nava ni chaa
profeta Isaías nuu tutu na jana'an:

¹⁵Ñuu Zabulón jiin ñuu Neftalí, ja
kuu iin ichi kua'an yajni yu'u
mar, ichi nuu kaña ndikandii
yucha Jordán,
ti ñuu Galilea nuu kanchuku
yivi ja tu ka kuu yivi Israel.

¹⁶Yivi ka iyo kuachi kanchuku
ñuu un, kanchuku i nanu nuu
ñuñaa kuiti, chi tu ka jini i
jnu'un Yandios.

Ti yivi kanchuku nanu ndati
ñuji'i, ni ndinchaa iin ñu'un
nuu i.

Chi nu na nakuni ndaa i jnu'un
ya, ti kuu i nanu ja ni ka
ndundijin nduchi i.

Sia'an ni kachi profeta Isaías.

¹⁷Undi kivi un ni keja'a Jesús
xndaku ya, ti kachi ya:

—Nakani ini nuu kuachi ra naa
ra, chi ja ni jaa kivi ja ta'u Yandios
jniñu nuu ni tu'u ñuyivi —ni kachi
ya.

**Ni kana Jesús xini kuun chaa ka jniñ
chāká**

(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

¹⁸Kua'an Jesús yu'u mar Galilea,
ti ni jini ya uu chaa ka'iin un, iin
da kuu Simón ja suni nani da Pedro,
ti inga da kuu Andrés, ñani da.
Ka'iin da ka jniñ da chāká, ti ja ni
ka chunde da ñunu da ini nducha,
¹⁹ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kundikun ru'u naa ra, na cho'o.
Ja ni ka jniñ xaan ra chāká, ko vijna
ru'u, na xna'an ri ro'o nasa nastutu
ra yivi. Ti xna'an ra yivi un maa
jnu'un Yandios ja na kandixia i ru'u
—ni kachi Jesús.

²⁰Ti luego ni, ni ka xndoo da
ñunu da ti kuankoyo da jiin Jesús.

²¹Ni jika ya ti'li ga, ti ni jini ya
ka'iin uu ga da, Jacobo jiin ñani da
Juan, se'e yii Zebedeo. Ka'iin da ini
iin barco jiin tata da, ka nachaa da
ñunu da, ti ni kana Jesús xini da.

²²Yachi ni, ni ka xndoo da barco un
jiin tata da, ti ni ka ndikun da ya.

Xna'an Jesús nuu yivi kua'a

(Lc. 6.17-19)

²³Kua'an Jesús ni ñuu Galilea,
kua'an ya xna'an ya nuu yivi ini
taka veñu'un yivi Israel ja na
kutu'va yivi un jnu'un Yandios.
Xna'an ya nuu yivi nava ta'u
Yandios jniñu, ti suni kenchaa
ya taka nuu kue'e ka jna'an yivi.

²⁴Taka yivi ñuu Siria ni ka ni'in

i jnu'un Jesús, ti ni ka janchaka i taka yivi ka jna'an taka nuu kue'e nuu ya, jiin taka yivi ka jna'an tachi xaan, jiin yivi ka jna'an kue'e jiyi'i, jiin yivi tikuku un. Ti ni sa'a Jesús tajna i. ²⁵Kua'a yivi ñuu Galilea ni ka ndikun ya, yivi ñuu Decápolis, yivi ñuu Jerusalén, jiin ñuu Judea, jiin yivi taka ñuu ka kendo ichi nuu kaña ndikandii yucha Jordán.

Ka'an Jesús nuu yivi xini iin yuku

5 Nu ni jini Jesús yivi kua'a un, ti kua'an ya xini iin yuku, ti yukan ni nukoo ya. Ti yukan ni ka ndututu yivi ka skua'a jiin ya. ²Yukan ti ni keja'a Jesús ni xna'an ya nuu i naa i.

Nau yivi kuu ja iyo ta'u nuu Yandios

(Lc. 6.20-23)

³Ti ni kachi Jesús:

—Na kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi ka iyo jnu'un kui'ya ini siki ja ni ka nakani ini i. Ni ka nakani ini i ja tu ni iyo ni iin jniñu va'a i nuu Yandios. Ti siki yivi un chi jandaa kuu ja kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Ti jandaa kuu ja kivi i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

⁴Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi ja ka iyo jnu'un kui'ya ini siki kuachi i, ti kua'a Yandios jnu'un ndee ini nuu i.

⁵Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi vita ini, ti ni'in i ñu'un ni chisojnu'un Yandios.

⁶Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi ka ñukuu ini maa ya ti ka jandatu i jniñu ta'u ya, ti ka sa'a i taka nava kuni ya, chi maa ya chindee i ja na siuku i.

⁷Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi ka kunda'u ini jna'an, ti suni kunda'u ini Yandios maa i.

⁸Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi ka iyo ndoo añu, ti kua'a ya ta'u i ja kunchuku i jiin ya.

⁹Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi sa'a ja na kukuee kunchuku yivi naa i, chi nakinse'e Yandios maa i.

¹⁰Suni kachi ri ja kandichi Yandios jiin yivi ka jito u'u yivi maa i siki ja ka jika ndaa i ichi Yandios. Kandichi Yandios jiin yivi ya un, ti jandaa kuu ja kivi i ñuu nuu ta'u maa ya jniñu.

¹¹Ti kachi ri ja kandichi Yandios jiin ro'o naa ra ja nu na ka'an ndeva'a yivi nuu ra, ka'an i siki ra ti kundio ini i ro'o ja kua'a i tau ra naa ra, ti chakuachi i ro'o sava'a ni ga jnu'un ja siki ru'u. ¹²Ti sii xaan na koo ini ra naa ra, chi na ni'in ra ta'u nuu Yandios. Suni sia'an ni ka sa'a yivi jiin profeta ni taji ya ja ni kikoyo undi nuu. Suni ni ka ndiyo ini yivi maa da, sia'an nanu ka ndiyo ini yivi ro'o vijna naa ra —kachi ya.

Ñii jiin nduva ñu'un ja kuu nuu ñuyivi

(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35; 11.33)

¹³Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Ro'o naa ra, ka kuu ra nanu ñii ja sa'a asun ndeyu, chi kanchuku ndaa ra nuu ñuyivi ja'a. Ti nanu ja kanchuku ra sia'an, ka kuu ra nanu ñii ja kuu nuu ndeyu. Chi nu na naa xiko u'ua ñii un, ti tukaa kuajniñu yo, chi su'va kacha yo ki'in, ja na kuañu ni'nu yivi siki naa i. Ti

suní sia'an kuu jiin ro'o, chí nu tu kanchuku ndaa ra nuu yivi ñuyivi ja'a, ti suní sia'an tukaa kuajiniñu ro'o ja kuu nuu Yandios.

¹⁴Ro'o naa ra, suní ka kuu ra nanu nduva ñu'un ja kuu nuu ñuyivi ja'a. Nu iin ñuu na kundee xini iin yuku, ti tu kuu jankisa'yi. ¹⁵Ni tu kuu skuikun yo iin yiti, ti chunde yo chí iin cajón. Chí su'va chuxndee yo ñu'un un nuu sukun nava na kundijin nuu taka yivi kanchuku ini ve'e. ¹⁶Suní sia'an kuni ya jiin ro'o naa ra, ti sa'a ra ja na ndundijin nuu taka yivi, ti nava na nakuni i taka jniñu va'a ka sa'a ra. Ti na nakuanta'u i nuu Tata ra Yandios, ya kancha undi andivi. Nakuanta'u i nuu ya vanua sia'an chindee ya ro'o naa ra, ti vii vii kunchuku ra naa ra nuu ñuyivi.

Xna'an Jesús nasa ka'an ley Moisés

¹⁷Koto kondo'o ini ra naa ra ja ni chaa ri xnaa ri ley Moisés, xi jnu'un ni ka xna'an taka profeta. Tu xnaa ri jnu'un un, chí su'va vaji ri ja na siuku ri taka jnu'un un. ¹⁸Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja ni iyo ga andivi jiin ñuyivi, ni tu kuu kencha ri ni iin letra nuu iin jnu'un Yandios, undi na kuu taka nava kuni maa ya. ¹⁹Ja yukan kuu yivi tu ka jandatu nuu taka ley ni ja'a Yandios, vasu iin jniñu lulu, ja na xna'an i nuu inga yivi ja na sa'a i, ti na kachi ndaa ri ja yivi un, tu kuu kivi i ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ko yivi jandatu ti xna'an i nuu inga yivi ja na kuandatu i, ti yivi yukan ndixia chí najaa i nuu ta'u Yandios jniñu ti yukan nduña'nu i. ²⁰Ti na kachi ri nuu ra ja nu na kunchuku

ra nanu kanchuku chaa ka xna'an ley Moisés jiin chaa fariseo yukan, yukan na ti tu kuñukun ini ra ja kivi ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

Xndaku Jesús siki jnu'un kiti ini

(Lc. 12.57-59)

²¹Ka jini ra naa ra iin jnu'un ni ka ka'an jna'an ra na jana'an ja kachi: "Tu ka'ni ra ndiyi, chí nu iin yivi na ka'ni ndiyi ti ki'in yi nuu juez ja na xndichi da i." ²²Ko ru'u na kachi ri nuu ra ja nu iin yivi na kiti ini i nuu ñani jna'an i, ti suní kunda'a da yivi un nuu juez. Nu na sa'a ndeva'a i nuu ñani jna'an i, ti ki'in i nuu junta ka'nu Israel ja na xndichi da maa i. Ti nuu nau yivi na kachi ja kaku'u xi ja tu iyo ndi'i ini ñani jna'an i, na kuñukuu ini i ja ki'in i nuu infiernu.

²³Ja yukan kuu ja nu na kin soko ra nuu altar Yandios, ti nu ja ni jaa ra yukan, ti nuku'un ini ra ja kiti ini ñani ra nuu ra, ²⁴xndoo ja yinda'a ra yukan nuu altar un, ti nandeokuñi ra, ti kin nundaka ta'u ra nuu da. Yukan na ti sa kuu nandeokuñi ra, ti soko ra ja yinda'a ra nuu altar Yandios. ²⁵Nu iin yivi na kankuachi ja'a ra ja tau ra xu'un nuu da, ti ki'in da jiin ra undi ve'e juzgado. Xnakan ndaka ta'u ra nuu da ichi kuankoyo ra nava tu xndichi da ro'o nuu juez, chí nakua'a juez un ro'o nuu policia, ti chaa un chunde da ro'o vekaa. ²⁶Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja sia'an ni kundee ra vekaa un undi na chunaa ndi'i ra ja tau ra nuu chaa un, ti sa kee ra ki'in ra.

Xndaku Jesús siki jnu'un ka yisikinchaa jna'an

²⁷Ka jini ra nava ni ka ka'an yivi jana'an: "Koto kusikinchaa jna'an

ra jiin inga ñasi'i." ²⁸Chi na kachi ri nuu ra ja nu iin chaa na kuni da iin ñasi'i ti kuu ini da nde'e da ña, ti chaa un ja ni chakuachi da maa da jiin ña undi añu da.

²⁹Ti nu nduchi kua'a ra kuu ja ni nde'e un, tava na ki'in. Chi va'a ga ja nu iin ni nduchi ra na naa, ti ansu ja ki'in ra ni jiin yiki kuñu ra nuu infiernu. ³⁰Ti nu nda'a kua'a ra kuu ja ni sa'a iin kuachi, ka'ncha na ki'in, chi va'a ga ja nu iin ni nda'a ra un na naa, ti ansu ja ki'in ra ni jiin yiki kuñu ra nuu infiernu.

Xndaku Jesús siki yivi ka xndoo jna'an

(Mt. 19.3-9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹Suni sia'an ni ka ka'an yivi jana'an: "Nu iin chaa na xndoo da ñasi'i da, ti nuu kuu ja na ndokani da iin tutu ja ni ka xndoo jna'an da." ³²Ko ru'u na kachi ri nuu ra ja nu iin chaa na xndoo da ñasi'i da, ti nu tu naa kuachi ni sa'a ña, ja kinikava ña jiin inga chaa, ti chaa un chakuachi da maa ña. Ko nu inga chaa na nanda'a jiin iin ña'an ni kendo un, ti suni chakuachi da maa da.

Xndaku Jesús siki jnu'un ka chisojnu'un

³³Suni sia'an ni ka ka'an yivi jana'an: "Koto naa ini ra, ti tu siuku ra taka jnu'un ni chisojnu'un ra nuu Yandios, ja maa Yandios kuu ya kua'a jandaa ja'a ra." ³⁴Ko na kachi ri nuu ra naa ra ja tu chisojnu'un ra sia'an, chi nu na chisojnu'un ra ja andivi kuu ja kua'a jandaa ja'a ra, ti yukan kuu nuu kancha maa Yandios. ³⁵Ni tu kachi ra ja

ñuyivi kuu ja kua'a jandaa ja'a ra, chi ja'a kuu nuu jañu ya jiin ja'a ya, chi maa ya xiin. Ni ja kuu ñuu Jerusalén, ja yukan tu kua'a jandaa ja'a ra, chi yukan kuu ñuu chaa kuu Rey kuña'nu ga ja ta'u jniñu.

³⁶Ni tu chisojnu'un ra ja kuu xini ra. Sandau tu siuku ra, ti nasa kuu sama ra color xini ra ti maa ya ni ja'a. ³⁷So nini kuu ja kachi ra naa ra ja "kuu" xi "tu kuu", chi tu nijniñu inga jnu'un un, vasu iin jnu'un kanuu ga kuu ja chisojnu'un ra un, chi taka ga jnu'un un vaji nuu ja'u'u un.

Xndaku Jesús siki yivi ka ndiyo ini nuu jna'an

(Lc. 6.29-30)

³⁸Suni ka jini ra ja ni ka ka'an yivi jana'an: "Nu ni stuji yivi nduchi ra, ti suni stuji nduchi maa i. Ti nu ni tava i jnu'un yoso ra, ti suni tava ra jnu'un yoso maa i." ³⁹Ko ru'u na kachi ri: Koto kinjna'an ra jiin yivi kani ro'o, chi su'va nu ni kani i iin nuu nuu ra, kua'a inga nuu ra na kani tuku i. ⁴⁰Nu iin yivi na kankuachi ja kuni kuisonchaa i camisa ra, suni kua'a jnu'un ja na kunda'a i chamarra ra. ⁴¹Nu iin yivi na chayika ro'o ja kin nchaka ra ndajniñu i sava ichi, ti va'a ga na kinchaka ra i undi nuu ki'in yi. ⁴²Ti nu sava'a ni ga yivi na kakan nuu i iin ndajniñu nuu ra, kua'a ndajniñu kuni i, ti koto siokani ra sia'an ni yivi un ki'in.

Na kunda'u ini yo yivi jito u'u yo'o

(Lc. 6.27-28, 32-36)

⁴³Ka jini ra ja suni sia'an ni ka ka'an yivi jana'an: "Kunda'u ini

nuu yivi kunda'u ini ro'o, ti koto u'u nuu yivi jito u'u ro'o.” ⁴⁴Ko ru'u na kachi ri nuu ra naa ra ja na kunda'u ini ra nuu yivi jito u'u ro'o. Kakanta'u nuu maa Yandios ja kuu yivi ka ka'an ndeva'a nuu ra ti ka ka'an i siki ra, ti chindee yivi un vasu na kani i ro'o. ⁴⁵Chi sia'an ti sa stuu ra maa ra ja yi'i ra jiin maa Tata ra Yandios, ya kancha andivi. Chi maa ya kuu ja sa'a ja ndii siki yivi va'a jiin yivi kue'e, ti suni ja'a ya sau ja kuu taka yivi un, ti yivi un suni kuu i jna'an ra nuu ñuyivi ja'a. ⁴⁶Ko nu ro'o na kunda'u ini ra nuu nini yivi ka kunda'u ini maa ra, ¿ti nau ta'u ra iyo ja nu sia'an naa sa'a ra nusa? Ti suni undi chaa ka jikan ya'u nuu puestu un ka sa'a da sia'an. ⁴⁷Ti suni nu na kanxia'u ra jiin nini yivi mani ra jiin, ti tu va'a nu na sa'a ra sia'an, chi undi yivi ja tu ka kandixia Yandios, suni sia'an ka sa'a i. ⁴⁸Ja yukan kuu ja koo ndaa ini ra jiin taka ni yivi. Ti sia'an kunchuku ndaa ra, chi Tata yo Yandios, ya kancha andivi, nini iyo ndaa ini ya jiin yo'o naa yo —ni kachi Jesús.

**Xndaku Jesús nasa koto
nda'u yo ñani jna'an yo**

6 Siin Jesús xndaku ya nuu yivi ka skua'a jiin ya, ti ni kachi ya:

—Koto stuu ra iin jniñu ja ka sa'a ra nuu yivi ja na nde'e i ro'o. Chi nu sia'an na sa'a ra, ti Tata yo Yandios ja kancha andivi, tu kua'a ya ta'u ra. ²Nu ka kuni chindee ra yivi nda'u naa i, koto stuu ra nuu ni ñuu, nanu ka sa'a yivi ja ka ka'an vixi i, ka jika i ichi, xi ini veñu'un

Israel, ja jiin jnu'un i ka stuu i ja tu ka chiñu'un i jnu'un Yandios. Sia'an ka ka'an i nava na nakua'a yivi ja yiñu'un i nuu i maa i naa i. Ko jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja yukan ni kuu ndi'i ta'u i. ³Ti ro'o nu ka kuni ra chindee ra yivi nda'u, ko kua'a xe'e ra un nava tu kuni ni iin yivi. ⁴Sia'an sa'a ra nava maa iin ni Yandios na kuni jniñu un, chi maa ya kuu ja kua'a ta'u ra.

Xna'an Jesús nasa kakanta'u yo

⁵Nu ka kuni kakanta'u ra naa ra, koto sa'a ra nanu ka sa'a yivi ja ka nu kujiin i ini veñu'un, xi jiki calle ja na kuni yivi nuu i, ja jiin jnu'un i ka stuu i ja tu ka chiñu'un i jnu'un Yandios. Ko na kachi ndaa ri ja jiin yukan ni, ti ja ka iyo ta'u i. ⁶Ko ro'o nu kuni kakanta'u ra, ndivi ini ve'e ra, kasi yuxe'e ra, ti kakanta'u nuu Yandios nuu kande maa iin ni ya jiin ra. Ti jini ya jnu'un ka'an ra, ti maa ya na kua'a ta'u jikan ra nuu ya. ⁷Nu jikanta'u ra, ti tu ndaku ni'in nuu nuu ra iin jnu'un ka'an ra, nanu ka sa'a yivi tu ka nakuni nau kuu maa Yandios. Chi ka ndo'o ini i ja kuniso'o Yandios jnu'un ka ka'an i, ja sia'an nu nuu nuu ka ndaku ni'in i jnu'un ka ka'an i. ⁸Koto ma sa'a ra sia'an naa ra, chi xnaka Yandios jini taka ja ka nandi'i ra naa ra, ti sa ka jikan ra nuu ya. ⁹Ja yukan kuu ja sia'an kakanta'u ra naa ra:

Tata yo Yandios, ja kancha ni andivi, kava yiñu'un yo nuu sivi ni, ti maa ni kuu ja kuña'nu ga.

¹⁰Jika na nuu ni ja yachi na kiji kivi ta'u ni jniñu nuu ni tu'u ñuyivi yo.

¹¹ Ti kua'a ni staa nakaji yo vjna
ja kuu ja ndendajnu yo iin
kivi iin kivi.

¹² Kuan ka'nu ini ni nuu kuachi
ka sa'a na, nanu ka jan ka'nu
ini na nuu ñanijna'an na nuu
taka ja ka sa'a i jiin na.

¹³ Koto maa kua'a ni jnu'un ja
kotojnuni ja'u'u un saña, ti
su'va nama ni saña nuu
nundo'o un.

Chi maa ni xiin nuu ta'u jniñu,
ti maa ni kuu ja ndiso jniñu
ña'nu un.

Ti ña'nu ga na koo sivi ni siki yo
ja kuu saa ni. Ti sia'an na koo.
Kachi ra naa ra.

¹⁴ Ti iin jnu'un kanuu ja kakanta'u
ra un kuu ja saka'nu ini ra nuu yivi
jito u'u ro'o. Chi nu sia'an na sa'a
ra, ti suni maa Yandios, ya kancha
andivi, saka'nu ini ya nuu kuachi ra.

¹⁵ Ko nu tu saka'nu ini ra nuu yivi
ka jito u'u ro'o naa ra, suni sia'an
maa Yandios tu saka'nu ini ya nuu
kuachi ra naa ra —ni kachi ya.

Xndaku Jesús nasa koo ndicha ini yo

¹⁶ Siin Jesús xndaku ya ti ni kachi
ya:

—Nu ka kuni ra koo ndicha ini ra,
koto sakui'ya ini ra naa ra nanu ka
sa'a yivi ja xndoo jnu'un Yandios
jiin jnu'un i. Ka sakui'ya i nuu i ko
so ja na kuni yivi ja ka iyo ndicha i.
Na kachi ri nuu ra ja jiin yukan, ti
ja ni ka ni'in ta'u i. Ti yukan ni kuu
ndi'i ja ni'in i. ¹⁷ Ko ro'o naa ra, nu
ka kuni koo ndicha ini ra, nakacha
nuu ra, ti nachu'un ra kuka xini ra.
¹⁸ Nava sia'an tu kani ini yivi naa i
ja iyo ndicha ini ra, chi maa iin ni
Yandios, ya kancha jiin ra kuu ja

jini ya, ti nava na kua'a ya ta'u ra
—ni kachi ya.

Nanu kuu nu skaya yo yaji yo

¹⁹ Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi
ya:

—Koto skaya ra ja kuñava'a ra
nuu ñuyivi ja'a, chi nde iyo tikixin
ti nde kua'a jniñu ka stivi ti, ti
suni kuu kivi ñakui'na ti sakui'na
i. ²⁰ Va'a ga ja nu na skaya ra jniñu
va'a kuni maa Yandios, ya kancha
andivi, chi yukan tu iyo tikixin ti
tundo xnaa yo, ti ni ñakui'na tu kuu
kivi ja sakui'na. ²¹ Ja yukan kuu ja
nu ndiyo xaan ini ra ja na nakaya
yaji ra nuu ñuyivi ja'a, ti xnaa ndi'i
ra yaji ra nuu Yandios nuu kancha
ya andivi —kachi ya.

Iin ñu'un ja kuu yiki kuñu yo

²² Siin Jesús xndaku ya ti ni kachi
ya:

—Nduva yiti kuu nduchi ra ja
kuu nuu ni tu'u yiki kuñu ra. Nu
ka iyo va'a nduchi ra, ti suni sia'an
iyo va'a ni yiki kuñu ra. ²³ Ko nu tu
ndijin nduchi ra, ¿ti nasa kundijin
ichi ki'in ra nusa? Ti ñuñaa kua'an
ra nu sia'an. Chi nu na nda'va yiti
un, ti nduva ra ti tuji ra. Ti tu kuu
nasa ndoko ra, chi iyo xaan kaa ichi
ñuñaa kua'an ra un.

Tu xndi'i ini yo siki ja kuchaku yo

²⁴ Ni iin yivi tu kuu kunukuachi
nuu uu jito'o, chi kendo va'a i jiin
iin da, ti kendo kui'ya i jiin inga
da. Ni tu kuu kunukuachi i nuu
Yandios, ti ja kundio ini i xu'un
jiin ñu'un. Chi nini nuu maa ni ya
kuu nu na kondo'o ini i, ti ansu ja
kundio ini i xu'un —ni kachi ya.

Jito Yandios Se'e ya

²⁵Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Na kachi ri nuu ra naa ra, ja koto ma xndi'i ra ini ra ja kuu ja kaji ra xi ja ko'o ra, ja na kuchaku ra, xi ja kuu sa'ma ku'un ra naa ra. Chi maa Yandios ni sa'a ja chaku ra jiin yiki kuñu ra. Ti maa ya kuu ja kua'a ja kaji ra jiin sa'ma ku'un ra. ²⁶Nde'e naa ra, kiti ka ndava nuu tachi un, tu naa jniñu ka sa'a ti ja nastutu ti, ti sava'a ti ku'iin, ko Tata ra Yandios, ya kancha ya andivi, ja'a ya ja ka yee ti. Ko na kachi ri ja kanuu ga ro'o naa ra ja kuu kiti ka ndava un. ²⁷Ti ni tundo ni'in ra naa ra vasu na xndi'i xaan ini ra jiin ja kuchaku ra, xi jiin ja kundio ini ra ja kusukun ga ra. ¿Va nu ja ndi'i xaan ini ra jiin un, ti ni'in ra kuu ra nu?

²⁸¿Xi va'a ka sa'a ra ja ka xndi'i xaan ini ra ja kuu sa'ma ra nu? Nde'e naa ra nasa ka ja'nu ita rosa un, ti tu jini yo nasa ja'nu, ko vii xaan kanda. ²⁹Ko na kachi ri ja ni Salomón, chaa ni kuu rey Israel na jana'an, tu ni suku da nanu ita un, vasu vii xaan ni kaa sa'ma da. ³⁰Ti maa Yandios skua'nu ya ita un, ti vii xaan na skutu ya i. Ko vasu vii xaan ni kanda vijna ti ijña ja ni ka ichi, ti tukaa ga kuni yo. Chi su'va kayu nuu ñu'un. Ja yukan kuu ja nu sia'an sa'a Yandios ja jito va'a ya ita un, ¿ti ansu kanuu ga ro'o naa ra ja na koto va'a ya nu? ¿Ndoo xaan ka ndi'i ini ra nusa? ³¹Ja yukan kuu ja koto kachi ra naa ra: “¿Ndoo kaji yo vijna? ¿Ti nasa ko'o yo vijna?” Xi kachi ra naa ra: “¿Nasa ku'un

yo naa yo vijna?” ³²Chi taka un ka ka'an yivi, ja tu ka nakuni i nau kuu Yandios. Ko ro'o naa ra, iyo iin Tata ra ja kuu Yandios kancha andivi, ti ja jini ya ja taka un ka nandi'i ra naa ra. ³³Ja yukan kuu ja kuñukuu ini maa Yandios naa ra, ti kuandatu ni ini ra jniñu ta'u ya, nava na kua'a ya taka ja ka nandi'i ra naa ra. ³⁴Ti sia'an tu xndi'i xaan ini ra naa ra ja nasa koo ra ijña, chi taka ni kivi vaji nundo'o un, ti suni sia'an kua'a ja ka nandi'i yo vaji iin kivi iin kivi —ni kachi Jesús.

Koto kuu ichi ini yo nuu yivi

(Lc. 6.37-38)

7 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Koto kuu ichi ini ra nuu yivi ja ka'an ndoo ra, nava suni Yandios tu ske ichi ya ro'o, ja suni sia'an kaa tu maa ra. ²Chi suni nanu ka ka'an ndeva'a ra nuu ñanijna'an ra, suni sia'an xndichi Yandios ro'o, ti sa'a ya jiin ra nanu ka sa'a maa ra jiin ñanijna'an ra. ³Nu sia'an na sa'a Yandios, ¿ti nasa kuu ka'an ndoo ra ja kuu ichi ini ra nde'e ra nuu ñanijna'an ra, nu iyo iin kuachi i, vasu jakuu ga kaa tu maa ra jiin kuachi ra xino? ⁴Ko nu ja kuu ga kaa maa ra jiin kuachi ra, ¿ti ndoo ka'an vixi ra nuu ñanijna'an ra ja iyo ndoo ra nusa? nde'e na kaa jniñu sa'a ra, ti suni yuji xaan ra jiin kuachi ra. ⁵Ko na kachi ri ja ka kuu ra nanu ja xndoo jnu'un Yandios jiin jnu'un, yivi ja tu jini ra ja xnakan nde'e va'a ra nasa kancha maa ra jiin kuachi ra, ti sa kuu kotonchaa ra iin kuachi lulu ka sa'a ñanijna'an ra.

⁶Koto xna'an ra jnu'un Yandios nuu yivi kanchuku nanu ina, chi tu kuenta'u i jnu'un ka'an ra. Su'va ske ichi i jnu'un un, chi ka kuu i nanu ina xaan ja ka jniñ ñi'in ti yo'o. Ni koto xna'an ra jnu'un Yandios nuu yivi kanchuku nanu kiti, chi ske xiko i jnu'un un, ti kuañu ni'nu i. Nde'e ra kiti un nu ni chitu chii ti ti tuxijni ti, chi nuni un ti jañu ni'nu ti siki —ni kachi Jesús.

Nasa kakanta'u yo nuu Yandios

(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi da: —Koto xndi'i ra ini ra, ja kakanta'u ra nuu Yandios. Siin kakanta'u ra nuu ya nanu ja kana ra xini iin yivi nu nandi'i ra iin ndajniñu. Ti sia'an na kuniso'o ya ti kua'a ya nau ja nandi'i ra. ⁸Chi nu siin yo jikanta'u yo, ti kua'a ya nuu yo. Chi nu nduku yo ti nani'in yo. Ti nu na kana yo ti kuniso'o ya. ⁹¿Xi ka iyo iin iin ra ja tava ini ra kua'a ra iin yuū nuu se'e ra, nu ka jikan i staa nuu ra nu? ¹⁰¿Xi nu ka jikan i chāká, ti kua'a ra iin koo nuu i nu? ¹¹Ro'o naa ra, vasu ka nchakuachi ra, ko suni iyo jniñu va'a ka sa'a ra ja ka nduku ra ja va'a ja kuu se'e ra. Ti suni sia'an Tata ra Yandios, ya kancha andivi, kua'a ya taka ja va'a nu na kakan ra nuu ya naa ra.

¹²Ja yukan kuu ja kava yiñu'un ra jiin yivi naa i, nava suni sia'an na nakua'a i ja yiñu'un ro'o naa ra, chi sia'an ta'u ley Moisés jniñu jiin taka ga tutu ni ka chaa profeta na jana'an—ni kachi Jesús.

Iyo uu ichi

(Lc. 13.24)

¹³Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Na kachi ri ja iyo uu ichi nani'in ra, iin kuu ichi va'a ti inga kuu ichi nundo'o. Ti ichi nundo'o un tu yii ki'in ra, chi jicha xaan, ti nuña ja sa'a ra nava kuni maa ra. Yukan iyo jnu'un ndichi ini, kuu siin ra jiin taka jnu'un ra, ko sandi'i ni ga ichi un kande nuu jna'nu ndatu ra, ti kua'a yivi kuankoyo i ichi un, ko sandi'i ni ga ichi un ti naa yivi un naa i. ¹⁴Ti ichi va'a ja kuu ichi Yandios, vi'i nchaa ni kaa, ti nde kua'a yivi tu ka nanduku i ichi un, chi jaku ni yivi kuu ja ka nani'in ichi un, ti yukan kundikun i kuankoyo i jiin. Ti nuu ndi'i ichi un, kuu nuu najaa i nuu Yandios. Ti yukan nanita'u i ja na kuncha i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Jiin nde'e yujnu sa nakuni yo nuu yujnu va'a xi yujnu kue'e kuu

(Mt. 12.33-37; Lc. 6.43-44)

¹⁵Koto maa ra naa ra jiin yivi ka xnda'u ña'an, ja ka ka'an ja ka kuu i profeta ka ka'an jnu'un Yandios un. Chi yiñu'un vekoyo i nuu ra naa ra, ko añu i kuu nanu kiti xaan, chi ka ñu'un kui'na ini i. ¹⁶Ti ro'o naa ra tu ka jini ra ndoo ka ndo'o ini yivi un, nu ka ndo'o va'a ini i xi tuu. Ko jiin jniñu sa'a i un ti kuni ra naa yivi ka kuu i. Chi na kachi ri ja tu kuu kuni'in yo nde'e tika'ya xini iin nu'iñu, xi kuni'in yo tichi vixi xini iin nu'iñu xaan. ¹⁷Ja yukan kuu ja taka yujnu va'a kua'a nde'e vixi. Ti taka yujnu ka ja'a nde'e kue'e tu kaji yo. Sia'an kuu yivi va'a, chi ndo'o ini i sa'a i iin jniñu va'a. Ti yivi sa'a ndeva'a un, mani jniñu kue'e ndo'o ini i. ¹⁸Ti yujnu va'a un tu kuu kua'a nde'e kue'e, ni

yujnu kue'e un, tu kuu kua'a nde'e va'a. Yukan kuu ja iin yivi va'a tu sa'a ndeva'a i, ti yivi kue'e un nini ka sa'a ndeva'a i. ¹⁹Ti taka yujnu kue'e ja tu kee nde'e va'a xini un, ka'ncha yo ti na kayu nuu ñu'un. Ti nu sa'a yo sia'an jiin yujnu un, va jandaa ndixia kuu ja kua'a Yandios iin nundo'o xaan nuu yivi kue'e un. ²⁰Ja sia'an kuu ja jiin jniñu ka sa'a i un, nakuni yo naa yivi ka kuu i, ja tu ka'an ndaa i jnu'un Yandios.

(Lc. 13.25-27)

²¹Ansu tendi'i yivi ndakuni'in sivi ri najaa i andivi nuu ta'u Yandios jniñu, vasu na kachi i: "Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni." Yivi yukan tuu, chi nini yivi siuku jniñu ta'u Tata ri Yandios, ya kancha andivi. Yivi yukan ni kuu ja najakoyo. ²²Nu na jaa kivi sandi'i ni ga un, ti nde kua'a yivi ndakuni'in sivi ri, ti kachi: "Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni. Saña kuu ja ni ndiso jniñu nuu ni na ni ka'an na jnu'un ni. Ti jiin sivi ni ni ka keni'in na tachi xaan un kuankoyo, ti suni jiin sivi ni ni ka sa'a na kua'a ga jniñu ña'nu", kachi. ²³Ko yukan na ti kachi ri jini yivi un: "Jankivi ni nakuni ri ro'o ja kuu ra se'e ri. Kuxio nuu ri naa ra, ti kuankoyo ro'o, yivi ndeva'a", kachi ri —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús siki uu ve'e

(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

²⁴Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ja yukan kuu ja yivi kuni chunso'o, na chunso'o i, ti na sa'a i jniñu ta'u ri. Ti yivi un kuu i nanu

iin chaa yukun ini, ja konu'un xaan ni sa'a da ve'e da, ti kunuu teyii ni skee da yuu ka ndiso nama ve'e un. ²⁵Ni kii iin sau xaan, ni ndaa nducha ti ni kani iin tachi xaan jika ve'e un, ko tu ni nduva ve'e un, chi kunu xaan ka yindiya yuu ka ndiso nama ve'e un. ²⁶Ko yivi ni jiniso'o ti tu ni siuku i taka jnu'un ka'an ri, kuu i nanu iin chaa ñaa ja ni jani da ve'e da nuu ñu'un ta'ya. ²⁷Ni ja'a iin sau xaan, ni ndaa yucha, ti ni nandoyo ñu'un un, ni kee iin tachi xaan, ti ni nduva ve'e un kua'an, ti ni naa ii —kachi Jesús.

²⁸Nu ni ndi'i ni ka'an Jesús jnu'un un, ti so ni ka naa ini yivi ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an ya, ²⁹chi ndichi xaan ni xndaku ya jnu'un un, ja ni iin chaa ka xna'an ley Israel un, tu ka xndaku da sia'an.

**Ni sa'a Jesús tajna iin chaa jna'an
kue'e ndi'yi te'yu**

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8 Nu ni nandeokuñi Jesús ja'a yuku un, ti chitu xaan yivi ni ka nandikun tuku i ya. ²Ti ni tu'va iin chaa jna'an kue'e ndi'yi te'yu. Ni jakunjiti da nuu ya, ti ni kanda'u da jiin ya:

—Jito'yo Jesús, nu kuni ni ti sandoo ni saña jiin kue'e na ja'a —kachi da.

³Yukan na ti ni skaa ya nda'a ya, ni ke'e ya siki da, ti ni kachi ya jiin da:

—Kuni ri, na ndundoo ra vijna —ni kachi ya.

Nu ni ka'an ya sia'an, ti ni nduva'a ni chaa ku'u un. ⁴Ti ni xndaku ya nuu da:

—Kua'an, ti koto kani ra jnu'un nuu ni iin yivi ja, ja ni nduva'a ra.

Xnakan, kua'an ti ki'in ra nuu sutu un, na kuni da ja, ja ni nduva'a ra. Ti kunda'a nau ja soko ra nuu Yandios, sia'an nava kachi ley Moisés, nava na kuni yivi ja, ja ni kenchaa ndi'yi un ro'o —ni kachi ya.

Sa'a Jesús tajna iin muzu capitán

romano

(Lc. 7:1-10)

⁵⁻⁶Nu ni jaa Jesús ñuu Capernaum, ti ni kenda iin chaa kuu capitán, ja kuu chaa yinda'a iin ciento soldado, ka yi'i jiin ejército ñuu Roma, ti ni kanda'u da jiin Jesús:

—Jito'yo, kancha iin muzu na ve'e na, katuu i jito, ni kuu tikuku i, ti u'u xaan tonto i —kachi da.

⁷Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri na kin sa'a tajna i —ni kachi Jesús.

⁸Ti ni kachi chaa un jiin ya:

—Jito'yo, kuña'nu ga ni ja kuu saña, ti tu kuu kejna'an na jiin ni. Ja yukan kuu ja tu kuni na ja ki'in ni undi ve'e na, chi so kuni na ja na ta'u ni jniñu, ti na nduva'a muzu na. ⁹Chi saña, suni iyo iin chaa kuña'nu ta'u jniñu nuu na. Ti suni maa na, yinda'a na soldado na. Ti nu na kachi na jiin iin da: “Kua'an”, ti ki'in da. Ti kachi na jiin inga: “Ña'an ja'a”, ti kii da. Ti ta'u na jniñu nuu muzu na ja na sa'a i iin jniñu un, ti sa'a i —kachi da.

¹⁰Nu ni jiniso'o Jesús jnu'un un, so ni naa ini ya, ti ni kachi ya jiin yivi kua'a kuankoyo jiin ya un:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja ni tu'u ñuu Israel, tu iyo ni iin yivi kandixia ru'u nanu ni kandixia chaa ja'a. ¹¹Ko na kachi

ri nuu ra naa ra ja nde kua'a yivi kikoyo i ichi nuu kaña jiin ichi nuu kee ndikandii, ti kivikoyo i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti nukoo i xiin Abraham, Isaac, jiin Jacob. ¹²Ko kua'a yivi Israel ja ka kuni kunchuku ñuu nuu ta'u Yandios jniñu un, keni'in ya maa i kinkoyo i ichi fuera ñuu un, ti koo i nundo'o kunchuku i. Yukan ti nde'e i ja jnu'un kui'ya ini, ku'yu yu'u i, ti nakeyi'i i jnu'un i ja xaan nakani ini i —kachi Jesús.

¹³Yukan na ti ni kachi ya jini chaa kuu capitán un:

—Kuan'o'on ve'e ra, ti na kuu sia'an nava ni kandixia ndaa ra —ni kachi ya.

Ti un, ni nduva'a ni muzu chaa un.

Sa'a Jesús tajna nana chiso Pedro

(Mr. 1:19-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴Yukan ti ni ja'an Jesús ve'e Pedro. Ni jini ya ja katuu nana chiso Pedro nuu jito, ku'u ña jiin kue'e kiji xaan. ¹⁵Ni jniñ ya nda'a ña, ti ni kenchaa ni kiji un maa ña. Yukan ti ni ndoko ña, ni sa'a ña ndeyu, ni ka yee da jiin ya.

Sa'a Jesús tajna yivi kua'a

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶Nu ni kuaa, ti ni ka chakoyo yivi nuu Jesús jiin tijni xaan yivi ka jna'an tachi xaan, ti jiin iin ni jnu'un ni ka'an ya, ni keni'in ya tachi xaan un kuankoyo. Ti suni ni ka nduva'a ni taka ga yivi ka ku'u un. ¹⁷Yukan ni kundaa jnu'un Yandios nava ni ka'an profeta Isaías na jana'an, ja ni kachi da: “Maa ya ni kunda'u ini yo'o jiin kue'e ka

jna'an yo, ti ni kenchaa ya kua'an", kachi Isaías.

Uu chaa ka kuni ki'in jiin Jesús

(Lc. 9.57-62)

¹⁸Nu ni jini Jesús ja nde kua'a yivi ni ka ndututu jiin ya, ti ni ta'u ya jniñu nuu ndaja'a ya ja na kin ya'a da jiin ya undi inga nuu yuu lago un. ¹⁹Ti iin chaa ka xna'an ley Israel un ni tu'va nuu ya, ti ni kachi:

—Maestro, kuni ki'in na jiin ni vasu sava'a ni ga na ichi na ki'in ni, ti ki'in yo —ni kachi da.

²⁰Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ñukuii un chi ka iyo yau kava ka yi'i ti. Ti saa un suni ka iyo taka ti nuu ka ndetatu ti. Ko ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi, va sa nanu iyo nuu ndetatu ti'li xini ri —kachi Jesús.

²¹Ti inga chaa kuu ndaja'a ya un ni kachi:

—Jito'yo, kundatu ni na kin chunduji na tata na xnakan, ti sa chaa na, na cho'o —ni kachi da.

²²Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jini ra ja ka iyo yivi kanchuku nanu ndiyi, chi tu ka chunso'o i jnu'un Yandios. Ti sia yivi un na chunduji jna'an maa i, ti ña'an na cho'o —kachi ya jiin da.

Ni sa'a Jesús ja na jakuiñi tachi sau xaan un jiin nducha lago

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³Yukan ti ni kivi Jesús ini barco, ti yivi ka skua'a jiin ya, ni ka ndikun i ya kuankoyo i jiin ya.

²⁴Yukan ti ni ndonda iin tachi sau xaan tonto nuu lago un, ni keja'a kava nuu mani ga nducha un nuu

barco un. Ko Jesús chi kixi kixi ni ya. ²⁵Ti ni ka xndoto ndaja'a un ya, ti ni ka kachi da:

—iJito'yo, nama ni, yo'o chi naa yo. Ka kuni keka'nu yo chii nducha ja'a! —ni ka kachi da.

²⁶Ko ni kachi ya jiin da:

—Ndoo xaan ka yu'u ra. ¿Xi ka jani ini ra ja tu chindee Yandios ro'o naa ra nu? —ni kachi ya.

Yukan ti ni ndokuñi ya, ti ni ta'u ya jniñu nuu tachi sau xaan un jiin lago un, ti na'in kuiti ni kuu.

²⁷Ti so ni ka naa ini chaa un, ti ka nndajnu'un da:

—iNaa chaa kuu ja'a ja undi tachi sau xaan un, jiin lago un ka jandatu nuu da! —kachi da naa da.

Chaa ka jna'an tachi xaan ñuu Gadara

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸Nu ni ya'a Jesús inga nuu yu'u lago un, nuu kuu yu'u ñuu Gadara. Ti undi staa stilateón nuu ka ñunduji ndiyi un ni ka kendakoyo uu chaa ka jna'an tachi xaan, ti ni ka chakoyo da nuu Jesús. Ti ndinduu da ka jna'an tachi xaan un, ti kua'an xaan ni ka nduu da ja ni iin yivi tukaa ga kuu ya'a i ichi un. ²⁹Ti ni ka jakunchaa da ka kana ko'o da:

—iNi'in Jesús, Se'e Yandios! ¿Ndoo kivi nduu ni jiin na naa na, xi vaji ni ja kua'a ni nundo'o saña nu? Vasu ti jaa ga kivi kii juicio —ni ka kachi da naa da.

³⁰Ti yajni yukan ka jikonuu kua'a xaan kini ka yaji ti. ³¹Yukan ti ni ka kanda'u tachi xaan un jiin Jesús, ti ni ka kachi:

—Nu kuni ken'i'in ni saña naa na, ko kua'a ni jnu'un ja na nandikun na kini un naa na —ni ka kachi.

³²Yukan ti ni kachi Jesús jini tachi xaan un:

—Kua'an naa ra —ni kachi ya.

Yukan ti ni ka xndoo tachi xaan un chaa un naa da, ti ni ka kekoyo kua'an, ti ni ka najna'an jiin kini un. Ni ndi'i kini un ni ka ja'a ti corri, ti ni ka nukoyo ti iin xa'va, ti ni ka kivi ti nuu nducha lago un, ti ni ka kancha ti nducha un, ti ni ka ji'i ti. ³³Ti chaa ka ndito kini un ni ka yu'u xaan da, ni ka ja'a da corri, ti ni ka jan kasjnu'un da nuu yivi ñuu un nava ni ka jna'an kini da, jiin ja ni ka jna'an chaa ka jna'an tachi xaan un. ³⁴Yukan na ti tendi'i yivi ñuu un ni ka ja'an nuu kande Jesús. Nu ni ka jakoyo yivi un nuu Jesús, ti ni ka kachi i jiin ya ja na kee ya, ti na ki'in ya ñuu.

Ni sa'a Jesús tajna iin chaa tikuku

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9 Yukan ti ni ndivi Jesús ini barco, ni naya'a tuku ya inga nuu yu'u lago un. Ti ni najaa ya ñuu maa ya. ²Ti yukan ni ka jakoyo yivi jiin iin chaa ni kuu tikuku, katuu da nuu jito yuu. Ti nu ni jini Jesús ja ni ini da ni ka kandixia da ya ja kuu sa'a ya tajna chaa ku'u un, ti ni kachi ya jiin chaa ku'u un:

—Nda'u se'e ri, ndee sa'a ni ra, chi ja iyo jnu ka'nu ini nuu kuachi ra —kachi ya jiin da.

³Ti yukan ka'iin tijni chaa ka xna'an ley Israel. Ti nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús jiin chaa tikuku un, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini da: “¿Xi ndaa ja ndo'o ini chaa un ja kuu da Yandios, ja sia'an ka'an da siki ya?” kachi da naa da.

⁴Ti ja ni jini Jesús ja sia'an ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka ndo'o ini ra sia'an naa ra? ⁵⁻⁶Chi na kachi ri ja maa ri kuu Se'e Yivi Ñuyivi, ti ndisojniñu ri ja kuanka'nu ini ri nuu kuachi yivi naa i. Vijna ti na stuu ri iin jniñu sa'a ri ja'a —ni kachi ya.

Yukan na ti ni kachi ya jiin chaa tikuku un:

—Ndoko, nastuu yuu ra, ti kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.

⁷Ti ni ndoko chaa tikuku un, ti kuano'on da ve'e da. ⁸Nu ni ka jini yivi un, ti ni ka naa ini i ja sia'an ni sa'a ya. Ti ni ka kuvaa i ni ka nakanajaa i Yandios ja sia'an ni ja'a ya jniñu ña'nu un nuu iin chaa.

Kana Jesús xini Mateo ja na kuu da ndaja'a ya

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹Ni kee Jesús yukan ti kua'an ya, ti ni jini ya iin chaa nani Mateo, nukoo da nuu kinya'u da puestu, ti ni kachi ya jiin da:

—Ña'an na cho'o, ti kundikun ra ru'u —ni kachi ya.

Yukan ti ni ndokuñi ni chaa un, ti kua'an da jiin ya.

¹⁰Ti nu ni jaa Jesús ve'e Mateo yukan ni yee ya staa. Ti kua'a xaan chaa ka kinya'u puestu ni ku'iin un, jiin tijni chaa tu ka siuku ley Israel. Kanchuku da jiin ya nuu mesa ka yee da staa, jiin taka ndaja'a ya. ¹¹Ko nu ni ka jini chaa fariseo yukan, ti ni ka jikajnu'un da ndaja'a ya, ti ni ka kachi da:

—¿Ndoo kuu ja yaji maestro ra staa jiin chaa ka kinya'u puestu un jiin taka chaa tu ka siuku ley Israel yukan? —ni ka kachi da.

¹²Ni jiniso'o Jesús ja sia'an ni ka ka'an chaa un, ti ni kachi ya jiin da:

—Yivi ka iyo ndendajnu tu ka nandi'i i chaa tajna, chi yivi ka kuu'kuu ja ka nandi'i iin médico.
¹³Kuano'on naa ra ti skua'a ra nasa kuni ka'an jnu'un ja'a: "Ru'u kuni ri ja na kuanka'nu ini nuu jna'an ra naa ra, ti ansu ja soko ra kiti naa ra." Chi ansu vaji ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yivi ka jani ini ja iyo ndoo jiin kuachi i. Chi su'va ni chaa ri ja na ka'an ri jnu'un Yandios nuu yivi ka nakuni ja ka iyo kuachi i, nava na nakani ini i nuu Yandios —kachi Jesús.

Ka jikajnu'un da Jesús siki jnu'un ndicha ini

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴Yukan ti ni ka chakoyo ndaja'a Juan, chaa skuanducha un, nuu Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Ndoo saña naa na jiin chaa fariseo, xaan tijni jinu ka kendo ndicha ini na, ti ndoo ndaja'a ni, ndoo tu ka kuu koo ndicha ini da naa da? —ni ka kachi da.

¹⁵Yukan ti ni kachi Jesús:

—¿Va nu kuu koo ndicha ini yo nu iyo iin viko nanda'a, ti tu kusii ini yo nu kancha novio un jiin yo nu? Ko nu na jaa kivi ja kuxio novio un ki'in da, yukan na ti sa kuu koo ndicha ini yivi un naa i. Suni sia'an kuu ja nu ni kancha ri ti tu kuu koo ndicha ini chaa ka skua'a jiin ri. Ko jaa iin kivi nu na kuxio ri ki'in ri, yukan na ti sa na koo ndicha ini da naa da —ni kachi ya.

¹⁶Siin Jesús xndaku ya ja tu kejna'an jnu'un jaa ja xna'an ya, jiin jnu'un jana'an, ti ni kachi ya:

—Tu kuu nachaa yo sa'ma tu'u jiin iin sa'ma jaa, chi ndiyi sa'ma jaa

un ti ka'ncha sa'ma tu'u un, ti su'va kuu jicha ga te'nde ki'in. ¹⁷Ni tu kuu chu'un yo vino jaa chii iin ñii tu'u, chi vino jaa un ndata ñii tu'u un, ti xnaa yo ndinduu. Ja yukan kuu ja na chu'un yo vino jaa chii ñii jaa un, ti sia'an ni iin ni iin tu xnaa yo —ni kachi ya.

Se'e si'i Jairo jiin ña'an ni kue'e sa'ma Jesús

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸Ni ka'an ga Jesús jnu'un un, ti ni jaa iin chaa kuña'nu ini iin veñu'un Israel un, ni jakunjiti da nuu Jesús, ti ni kachi da:

—Ja ni ji'i se'e si'i na, ko nu na ki'in yo, ti chuxndee ni nda'a ni siki i, ti va nandoto tuku i —ni kachi da.

¹⁹Ni ndokuiñi Jesús ti kua'an ya jiin chaa un jiin ndaja'a ya. ²⁰Ti yukan kua'an iin ñasi'i ja ja ni kuu uxi uu kuiya jna'an ña kue'e niñi. Ni tu'va ña ichi jata Jesús ti ni kue'e ña sa'ma ya, ²¹chi ni ndo'o ini ña: "Nu na kundee ri kue'e ri vasu sa'ma ya, ti va nduva'a ri", sia'an ni ndo'o ini ña. ²²Ko ni ndeokoto Jesús, ni nde'e ya nuu ña, ti ni kachi ya:

—Ndee sa'ni ra hija, ja ni nduva'a ra chi ni kandixia ra ru'u, ja kuu sa'a ri tajna maa ra —ni kachi ya.

Ti yukan un ni nduva'a ni ña'an un.

²³Nu ni jaa Jesús ve'e Jairo, chaa kuña'nu un, ti ni jini ya ja, ja ka iyo tu'va música ja kin chunduji da ndiyi lulu un, ti yivi ka'iin un ka kanajiin ko'o i ja ka nde'e xaan i, ²⁴ti ni kachi ya:

—Kuan kee naa ra fuera un, chi tu ni ji'i suchi lulu ja'a, chi so kixi i —kachi ya.

Ti yivi ka'iin un so ni ka jaku i ja sia'an ni ka'an Jesús. ²⁵Ko ni keni'in Jesús maa i kuankoyo i ichi fuera, ti ni kivi ya ini ve'e un, ni jni'i ya nda'a ña'an lulu un, ti ni ndoko i. ²⁶Yukan na ti ni tu'u ñuu un ni jichanuu jnu'un Jesús ja sia'an ni kuu un.

Ni sa'a Jesús tajna uu chaa kuua

²⁷Nu ni kee Jesús yukan ti kua'an ya, ti ni ka ndikun uu chaa kuua jata ya, ti ka kanajiin da kuajakoyo da:

—iKunda'u ini ni saña naa na, ni'in ja kuu se'e David, chaa ni kuu rey Israel undi na jana'an! —ni ka kachi da.

²⁸Ti nu ni jakuiñi Jesús iin ve'e, ni ka tu'va chaa kuua un nuu ya, ti ni jikajnu'un ya maa da naa da, ti ni kachi ya:

—¿Kandixia ra naa ra ja kuu sa'a ri jniñu ja'a nu? —kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Jito'yo, ka kandixia na —kachi da naa da.

²⁹Yukan ti ni kue'e Jesús nduchi da naa da, ti ni kachi ya:

—Na kuu nava ni ka kandixia ra naa ra —kachi ya.

³⁰Ti ni ka nduva'a ni nduchi chaa un naa da. Yukan na ti ni'in xaan ni ta'u ya jniñu nuu da naa da, ja tu kani kuti da jnu'un nuu yivi naa i.

³¹Ko ji'i ni ni ka kee da kua'an da, ti ni ka jani ni da jnu'un nuu taka yivi ñuu un jniñu ni sa'a Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna iin chaa ñi'in

³²San ni ka kee chaa un kuankoyo da, ti ni ka chakoyo tuku uu ga da jiin iin chaa ñi'in, ti

chaa un suni jna'an da tachi xaan.

³³Nu ni keni'in Jesús tachi xaan un kua'an, ti ni keja'a ka'an chaa ñi'in un, so ni ka naa ini yivi ka'iin un, ti ni ka kachi:

—Jankivi ka jini yo iin jniñu sia'an, ja kuu nuu ni ñuu Israel —kachi naa.

³⁴Ko ni ka kachi chaa fariseo un:

—Ken'iin chaa ja'a tachi xaan un kua'an, ko jiin sivi maa ja'u'u un sa'a da —kachi naa.

Ni kunda'u ini Jesús yivi naa i

³⁵Ni jikonuu Jesús taka ñuu jiin taka ranchu xna'an ya ini veñu'un Israel jiin taka ñuu, xndaku ya ja nasa kuu kivi yivi nda'a Yandios, ti ta'u ya jniñu nuu i. Ti kenchaa ya taka nuu kue'e ja ka jna'an yivi. ³⁶Ni nde'e ya nuu yivi un ti ni kunda'u ini ya naa i, chi nde nda'u ka sa'a i, ja ka kuu kui'ya ini i. Chi ka kuu i nanu rii ni ka jichanuu, ti ni ka sana ti nanu ja ni ka skuita ti jito'o ti. ³⁷Yukan na ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Jniñu Yandios kuu nanu kivi ka nastutu yo triu, chi jandaa ndixia kuu ja, ja ni kuu te'nde triu un ko jaku ni muzu ka iyo ja sajniñu un. Sia'an kuu yivi ja'a naa i, chi nda'u ka sa'a i ja tundo xndaku nuu i, chi ka kumani chaa xndaku un naa da. ³⁸Yukan kuu ja ka'an ri ja kakanta'u nuu maa Yandios naa ra, chi maa ya kuu ja xiin jniñu un, ti na chu'un ya muzu na nastutu jniñu un —kachi ya.

Ni nakaji Jesús ndi uxi uu ndaja'a ya

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.13-16)

10 Yukan na ti ni nastutu Jesús ndi uxi uu ndaja'a ya

ja na kujiin da jiin ya, ti ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu da naa da, ja na kuu keni'in da tachi xaan jiin ja na kenchaa da taka nuu kue'e.

²Ja'a ka kuu sivi ndi uxi uu ndaja'a Jesús. Xnakan ni nakaji ya Simón, ja suni nani da Pedro, jiin ñani da Andrés; Jacobo jiin ñani da Juan, ja ka kuu da se'e yii Zebedeo; ³Felipe; Bartolomé; Tomás; Mateo ja ni kuu da chaa kinya'u puestu un; Jacobo ja kuu se'e yii Alfeo; Lebeo ja suni nani da Tadeo; ⁴Simón, chaa ni yi'i jiin partido Kananista; jiin Judas, iin chaa ñuu Cariote ja kuae ga ti ni nakua'a da Jesús nuu enemigo ya.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na ka'an da jnu'un Yandios

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵Ni taji Jesús ndi uxi uu chaa un, ko xnakan ni xndaku ya nuu da, ti ni kachi ya:

—Koto kinkoyo ra ñuu nuu tu kanchuku yivi ka kuu yivi Israel, ni tu kivi ra ni iin ndañu Samaria naa ra. ⁶Kuankoyo nuu kanchuku yivi nación Israel, chi ka kuu i nanu riñi ni ka sana, ti sia'an tu ka chaku ini i na ichi kuankoyo i. ⁷Ti kani ra jnu'un nuu yivi un ja, ja ni jaa kivi nuu ta'u Yandios jniñu. ⁸Sa'a ra tajna yivi ka ku'u, ti na xndoto ra yivi ni ka ji'i. Suni sa'a ra tajna yivi ka jna'an ndi'yi te'yu nava na ndundoo i. Ti keni'in ra tachi xaan naa ra na kinkoyo. Ti koto maa kinya'u ra nu ni kuu ni ka sa'a ra taka jniñu un.

⁹Ichi kinkoyo ra tu kunda'a ra oro, ni plata, ni cobre naa ra. ¹⁰Ni tu kundiso ra ñunu staa ja kuu ichi

ra. Vajnu'un ni camisa kuu ja ku'un ra naa ra, ti tu kunda'a ra ndijña ni yujnu xii. Tu kundiso ra taka un, chi iin chaa sa'a jniñu nini kuu ja ni'in da ja kaji da.

¹¹Nu ni jakoyo ra iin ñuu xi iin ranchu, nduku iin ve'e nuu kanu ini ra yivi, ti yukan kunchuku ra undi sa kinkoyo ra. ¹²Nu ni ka kivi ra ve'e un naa ra, kanxia'u ra jiin yivi un, ja na kukuee kunchuku i. ¹³Nu ka iyo va'a ini yivi un, ti kakanta'u ja na kukuee kunchuku i. Ti nu tuu, ti nduku ra inga ve'e nuu kunchuku ra naa ra. ¹⁴Ti taka yivi ja tu ka ja'a ve'e un, ni tu ka chunso'o jnu'un Yandios ka ka'an ra, kekoyo ve'e yivi un jiin ñuu i. Nu ni kekoyo ra ñuu un, ti kisi tikacha ini ndijña ra naa ra, ti yukan na kuu iin seña ja tu ni ka kandixia yivi un jnu'un ni ka ka'an ra naa ra. ¹⁵Chi na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu na jaa kivi chaa juicio, ti ka'nu ga nundo'o kii siki yivi ñuu un, ti ansu yivi ñuu Sodoma jiin Gomorra —ni kachi Jesús.

Siki ja koto u'u yivi nuu ndaja'a Jesús

(Lc. 12.11-12)

¹⁶Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Nde'e naa ra, ru'u taji ri ro'o kinkoyo ra nanu riñi kuankoyo nuu ka'iin kiti xaan. Kava vivo ra naa ra, ko so ja koto maa iin ja sa'a ra jiin yivi. Kuee kava ini ra naa ra nanu iin sata, ja tu nduxaan ti. Ti sia'an kunchuku ra. ¹⁷Ko nde'e ra naa ra, chi jniñi yivi presu ro'o, ti nakua'a ro'o nuu chaa ka kuña'nu un naa ra, ti kua'a chaa un tau ra ini veñu'un

Israel un. ¹⁸Ti siki ja ka jika ra jiin ri, ti nakua'a da ro'o vasu undi nuu gobernador xi nuu rey, ko vasu undi nuu chaa un, ti suni kuu ka'an ra jnu'un ri jiin nuu yivi inga nación. ¹⁹Nu ni ka jnií da presu ro'o, ti nakua'a da ro'o nuu chaa ka kuña'nu un, ti koto ma xndi'i ra ini ra naa ra, ja nasa koo jnu'un ka'an ra naa ra, chi nu na jaa nuu ka'an ra, ti maa Yandios na kachi nasa koo jnu'un ka'an ra naa ra. ²⁰Chi ansu ro'o kuu ja ka'an, chi Espíritu maa Yandios kuu ja kua'a jnu'un ka'an ra naa ra.

²¹Chi yivi tu ka kandixia, chakuachi jna'an i jiin ñani i, ti nakua'a i da ja na kuū da. Ti suni chaa ka kuu tata, chakuachi da se'e da, ti nakua'a da chaa ja na kuū da. Ti suni se'e un, chakuachi i tata i, ti nakua'a i da ja na kuu da. ²²Ja yukan kuu ja nde kua'a yivi koto u'u ro'o siki ja ka yi'i ra jiin ru'u, ko taka yivi ka siuku ndaa, vasu na kuui ja siki ru'u, ko taka nanita'u. ²³Ko nu iin ñuu na koto u'u yivi ro'o naa ra, kuankoyo inga ñuu. Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, xnaka ja nchaa ri ti sa ndekava ra kuikonuu ra taka ñuu Israel. ²⁴Nde'e naa ra, ja ka jini ra ja ni iin ndaja'a tu kuu kuña'nu ga ja kuu chaa yinda'a da, ti ni iin chaa junukuachi tu kuu kuña'nu ga da ja kuu jito'o da. ²⁵Chi nu na sa'a ndeva'a yivi jiin maa chaa kuña'nu un, ti suni sia'an sa'a i jiin chaa ka kuu taka ndaja'a da. Ti nu ka skonani i ru'u Beelzebú (ja kuni ka'an ja'u'u kuña'nu), ti ndee ga ja nu tu ka'an i siki ro'o naa ra ja ka kuu ra ndaja'a ri —kachi Jesús.

Xndaku Jesús nau kuu ja na koyu'u yo

(Lc. 12.2-7)

²⁶Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ja yukan kuu ja koto yu'u ra nde'e ra yivi kanda kua'an un, chi tu iyo ni iin jniñu sa'a xe'e i ja na kendo sa'yi nuu Yandios, chi taka ni kenda nuu ndijin. ²⁷Ko jnu'un xna'an ri nuu maa ni ra ja'a naa ra, ti ka'an ra taka nuu kanchuku yivi naa i. ²⁸Ti koto yu'u ra nde'e ra yivi ka ja'ni yiki kuñu, chi tu ni'in i añu ra ja ka'ni i. Ko maa Yandios kuu ja koyu'u ra, chi maa ya kuu ja ja'ni yiki kuñu ni jiin añu nuu infiernu.

²⁹Maa Yandios kuu ja na kachi nasa koo jiin maa ra naa ra. Jini ndaa yo yukan, chi undi saa kuachi un, jito va'a ya ti, ja ni iin ti tu kanakava nuu ñu'un nu tu kachi maa Tata ra Yandios. ³⁰Ti ja ro'o naa ra, chi undi ixi xini ra ni ka'u ya ndi iin ndi iin. ³¹Ja yukan kuu ja koto xndi'i ini ra, chi ya'u ga ka nchaa iin iin ra nuu Yandios ja kuu iin jnií saa kuachi un naa ti —kachi Jesús.

Yivi ka yi'i jiin Cristo Jesús

(Lc. 12.8-9)

³²Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Taka yivi nu na kachi ndaa ja ni ka yi'i i jiin ri, ti suni ru'u nakachi ndaa ri nuu Tata ri, ya kancha ya andivi, ja jini ri maa i. ³³Ko nu na chisa'yi i ru'u nuu yivi, ti suni ru'u kachi ri ja tu jini ri yivi un nuu Tata ri, ja kancha ya andivi —ni kachi Jesús.

Koto u'u jna'an yivi ja siki Jesús*(Lc. 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Tu kani ini ra naa ra ja ni chaa ri ñuyivi ja'a, ti sa'a ri ja na kukuee kunchuku mani yivi naa i. Chi ni chaa ri, ko so ja nu na kandixia i ru'u, ti koto u'u jna'an yivi naa i. ³⁵Koto u'u iin se'e yii nuu tata da, ti suni iin se'e si'i koto u'u ña nuu nana ña, ti se'e janu un koto u'u ña nuu nana chiso ña. ³⁶Ja sia'an kuu ja nu na kandixia yivi ru'u, ti koto u'u jna'an maa i ini ve'e i naa i.

³⁷Nu ñukuu ini ra ru'u, ko nu kunda'u ga ini ra tata ra jiin nana ra, ja sia'an ti tukaa ga yi'i ra jiin ri. Suni nu ka kunda'u ga ini ra se'e si'i ra xi se'e yii ra, ti suni tukaa ga ka yi'i ra nda'a ri naa ra. ³⁸Ti nu tu ka ñukuu ini ra ru'u ja kundikun ra ru'u, ti vasu na kuū ra, ko tukaa ga ka yi'i ra jiin ri. ³⁹Chi taka yivi ka kuni nama i maa i nuu ñuyivi ja'a, ti tukaa nanita'u i ja kuu saa ni. Ko nu na nakani ini i ti xndoo i taka un ja na kundikun i ru'u, ti nanita'u i ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Nasa ni'in yo ta'u nuu Yandios*(Mr. 9.41)*

⁴⁰Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Nu iin yivi na kuenta'u jnu'un ri ja ka ka'an ra, ti suni janta'u i maa ri. Ti yivi janta'u ru'u, suni ja ni janta'u i Tata ri, ya ni taji ru'u.

⁴¹Ti iin yivi nu na kuenta'u i jnu'un Yandios ja ka'an iin profeta, ti suni ni'in i ta'u i nanu ni ni'in profeta un. Ti nu iin yivi na kuenta'u i iin

chaa va'a ja ni yi'i da jiin ru'u, ja so ja kuu da chaa va'a, suni ni'in da ta'u da nanu ni'in chaa va'a un.

⁴²Ti vasu sava'a ni ga yivi nu na kua'a i iin vasu nducha vijin nuu chaa nda'u ja ka ndikun da ru'u, ti na kachi ndaa ri ja suni iyo ta'u yivi un —ni kachi Jesús.

Chaa ni ka jika jiin Juan, chaa skuanducha*(Lc. 7.18-35)*

11 Nu ni ndi'i ni xndaku Jesús nuu ndi uxi uu ndaja'a ya, ni kee ya kuan xna'an ya nuu yivi nuu ka'iin yajni un.

²Ti Juan, chaa ni skuanducha un, ja kande da vekaa. Ti nu kande da un, ni ni'in da jnu'un taka jniñu sa'a Cristo. Yukan ti ni taji da uu chaa ka jika jiin da un kuankoyo da nuu kande Jesús, ³ti ni ka jikajnu'un da ya sia'an:

—¿Maa ni kuu Cristo ja ni chisojnu'un Yandios ja kii nu? ¿Xi kundatu yo inga nu? —ni ka kachi da.

⁴Yukan ti ni kachi Jesús:

—Kuankoyo naa ra ti kani jnu'un nuu Juan naa ra taka ja ni ka jini ra jiin taka jnu'un ni ka jiniso'o ra ja'a naa ra. ⁵Kani jnu'un nuu da ja ka ndundijin nduchi chaa kuua un, jiin ja ka ndokaka chaa tikuku un, jiin ja ka ndundoo chaa ka jna'an kue'e ndi'yi te'yu un. Suni chaa so'o un ka ndundijin so'o da, jiin ja ka nandoto ndiyi naa i, jiin ja kuu nuu yivi nda'u ka'an ri jnu'un Yandios nasa nanita'u i —kachi Jesús.

⁶Ti kachi jiin da ja kandichi Yandios jiin yivi tu ka yu'u i kundikun i ru'u, vasu na koo ndo'o koo nene i ja siki ru'u.

⁷Nu ni ka ya'a chaa un kua'an da, ti ni keja'a Jesús ka'an ya jiin yivi un ja na chaa kuu Juan, ti ni jikajnu'un ya:

—Na ni ka jande'e ra undi nuu ñu'un te'e un, ¿ndoo ka ndo'o ini ra ja sa'a chaa un? Ti tu ni ka jini ra iin chaa un nanu iin yoko icha ja kanda jiin tachi un, ti chaa un tu ni sama nuu nuu da jnu'un ka'an da, chi iin ni jnu'un ni ka'an da. ⁸Ti nu ni ka jande'e ra yukan, ¿Xi ni ka jini ra ja ñu'un chaa un sa'ma va'a nu? Chi na kachi ri ja yivi ka ñu'un sa'ma fino kanchuku da ve'e chaa ka kuu rey. ⁹¿Ti ndoo ni ka jande'e ra nusa? ¿Xi ka jani ini ra ja maa da kuu profeta ja ka'an jnu'un Yandios nu? Ti jandaa ndixia kuu ja maa da kuu da iin profeta ja ka'an da jnu'un Yandios. ¹⁰Ti siki Juan kuu ja ka'an nuu tutu ii Yandios sia'an:

Na taji ri tajnu ri ja na koxnuu da jaa da.

Ti na satu'va da yivi naa i sa ki'in ra.

Ni kachi Yandios, kachi tutu.

¹¹Jandaa na kachi ri ja tukaa ga iyo ni iin yivi nanu Juan ja kuña'nu ga ja kuu Juan, chaa skuanducha un. Ko yivi ja, ja ni ka janta'u jnu'un siki ja nasa kivi i nda'a Yandios, ti ta'u Yandios jniñu nuu i, vasu tu ka ndiso jniñu i nanu Juan, ko kuni ga yivi un jniñu ña'nu ga ja sa'a ya ansu maa da. ¹²Undi na ni chaa Juan, chaa skuanducha un, ti undi vijna, u'u xaan sa ka kandixia yivi jnu'un ka'an ri ja na kuu kivi i nda'a Yandios, ti ta'u ya jniñu nuu i. Ti nini yivi ka ñukuu xaan ini, yukan ni kuu ja kuu kivikeyo

i nda'a ya, ti ta'u ya jniñu nuu i.

¹³Taka profeta, chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios jiin jnu'un ka'an ley Moisés un, chaa yukan ni ka ka'an jnu'un siki ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, sa ni chaa Juan. ¹⁴Ti nu ka kuni kandixia ra naa ra ja Juan kuu maa profeta ja sa'a jniñu nanu ni sa'a profeta Elías na jana'an, nava yoso nuu tutu Yandios ja kii. ¹⁵Yivi ka kuni chunso'o, na chunso'o i jnu'un ja'a.

¹⁶Ja'a na kachi ri jiin nau ja skejna'an ri yivi kanchuku kivi vijna. Chi yivi ka iyo vijna ka kuu i nanu suchi kuachi nu ni ka nukoo i nuu ya'u ja ka yisiki i, ti ka kana xini jna'an i, ¹⁷“Ka tivi yo xkili, ko tu ni ka jitaja'a i. Ti kuaka xaan ni ka jita yo iin yaa, ko tu ni ka nde'e i”, ni ka kachi i. ¹⁸Sia'an kuu kivi vijna, chi ni kii Juan, ni kuncha da. Tu ni ji'i da ndixi, ti iyo nasa xndondicha da ini da. Ti ro'o ni ka ka'an ra ja ni yi'i da jiin iin tachi xaan. ¹⁹Yukan na ti ni chaa tu ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, ja yaji ri ti ji'i ri, ti ka chakuachi ra ru'u ja yaji xaan ri ti ji'i xaan ri vino, ti kuu ri amigo chaa ka kinya'u puesto. ¿Nusa ti tu ni ka kandixia ra jniñu ni sa'a Juan, ni tu ni ka kandixia ra jniñu ni sa'a tu ru'u nu? Ko tundo sa'a, chi yivi tu'va, ka jini i ja iyo va'a sava'a ni ga jniñu ni ta'u Yandios nuu ri jiin Juan —ni kachi ya.

Yivi ñuu ni ka nduni'in ini

(Lc. 10.13-15)

²⁰Yukan ti ni keja'a Jesús kankuachi ya siki yivi ñuu nuu ni sa'a ya kua'a jniñu ña'nu un, chi

taka yivi ñuu un, tu ni ka nakani ini i nuu kuachi i, ti ni kachi ya:

²¹—iNa xaan ga xnda'u ro'o, yivi ñuu Corazín! iNa xaan ga xnda'u ro'o, yivi ñuu Betsaida! Sa ti ñuu Tiro jiin ñuu Sidón ni sa'a ri taka jniñu ña'nu un nava ni sa'a ri nuu ñuu ra naa ra, va ja ni kuu jna'an ni ka nakani ini yivi un nuu kuachi i niku. Ti ku'un i sa'ma ndayi, ti nakuchi i yaa ja na kuu seña i ja ni ka nakani ini i. ²²Ko na kachi ri ja kivi nu na chaa juicio ti ni'in ga kii nundo'o siki ra naa ra ja kuu yivi ñuu Tiro jiin Sidón. ²³Ti ro'o, yivi ñuu Capernaum, ¿ka jani ini ra ja ni nduñ'a'nu ga ñuu ra nu? Tuu, chi su'va ni nukuu ga ñuu ra, ti ndunda'u ga ra ja kuu taka ga ñuu. Sa ti taka jniñu ña'nu ni sa'a ri ñuu ra ja'a, ni sa'a ri ñuu Sodoma niku, va ni siin ga ñuu un undi vjna niku. ²⁴Ko na kachi ri nuu ra naa ra ja kivi nu na chaa juicio, ti ro'o kuu ja ni'in ga kii nundo'o siki ra ja kuu siki yivi ñuu Sodoma —kachi ya.

Ka'an Jesús ja tu yii jnu'un tatu ya nuu yo

(Lc. 10.21-22)

²⁵Ti kivi jña ni jikanta'u Jesús nuu Tata ya Yandios, ti ni kachi ya: —Nakanajaa na ni'in, ni'in ja kuu ni Tata na, ti maa ni yinda'a andivi jiin ñuyivi. Nakuta'u na nuu ni, chi tu ni stuu ni taka jnu'un va'a un nuu chaa tu'va un, ko ni stuu ni jnu'un un nuu yivi nda'u ja ni ka nakani ini. ²⁶Ni kuu sia'an, chi sia'an ni kuu ini maa ni —kachi Jesús.

²⁷Ti ni siin Jesús xndaku ya nuu yivi un, ti ni kachi ya:

—Tata ri, ni nakua'a taka jniñu ja'a nuu ri. Ti maa ni ya kuu ja jini ndaa kuiti nava ndo'o injnuni ri, ja kuu ri Se'e maa ya. Ti suni ru'u, ja kuu ri Se'e ya, jini ndaa kuiti ri injnuni maa ya, ja maa ya kuu Tata ri Yandios. Ti maa iin ni ru'u, ja kuu ri Se'e ya, kuu ja xna'an nuu yivi nasa kaa maa Tata yo Yandios. ²⁸Ña'an nuu ri naa ra ro'o ja ka ndi'i ini, ti ka nduku ra ichi ki'in ra ja na kenchaa kuachi ra, ti ru'u na nama ro'o naa ra, ti tukaa kondo'o ra jiin kuachi ra. ²⁹Ja'a kuu nanu iin yugo ja chuxndee yo xini yunta nu ka sa'a ti jniñu, ti suni sia'an na kua'a ri iin jniñu nuu ra, ti tu yii jniñu un, ja tu kuu sa'a ra. Chi so ja na chunso'o ra jnu'un ka'an ri, ti kuandatu ra nuu jnu'un un. Chi ru'u, va'a ini ri jiin ra naa ra, ti ñunda'u ini ri ja nama ri ro'o jiin aña ra naa ra. ³⁰Iin jniñu taya kuu ja kua'a ri nuu ra, ti tu ni'in iyo — ni kachi Jesús.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús iin kivi ndetatu

(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 Ti kivi jña kua'an Jesús jiin ndaja'a ya, iin kivi ndetatu, ti ni ya'a ya iin ñu'un nuu kaa triu. Ti ndaja'a ya, ni ka keja'a da ka jnu'un da yoko triu. Ka skoyo da ti ka yee da triu un, chi ka ji'i da soko. ²Ti nu ni ka jini chaa fariseo un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—Nde'e, ¿ndoo ka sa'a ndaja'a ra jniñu ja tu iyo va'a ja sa'a yo kivi ndetatu? —ni ka kachi da.

³Ti ni kachi ya:

—¿Xi tu ni ka skua'a ra iin tutu nava ni ka jna'an David iin kivi na

ni ka ji'i da soko, jiin uu ga jna'an da nu? ⁴Jini ra ja ni ka kivi da ini ve'e ii Yandios, ti ni ka yee da staa stila ii un, ja ni maa da jiin uu ga jna'an da un, tu kuu kaji da naa da, chi nini sutu un kuu ja ka yee staa stila un niku. ⁵¿Xi tu ka skua'a ra nuu ley Moisés, nuu kachi ja ni sutu un, tu ka ndetatu da ja kuu kivi ndetatu, ti ansu suni iin kuachi kuu un nu? ⁶Ko na kachi ri nuu ra, ja vijna ti iyo iin ja kuña'nu xaan ga ja kuu sutu ka kuña'nu ini veñu'un ka'nu un. ⁷Ko maa ra naa ra, tu ka chaku ini ra ndoo kuni ka'an junu'un ja yoso nuu tutu ii, ja ni ka'an Yandios: "Ru'u, kuni ri ja na kuanka'nu ini nuu jna'an ra naa ra, ti ansu ja ka soko ra kiti nuu Yandios", ni kachi ya. Sa ti ka chaku ini ra jnu'un un naa ra, ti va tu chakuachi ra yivi naa i ja ka iyo falta i. ⁸Chi ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, kuña'nu ga ri, ti ta'u ri jniñu nuu kivi ndetatu ja'a —ni kachi ya.

Ni nduva'a iin chaa ni ichi nda'a

(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹Yukan ti na kua'an Jesús, ni jaa ya iin veñu'un Israel un. ¹⁰Ti yukan kande iin chaa ni ichi iin nda'a da. Ko vanuxia chaa fariseo un ka nduku da nasa chakuachi da Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Kuu sa'a yo tajna iin yivi ku'u ja kuu kivi ndetatu nu? —ni ka kachi da.

¹¹Ti ni kachi Jesús:

—Nu nau ro'o ka ñava'a iin lélú, ti nu na kinikava ti iin yau ja kuu iin kivi ndetatu, ¿ti tu kin tava ra ti nu? ¹²¿Ti ansu ya'u ga nchaa iin

yivi ja kuu lélú un nu? Ja yukan kuu ja na kachi ri ja kuu sa'a yo iin jniñu va'a ja kuu kivi ndetatu —ni kachi Jesús.

¹³Yukan ti ni kachi ya jiin chaa ni ichi nda'a un:

—Skaa nda'a ra —kachi ya.

Ti nu ni skaa chaa un nda'a da, ti ni nduva'a ni nanu kaa nda'a da. ¹⁴Ti ni ka kekoyo chaa fariseo un kua'an da, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un da nasa kuu ka'ni da Jesús.

Jnu'un ni ka'an Isaías undi na jana'an

¹⁵Nu ni jini Jesús nava ka ndo'o ini chaa fariseo un, ni kee ya yukan ti kua'an ya. Ko kua'a xaan yivi kuankoyo jiin ya, ti ni sa'a ya tajna tijni yivi ka ku'u. ¹⁶Ko ni'in xaan ni xndaku ya nuu yivi un ja tu kani da jnu'un nau ja kuu ya. ¹⁷Yukan ti ni kundaa jnu'un ni ka'an profeta Isaías na jana'an, na ni kachi da:

¹⁸Chaa junukuachi nuu ri ja'a, kuu ja ni nakaji ri.

Chaa ja'a kuu ja kunda'u ga ini ri, ti kusii ini ri jiin da.

Kua'a ri Espíritu ri nuu da, ti xndaku da nuu taka nación ja nau kuu maa jnu'un ndaa, ti na kuandatu yivi jnu'un un.

¹⁹Ni tu kava vixi ini maa da, ni tu kachi da nuu ni iin yivi nau ja kuu da.

Ti ni iin yivi tu nakuni i ndusu yu'u ya.

²⁰Tu kua'a da nundo'o nuu taka ñuu nda'u, chi su'va kua'a da jnundee ini undi kivi na ki'in da jniñu ña'nu da, ti ta'u da jniñu nava iyo.

²¹ Ti kivi un sa na kandixia ndaa yivi taka nación maa da. Sia'an ni kachi profeta Isaías.

Ka chakuachi da Jesús ja ndiso jniñu ya nuu ja'u'u

(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

²² Yukan ti ni ka janchaka da iin chaa kuaa ja suni ñi'in da, ti jna'an da tachi xaan. Ni sa'a Jesús tajna chaa un, ti ni kuu nde'e da, ti ni kuu ka'an da. ²³ Tendi'i yivi un ni ka naa ini, ti ni ka kachi:

—¿Xi ja'a kuu Se'e rey David ja ni ji'i undi na jana'an nu? —ni ka kachi da.

²⁴ Ko nu ni ka jiniso'o chaa fariseo jnu'un un, ti ni ka kachi da:

—Keni'in chaa ja'a tachi xaan un kuankoyo, ko jiin sivi maa ja'u'u kuña'nu un (ja suni nani Beelzebú), chi yukan kuu ja yinda'a taka tachi xaan un —ni ka kachi da.

²⁵ Nu ni jini Jesús ja sia'an ka ndo'o ini chaa un, ti ni kachi ya:

—Nu iin gobiernu, na kusiin da jiin yivi da ti keja'a kanaa da naa da, ti gobiernu un tu kuñii, chi naa. Suni sia'an nuu iin ñuu xi iin familia, nu tu ka iyo iin nuu ini, ti familia un, tu kuu kunchuku mani. ²⁶ Ti suni sia'an kuu nu maa ja'u'u un na keni'in tachi xaan un ki'in ja kuu ndaja'a maa. Nu sia'an na sa'a, ti ka sasiin jna'an maa, ¿ti nasa kuñii jiin jniñu ndiso un nusa?

²⁷ Ti ka ka'an ra ja ru'u keni'in ri tachi xaan un kuankoyo jiin sivi maa ja'u'u kuña'nu un. Ko sa ti sia'an kuu, ti va suni yivi ka skua'a jiin ra naa ra, va suni kuu keni'in i tachi xaan un jiin sivi maa ja'u'u un kinkoyo. Ja yukan na kachi ri

ja maa ni ra ka yuji jiin jnu'un ka ka'an ra un. ²⁸ Ko ru'u keni'in ri tachi xaan un jiin jnu'un Espíritu Yandios. Yukan kuu ja, ja ni chaa jniñu ña'nu Yandios ja kuu nuu ra naa ra. ²⁹ Ja sia'an, ti sa'a yo nanu ja iin ni kuu ja nu kuni yo sakui'na yo ve'e iin chaa ni'in xaan da, ti ku'ni yo chaa un xnakan, ti sa kuu sakui'na yo ja ñava'a da. Ti suni sia'an kuu ja'a chi ni kundee ri jiin chaa u'u un, ti ni keni'in ri ndaja'a da un kua'an.

³⁰ Ti na kachi ri nuu ra naa ra ja kuu yivi tu ka ka'an va'a ja'a ri, ti yivi un jito u'u i ru'u. Yivi tu kejna'an jiin ri, jachanu i yivi ka kuni kejna'an jiin ri.

³¹ Ja yukan kuu ja na kachi ri nuu ra naa ra ja iyo jnu'un ka'nu ini Yandios ja kuu yivi ka sa'a taka nuu kuachi. Suni nuu yivi ka ka'an ndeva'a, vatu ni kuanka'nu ini Yandios nuu i. Ko yivi yisikin chaa Espíritu Santo, jankivi kuanka'nu ini Yandios nuu i. ³² Ti sava'a ni ga yivi na ka'an ndeva'a ni ga siki ri, ti kuanka'nu ini ri nuu i. Ko nu nau ja na ka'an ndeva'a siki Espíritu Santo, tukaa ga iyo jnu'un ka'nu ini, ni nuu ñuyivi ja'a ni nuu inga ñuyivi ja kii inga kuiya —ni kachi Jesús.

Jiin nde'e yujnu un nakuni yo na yujnu kuu

(Mt. 7.17-20; Lc. 6.43-45)

³³ Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Nu iin yujnu va'a, ti kua'a nde'e va'a. Ti nu iin yujnu kue'e kuu, ti suni nde'e kue'e kua'a. Jiin nde'e un, ti sa nakuni yo naa nuu yujnu kuu. ³⁴ Yukan na kachi ri ja ka kuu

ra nanu koo xaan jiin se'e ti, chi ndeva'a xaan ka sa'a ra. Ti tu kuu ka'an ra iin jnu'un va'a, chi maa ra tu va'a ini ra naa ra. Ti yu'u ra chi ka ka'an nava ndo'o ini añu ra. ³⁵Chaa va'a un chi ka'an da iin jnu'un kuajniñu, chi iyo ndoo añu da. Ti chaa ka sa'a ndeva'a un, chi ka'an ndeva'a kuiti da, chi tu iyo ndoo ini añu da. ³⁶Ti na kachi ri nuu ra ja nu na jaa kivi chaa juicio, ti kivi jña, ti tendi'i yivi nakua'a i jnu'un nuu taka jnu'un ndeva'a ni kee yu'u i ja ni ka ka'an i un. ³⁷Ti siki jnu'un ka'an ra, ti kendo va'a ra. Ti suni jiin jnu'un ka'an ra un, jna'nu ndatu ra —ni kachi Jesús.

Chaa fariseo ka jikan da iin jniñu ña'nu

(Mr. 9.12; Lc. 11.29-32)

³⁸Yukan na ti ni ka kachi uu chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley un nuu Jesús:

—Maestro, ka kuni na ja sa'a ni iin jniñu ña'nu ja na nde'e na —ni ka kachi da.

³⁹Ti ni kachi Jesús:

—Taka yivi ja tu ka kuni kuandatu i nuu Yandios, ka kuni i ja na sa'a ri iin jniñu ña'nu nuu i, ko jankivi sa'a ri jniñu ña'nu un, chi nini jiin vanuxii nundo'o ni jna'an Jonás, chaa ni kuu profeta na jana'an, yukan ni kuu ja xna'an ri. ⁴⁰Chi nanu ni kundee profeta Jonás uni nduu ti uni jakuaa chii iin chāká ka'nu xaan, ti suni sia'an ru'u, maa Se'e Yivi Nuyivi, kendo ri chii ñu'un un uni nduu ti uni jakuaa. ⁴¹Ti siki ñuu Nínive nuu ni ja'an profeta Jonás, ti yivi ni kunchuku ñuu un, nandoto i kivi na chaa juicio

ja xndichi ya yivi kivi vijna, ti naa ini i nde'e i nuu yivi kivi vijna. Chi tendi'i yivi Nínive ni ka nakani ini i na ni ka'an profeta Jonás jnu'un Yandios. Ko ru'u vi'i ga kuña'nu ri ja kuu Jonás, ti ro'o naa ra tu ka chunso'o ra ja nakani ini ra naa ra.

⁴²Suni iin ña'an ni kuu reina ja ni ta'u jniñu iin ñuu ichi sur, nandoto ña kivi nu na chaa juicio, kivi nu na xndichi ya yivi kivi vijna. Ti naa ini ña nde'e ña nuu yivi kivi vijna siki ja ni'in ini i, chi maa ña undi jika xaan ni kii ña ja ni ñunso'o ña jnu'un ndichi ni ka'an rey Salomón na jana'an. Ti vijna vi'i ga kuña'nu ru'u ja ni kuu Salomón, ti ro'o naa ra tu ka chunso'o ra jnu'un xndaku ri nuu ra —kachi ya.

Iin tachi xaan ja nandeokuñi

(Lc. 11.24-26)

⁴³Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya: —Nu iin tachi xaan un na xndoo iin yivi, kua'an ti jikonuu nuu ñu'un ichi ja nduku nuu ndetatu. Nu tu ni'in ti ndo'o ini: ⁴⁴“Na nandeokuñi ri ve'e nuu ni kundee ri un.” Ko nu ni najaa, ti jini ja iyo nuña ini chaa un nanu iin ve'e iyo nuña, ja iyo ndoo, ti iyo tu'va. ⁴⁵Yukan na ti ki'in tachi un ti kin kuaka uxia ga tachi xaan un ja kanda vi'i ga ja kuu maa. Yukan na ti nchaa ti ndivikoyo kunchuku jiin chaa un. Yukan na ti chaa un vi'i ga nduu da ansu nava ni kaa da undi nuu. Ti suni sia'an vi'i ga koo nundo'o nuu yivi ka sa'a ndeva'a kuiti ja ka iyo kivi vijna —kachi Jesús.

Nana Jesús jiin ñani ya

(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶Ni ka'an ga Jesús jiin yivi un, ti ni jaa nana ya jiin ñani ya, ni ka

kendo da fuera ti ka kuni da ka'an da jiin Jesús. ⁴⁷Ni ja'an iin chaa ni jan kaxjnu'un nuu ya, ti ni kachi da:

—Nana ni jiin ñani ni ka'iin da fuera un, ti ka kuni ka'an da jiin ni —ni kachi da.

⁴⁸Ti ni kachi ya jiin chaa un:

—Nau kuu nana ri ti nau ja kuu ñani ri —kachi Jesús.

⁴⁹Yukan ti ni xna'an ya nda'a ya nuu taka ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Ja'a ka kuu nana ri jiin ñani ri. ⁵⁰Chi vasu sava'a ni ga yivi nu na sa'a i taka jniñu ta'u Tata ri ja kancha ya andivi, ti yukan kuu nana ri, ñani ri jiin kua'a ri —ni kachi ya.

Jnu'un iin chaa saka triu

(Mr. 4.1-9; Lc. 9.4-8)

13 Kivi un ni kee Jesús ve'e un kua'an ya, ti ni nukoo ya yu'u lago Galilea un. ²Ti kua'a xaan yivi ni ka kututu nuu ya. Yukan ti ni kivi ya ini iin barco, ni kivi ya ini nducha un, ti tendi'i yivi un ni ka kendo nuu ñiti yu'u nducha un. ³Yukan ti ni xna'an ya nuu yivi un sia'an, ni kachi ya:

—Iin chaa jitu triu ni kenda da kuan saka da triu.

⁴Ti nuu kua'an da jacha da triu un sava triu un ni ka nukoyo ini ichi, ti ni ka chakoyo saa un naa ti, ti ni ka nastutu ti. ⁵Uu ga triu un ni ka jinu nuu yuu nuu kanchuku yaxin ñu'un, ti ni jinu triu un, chi ni ni'in kajin.

⁶Ti nu ni kaña ndikandii, ti ni kuu ni'ni xaan, ti ni ka ichi triu un, chi tu ni ni'in yo'o. ⁷Sava ga triu un ni ka jinu nuu yi'i yo'o nu'iñu. Ti nu ni kaña numa nu'iñu un, ti ni ka jasi nuu triu un. ⁸Ko sava ga triu

un ni ka jinu i nuu yi'i ñu'un va'a, ti ni kaña triu un ti ni ja'nu, ti va'a xaan ni kuu. Sava yoko triu un ni nakua'a iin ciento triu nuu iin triu tata. Uu ga ni ka nakua'a uni xiko triu, ti uu ga oko uxi. ⁹Ti nau ro'o na kuni chunso'o, ti chunso'o va'a jnu'un ka'an ri —kachi ya.

Xndaku Jesús jnu'un ni ka'an ya un

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10; 10.23-24)

¹⁰Yukan ni ka tu'va ndaja'a Jesús nuu ya, ti ni ka jikajnu'un da:

—¿Ndoo ka'an ni sia'an nuu yivi ja'a, ti ndoo kuni ka'an jnu'un un, nusa? —ni ka kachi da.

¹¹Yukan ti ni kachi ya:

—Ja kuu ro'o naa ra, xna'an Yandios nuu ra naa ra nasa kuu jniñu ta'u ya, ko yivi ja'a tu kujnuni ini i nasa kuu jniñu un. ¹²Ti yivi na kandixia jnu'un Yandios, ti vi'i ga ni'in jna'an i inijnuni i ja kunukuachi i nuu ya. Ko yivi ja tu kandixia, ti vi'i ga kendo i, jaku ga koo i, ansu nava ni kaa i undi nuu. ¹³Ja yukan kuu ja ka'an ri jnu'un ja'a nuu yivi naa i, chi vasu ka ñuso'o i jnu'un ka'an ri, ti ka nde'e jniñu sa'a ri, ko tu ka chaku ini i. ¹⁴Ja sia'an ka sa'a i, ti yukan kundaa jnu'un ni ka'an profeta Isaías na ni kachi da:

Ro'o, vasu na kunso'o ra naa ra, ko tu chaku ini ra.

Nde'e ra jiin nduchi ra naa ra ko tu kojnuni ini ra, chi tu kuni ra.

¹⁵Chi yivi ni'in xaan ini ni ka nduu ini yivi ja'a, ti tu ka chunso'o va'a i.

Ti nanu ja ka ndi'yu nduchi i, chi tu ka nakuni i jandaa.

Chi ni tu ka chunso'o i, ti ni tu ka chaku ini i.

Ni tu ka xndoo i kuachi i ja ndivi i jiin ri, ti na nama ri i.

Sia'an ni kachi profeta Isaías, kachi tutu Yandios.

¹⁶Ko kandichi Yandios jiin ro'o naa ra, chi ka nde'e ra jiin nduchi ra, ka jini ra jniñu sa'a ri, ti ka jiniso'o ra jnu'un ka'an ri. ¹⁷Ti jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja kua'a xaan profeta ni ka kikoyo na jana'an, jiin yivi va'a un, ni ka ñukuu ini i ja kuni i taka ja ka jini ra ja'a vijna, ko tu ni ka jini i. Suni ni ka ñukuu ini i ja kunso'o i taka jnu'un ka jiniso'o ra ja'a vijna, ko tu ni ka jiniso'o i —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un

(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Kunso'o naa ra nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un. ¹⁹Yivi ka ñunso'o nasa kuu jniñu ta'u Yandios ko tu ka chaku ini i, yivi yukan ka kuu nanu triu ni jinu nuu yu'u ichi un. Chi chaa ja'u'u un ti kencha taka jnu'un va'a ni chaku ini i. ²⁰Ti triu ni jinu nuu kanchuku yaxin ñu'un nuu yuu, kuu i nanu yivi ni ka jiniso'o jnu'un ka'an ri, ni ka janta'u i, ti ka kusii ini i jiin. ²¹Ko vanuxia changa ga kuñii ini i jiin jnu'un un, ti nu ni ka keja'a ka jito u'u yivi i ja siki jnu'un un, ti ka nakani ini i ti tukaa ga ka siin i. ²²Ti triu ni ka jinu nuu yi'i yo'o nu'iñu un, kuu nanu yivi ni ka chunso'o jnu'un un, ko

ka ndi'i ga ini i ja kuu taka ga ja iyo nuu ñuyivi ja'a, ja na kuu riku i. Ti yukan kuu ja jasi ja tu ka siin jiin jnu'un Yandios, chi tu ka kuni kuandatu i nuu jnu'un ya. ²³Ko triu ni ka jinu nuu ñu'un va'a un kuu nanu yivi ni ka jiniso'o, ti ni ka chaku ini i nasa kuu jnu'un Yandios, ti ka siuku i jiin. Sava i ka kuu nanu triu ni ka nakua'a iin ciento triu nuu ndi iin ndi iin xini, xi uni xiko, xi oko uxi triu nuu ndi iin ndi iin xini —ni kachi Jesús.

Jnu'un iin yuku kue'e ni kaña ma'ñu triu

²⁴Yukan ti ni ka'an tuku Jesús inga jnu'un ja'a, ti ni kachi ya: —Nava kuu kivi yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, kuu nanu iin chaa ni saka triu va'a nuu ñu'un da. ²⁵Ko nuu ni naa ma'na da ka kixi da, ti ni jaa iin chaa jito u'u chaa xiin jniñu un, ti ni jacha da ndikin yuku kue'e nuu triu chaa un, ti kua'an da. ²⁶Nu ni ja'nu triu un, ni keja'a kuu yoko. Yukan ti sa ni ka jini da ja iin yuku kue'e un jiin. ²⁷Yukan ti ni ka ja'an muzu da, ti ni ka kaxjnu'un da nuu chaa xiin triu un ja sia'an ni kuu, ti ni ka kachi da: “Taa, ¿Ansu mani triu va'a ni jacha ni nu? ¿Ti nanu ni kii yuku kue'e un nusa”? ni ka kachi da. ²⁸Yukan ti ni kachi chaa xiin triu un: “Va iin ñakuasun ini ni sa'a”, kachi da. Ti ni ka kachi muzu un: “¿Kuni ni ja na ki'in jnu'un na yuku un nu”? ni ka kachi da. ²⁹Ti ni kachi chaa xiin triu un: “Tuu, chi nu na jnu'un ra yuku un naa ra ti suni kaña triu un. ³⁰Sia, na ku'iin maa, ti undi na kua'nu triu un, ti sa

na taji ri muzu ja na ki'in ka'ncha da yuku kue'e un xnaka. Ti na ka'ncha da nu'ni ti na ka'ma yo, ti sa na nastutu da triu un, ja na ndivi va'a ini ve'e ri", kachi da —ni kachi Jesús.

Jnu'un iin ndikin lulu

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.13-19)

³¹Ti ni siin ka'an Jesús:

—Ka'an ri iin jnu'un nasa kuu kivi yivi kua'a nda'a Yandios, ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu iin ndikin lulu nu ni xndee yivi ti keja'a ja'nu. ³²Jandaa kuu ja kuu iin ndikin lulu ga ja kuu taka ga ndikin, ko nu na kua'nu, ti yukan kuu ja kuu ka'nu xaan ga ja kuu taka ga yuku. Ti kuu nanu iin yujnu ka'nu xaan tonto nu ka ja'an saa, ti ka sa'a ti taka ti nuu nda'a yujnu un —kachi ya.

Jnu'un levadura

(Lc. 13.20-21)

³³Suni ni kachi ya inga jnu'un ja'a:

—Ka'an ri inga jnu'un ja nasa kuu kivi yivi kua'a nda'a Yandios, ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu levadura ja jajniñu iin ñasi'i ja sakanuu ña jiin iin bolsa yuchi, ti ja ti'li levadura un sa'a ja najinu ni tu'u yujña un —kachi Jesús.

(Mr. 4:33-34)

³⁴Tijni nuu jnu'un ni jajniñu Jesús ni ka'an ya nuu yivi naa i, ti tukaa ga naa jnu'un ni ka'an ya ja kuu jnu'un un. ³⁵Yukan ni kundaa jnu'un ni ka'an profeta na ni chaa da tutu:

Xndaku ri nuu yivi jiin sava'ni ga jniñu.

Sia'an ka'an ri jnu'un ja'a ja ni kendo sa'yi undi kivi ni nukoo ñuyivi.

Ni ka kachi profeta —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús siki jnu'un yuku kue'e

³⁶Yukan ti ni kanxia'u Jesús jiin yivi un, ti kua'an ya. Ni najaa ya ve'e. Yukan ni ka ndututu ndaja'a ya jiin ya, ti ni ka jikajnu'un da:

—Kachi ni nasa kuni ka'an jnu'un siki yuku kue'e ni kaña nuu ñu'un un —ni ka kachi da.

³⁷Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ja saka triu va'a un kuu ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, ³⁸ti ñu'un un kuu ñuyivi. Triu un kuu yivi ja yi'i nuu ta'u Yandios jniñu. Ti nanu yuku kue'e un, ka kuu yivi ja ka yi'i jiin ja'u'u un. ³⁹Ti ñakuasun ini ja ni xndee ndikin kue'e un kuu maa ja'u'u. Ti kivi ndututu triu un kuu nanu kivi na ndi'i ñuyivi ja'a. Ti chaa ka nastutu triu un ka kuu maa ángel Yandios ja kikoyo andivi.

⁴⁰Ti sia'an nanu kuu jiin yuku un ja nastutu yo ti ka'ma yo. Ti suni sia'an kuu nu na jaa kivi na naa ñuyivi. ⁴¹Ko maa Se'e Yivi Ñuyivi, taji ya ángel ya kikoyo i undi nuu andivi, ti nastutu ya taka yivi ka sa'a kuachi jiin taka yivi ndeva'a kuiti. ⁴²Ti ángel un jnaa da yivi un na kayu i nuu ñu'un. Yukan kondo'o i nundo'o, ti ku'yu yu'u i, ti na kee yi'i i jnu'un i. ⁴³Yivi na kachi Yandios ja ka kuu i yivi va'a, ti nakuaka ya i ja na kunchuku i ñuu nuu ta'u ya jniñu, ti nduñanu i nanu ndikandii un, ja ja'a nduva ja kuu ni tu'u ñuyivi yo. Ti nu na chunso'o ra naa ra, ti chunso'o jnu'un ka'an ri ja'a —kachi Jesús.

Jnu'un iin jajnu xu'un yisa'yi

⁴⁴Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ka'an ri inga jnu'un nasa kuu kivi yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu iin jajnu xu'un yisa'yi chii ñu'un. Nu iin chaa na nani'in jajnu xu'un un nuu ñu'un inga yivi, ti nachisa'yi tuku da nuu kande un. Ti ja kusii ini da jiin ja kande un, nandeokuñi da ti xiko ndi'i da ja ñava'a da ti ki'in da, ti nakuaan da ñu'un un — kachi Jesús.

Jnu'un iin yuu xiñu ja fino xaan

⁴⁵Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ka'an ri inga jnu'un nasa kuu kivi yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu iin chaa yaku da nduku da yuu xiñu fino xaan. ⁴⁶Ti nu ni ni'in da iin yuu fino xaan un ja nchaa ya'u xaan tonto ga, ki'in da ti xiko da taka ja ñava'a da, ti kuaan da yuu fino un—kachi Jesús.

⁴⁷Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ka'an ri inga jnu'un nasa kuu kivi yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu iin ñunu ja chunde da nuu nducha mar, ti jniñi da taka nuu chāká. ⁴⁸Nu ni chitu ñunu un, yukan na ti chaa ka jniñi chāká un tava da ñunu un yu'u mar, ti yukan nukoo da nakaji da chāká un, nasava'a da chāká va'a un ini chika da, ti sukoyo da chāká kue'e un. ⁴⁹Ti sia'an kuu jiin yivi na ndi'i ñuyivi ja'a. Chakoyo ángel Yandios ja kii undi andivi, ti sasiin

i yivi kue'e un, ti suni sasiin i yivi ja na kachi Yandios ja ka kuu i yivi va'a. ⁵⁰Ti jnaa i yivi kue'e un ja na kayu i nuu ñu'un, ti yukan nakani ini yivi un ti nde'e, ti ku'yu yu'u i —ni kachi ya.

**Ja kuu iin ndajniñu ava
jiin ndajniñu jaa**

⁵¹Yukan na ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da, ti ni kachi ya:

—¿Ka chaku ini ra taka jnu'un ja'a nu? —ni kachi ya.

Ti maa da ni ka kachi da:

—Ka chaku ini na —kachi da naa da.

⁵²Ti ni kachi Jesús:

—Nu iin chaa xna'an ley Israel, nu na nakuni ndaa da nasa kuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti ni kuu da nanu iin chaa xiin ve'e, ja jini da sasiin da ndajniñu jaa, ti sasiin da ndajniñu ava —ni kachi Jesús.

Tu ni ka jajnu'un yivi ñuu Nazaret ya

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³Nu ni ndi'i ni ka'an Jesús taka jnu'un un, ni kee ya kua'an ya. ⁵⁴Ti ni najaa ya ñuu maa ya, ti yukan ni keja'a ya ni xna'an ya nuu yivi ini veñu'un Israel ñuu yukan. So ni ka naa ini yivi un, ti ni ka keja'a ka ka'an:

—¿Nanu ni jan skua'a chaa ja'a taka jnu'un un? ¿Nasa kuu ja kuu sa'a da taka jniñu ña'nu un? ⁵⁵¿Ti ansu se'e chaa yokon yujnu un kuu chaa ja'a nu? Ti nana da kuu María. Ti ñani da ka kuu Jacobo, José, Simón jiin Judas. ⁵⁶Ti suni ja'a kanchuku kua'a da jiin yo ja'a naa yo. ¿Ko nanu ni jan skua'a chaa ja'a taka jnu'un un nusa? —kachi naa.

⁵⁷Sia'an ni ka nde'e yivi un ya nanu iin chaa ndeva'a ni. Ja yukan kuu ja tu ni ka ndee nuu ya. Ko ni kachi Jesús jiin da:

—Taka ga yivi ka ja'a ja yiñu'un iin profeta, ja ka'an da jnu'un Yandios. Ko yivi ñuu maa da, jiin yivi ini ve'e da, tu kuantu'u i maa da —kachi Jesús.

⁵⁸Ti ja yukan kuu ja tu ni sa'a ya tijni jniñu ña'nu ñuu yukan, chi tu ni ka kandixia i ya.

Ni ji'i Juan, chaa ni skuanducha

(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

14 Ti kuiya un ni kuu Herodes gobernador nuu ñuu Galilea. Ti ni ni'in da jnu'un taka jniñu sa'a Jesús. ²Ti ni kachi da jiin chaa ka kuu ndaja'a da un:

—Va nu suu Juan ja ni skuanducha un kuu, ti va ni nandoto. Ja yukan kuu ja kuu sa'a taka jniñu ña'nu un —kachi da.

³Vanuxia Herodes ni jniñi da Juan, chaa ni skuanducha un, ni ju'ni da chaa jiin yo'o, ti ni chunde da chaa vekaa ja siki Herodías, ña'an ni kuu ñasi'i ñani da Felipe. ⁴Chi Herodías ni jito u'u ña Juan un, vanuxia ni kachi da jiin Herodes:

—Tu va'a ja kuncha ni jiin ña nanu ñasi'i ni —ni kachi da.

⁵Ti kuni Herodes ka'ni da Juan niku, ko yu'u da yivi naa i, chi ka kandixia i ja Juan kuu iin profeta ja ka'an jnu'un Yandios. ⁶Ko kivi ni nasa'a Herodes iin viko ja ni sinu tuku da inga kuiya da, ti ni kee se'e si'i Herodías, ni jitaja'a ña nuu yivi ni ka jakoyo ve'e da un, ti yukan ni kusii xaan ini Herodes. ⁷Ti ni chisojnu'un da nuu ña'an lulu un ja

kua'a da vasu sava'ani ga ndoo na kakan ña nuu da. ⁸Ti ña'an lulu un ja ni ka ndajnu'un ña jiin nana ña, ti ni kachi ña jiin Herodes:

—Kuni na ja kua'a ni xini Juan, chaa skuanducha un, nuu na ini iin ko'o xita —ni kachi ña.

⁹Yukan ti ni kukui'ya xaan ini rey Herodes, ko vanuxia ja ni chisojnu'un da nuu ña, ti suni ni ka jiniso'o yivi kanchuku jiin da un.

¹⁰Ja yukan kuu ja ni ta'u da jniñu ja na kin ki'in da xini Juan naa da ini vekaa un. ¹¹Ni ka jan ki'in da xini Juan nuu iin ko'o xita, ni ka ja'a da nuu ña'an lulu un, ti ña'an lulu un ni nakua'a ña nuu nana ña.

¹²Yukan sa ni ka jakoyo chaa ka jikonuu jiin Juan, ni ka naki'in da yiki kuñu da, ti ni ka chunduji da chaa, ti sa ni ka jan kasjnu'un da nuu Jesús.

Ni ja'a Jesús ja ni yaji u'un mil yivi

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³Nu ni jini Jesús jnu'un nava ni jna'an Juan un, ti ni kendo maa iin ni ya kua'an ya jiin iin barco undi inga nuu ni kunde maa iin ni ga ya. Ko ni ka jini yivi nanu kua'an ya, ti ni ka kee i ñuu nuu kanchuku i, ti ni ka jika ja'a i kuankoyo i. ¹⁴Nu ni kee Jesús ini barco un, ti ni jini ya ja, ja ni ka kututu yivi ka'iin i un, ti ni kunda'u ini ya yivi un, ti ni sa'a ya tajna tijni yivi ka ku'u ni jakoyo un. ¹⁵Ko vanuxia ja kuan kuñaa, ti ni ka tu'va ndaja'a ya, ti ni ka kachi da jiin ya:

—Ja kuan ini, ti va'a ga ja na taji ni yivi ja'a na kinkoyo i ñuu ka'iin yajni ja'a, ti na kuan i ja kaji i naa i —ni ka kachi da.

¹⁶Yukan ti ni kachi Jesús:

—Tu kinkoyo yivi ja'a. Kua'a ma ra ja na kaji i naa i —ni kachi ya.

¹⁷Yukan ti ni ka kachi da jiin ya:

—Ko tukaa ga ndoo ka yinda'a na, chi u'un ni ga staa stila jiin uu chāká ni ga ka yinda'a na —ni ka kachi da.

¹⁸Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Kua'a na kii nuu ri ja'a —ni kachi ya.

¹⁹Yukan ti ni ta'u ya jniñu ja na nukoo i naa i nuu icha un. Ti ni ki'in ya ndi u'un staa stila un jiin uu chāká un, ni ndakoto ya andivi, ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ti ni sa'a kuachi ya staa stila un, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yivi un naa i. ²⁰Tendi'i yivi un ni ka yaji, nasa ni kundee maa i. Ti ni kendoso ga staa stila un ja ni ka nastutu da, uxi uu ga chika jiin pedasu un. ²¹Ti yivi ni ka yaji un ni ka iyo yajni u'un mil chaa, ti siin kuu ñasi'i jiin suchi kuachi.

Jika Jesús nuu lago Galilea

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

²²Yukan na ti ni ka'an Jesús jiin ndaja'a ya ja na kinkoyo da ini barco un, ti na kinkoyo da inga yu'u lago Galilea un, ni kanxia'u ya jiin yivi un naa i. ²³Nu ni ndi'i ni kanxia'u ya jiin yivi un, ti kua'an ya xini iin yuku ja na kakanta'u maa iin ni ya nuu Yandios, ko ni kande maa iin ya yuku un, ti ni kuña. ²⁴Ti barco un ja kua'an, kuu sava nuu nducha un. Yukan ti ni ndonda iin tachi sau nuu nducha un, ti ni keja'a chinda'a barco un ya yukan. ²⁵Nu ja kuan kuyajni

ka uni jaña'an, ti ni kuyajni Jesús nuu kuankoyo ndaja'a ya jiin barco un, jika ya kuaja ya nuu nducha un. ²⁶Nu ni ka jini da ja jika ya nuu nducha un, ni ka yu'u xaan da, ti ni ka keja'a ka kanajiin da:

—iñin ni'na kuu! —kachi da naa da.

²⁷Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Chunde ini naa ra, koto yu'u ra chi maa ri kuu —ni kachi ya.

²⁸Yukan sa ni ka'an Pedro, ti ni kachi da jiin ya:

—Jito'yo, nu maa ni kuu, ti kachi ni ja na kuu kaka na nuu nducha ja'a, ti na jaa na nuu vaji ni —ni kachi da.

²⁹Ti ni kachi Jesús:

—Ña'an nusa —ni kachi ya.

Yukan ti ni kuun Pedro nuu barco, ti ni keja'a da jika da nuu nducha un, ti kua'an da nuu vaji Jesús. ³⁰Ko nu ni jini da ja ni'in ndita tachi, ni yu'u da ti ni keja'a keka'nu da chii nducha un, ti ni kanajiin ko'o da:

—iJito'yo, nama ni saña! —ni kachi da.

³¹Ti ni skaa Jesús nda'a ya, ti ni jniñ ya maa da, ti ni kachi ya jiin da:

—¿Tindoo tu ñukuu ini ra ru'u? ¿Xi tu kandixia ra nusa? —ni kachi ya jiin da.

³²Ti nu ni ka ndivi da nuu barco un, ti ni kuna'iin tachi un.

³³Yukan na ti chaa ka'iin ini barco un, ni ka jakunjiti da nuu Jesús, ti ni ka kachi da:

—Jandaa kuiti kuu, ja Se'e Yandios kuu ni —ni ka kachi da.

Sa'a Jesús tajna yivi ñuu Genesaret

(Mr. 6.53-56)

³⁴Nu ni ka jika da nuu lago Galilea un, ti ni ka jakoyo da ñuu

Genesaret. ³⁵Ni ka nakuni yivi un Jesús, ti ni ka jachanu i jnu'un ni tu'u ñuu un, ti ni ka yinda'a i taka yivi ka ku'u nuu ya. ³⁶Ti ni ka kanda'u i jiin ya ja na kua'a ya vasu ti'li sa'ma ya na kue'e i, ti taka yivi ni ka kue'e sa'ma ya ni ka nduva'a i.

Nchakuachi yo jiin jnu'un ka'an yo
(Mr. 7.1-23)

15 Yukan ti ni ka tu'va sava chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un Israel, ja vekoyo da undi ñuu Jerusalén, ti ni ka jikajnu'un da ya:

²—¿Ndoo jani ini ra ja tu ka siuku ndaja'a ra jiin jnu'un yivi jana'an, ja tu ka nanda'a da ti ka yee da staa? —kachi da naa da.

³Yukan ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da:

—¿Ti suni ndoo ka ndo'o ini ra ja ka xndoo ra jniñu ta'u Yandios, ti ka siin ga ra jiin jnu'un nava vekoyo maa ra naa ra? ⁴Chi ni kachi Yandios: “Kuantatu nuu tata ra nuu nana ra.” Ti suni ni kachi ya: “Nu iin yivi na ka'an ndeva'a nuu tata i xi nuu nana i, va'a ga ja na kuū i.” ⁵⁻⁶Ti ro'o naa ra, chi ka ka'an ra ja kuu kachi iin yivi jiin tata i xi jiin nana i: “Tukaa kuu chindee na ni'in, chi taka ja ñava'a na ja ni soko na nuu Yandios.” Ti sava'a ni ga yivi na ka'an sia'an jiin nana i xi jiin tata i, chi ndo'o ini i ja tukaa ga kuu chindee ra da naa da. Ja sia'an kuu ja ro'o naa ra, tu ka chiñu'un ra jniñu ta'u Yandios, chi su'va ni ka siin ra jiin jnu'un maa ra naa ra. ⁷Ko jiin jnu'un ra, ka stuu ra ja tu ka chiñu'un ra jnu'un Yandios. Ti ni ka'an ndaa

profeta Isaías siki ra na jana'an na ni ka'an da:

⁸Ko yivi ja'a, so jiin yu'u i ka chiñu'un i ru'u,
ko añu i chi jika ka kuu ini i ka jito i ru'u.

⁹Ti so ka xnda'u i ja ka kandixia ndaa i jnu'un Yandios,
chi ka siin i jiin jnu'un maa i, ti ka ka'an i ja iin ni kuu jiin jnu'un Yandios.

Sia'an ni chaa Isaías jnu'un Yandios —ni kachi Jesús.

¹⁰Yukan na ti ni kana ya xini yivi un, ti ni kachi ya:

—Chunso'o ti chuun ini naa ra.

¹¹Ansu ja kivi yu'u yivi kuu ja sa'a ja nchakuachi i, chi su'va ja kee yu'u i ja ka'an i un, yukan sa'a ja nchakuachi i —ni kachi Jesús.

¹²Yukan ti ndaja'a ya un ni ka tu'va da nuu ya, ti ni ka kachi da:

—¿Jini ni ja chaa fariseo un ni ka kuu ika ini da, ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an ni un? —ni ka kachi da.

¹³Ko ni kachi ya:

—Chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Israel un ka kuu da nanu yukū ja tu ni xndee Tata ri Yandios, ya kancha andivi, ti jnu'un ya ja na ki'in ni jiin yo'o. ¹⁴Sia, koto sa'a r naa ra, chi yivi un ka kuu nanu iin chaa kuaa, chi ka ja'a da ichi ki'in inga chaa kuaa. Chi nu iin chaa kuaa na kua'a da ichi ki'in inga chaa kuaa, ti ndinduu da nukoyo ini iin xa'va —ni kachi Jesús.

¹⁵Yukan na ti ni kachi Pedro jiin Jesús:

—Xndaku ni nuu yo ndoo kuni ka'an jnu'un un —ni kachi da.

¹⁶Ti ni kachi Jesús:

—¿Xi suni tu ka chaku ini tu ro'o naa ra nu? ¹⁷Tu ka chaku ini ra ja iin yivi tu nchakuachi i nuu ndeyu yaji i, chi ja yaji i kua'an chii jiti i, ti ndenda kua'an. ¹⁸Ko ja kaña yu'u i, ja ka'an i un, chi undi ini añu i vaji, chi undi añu i ni ndo'o ñaa ini i, ti yukan kuu ja nchakuachi ga i jiin. ¹⁹Chi undi añu i kuu nu vaji taka jnu'un kue'e ka ndo'o ini i. Ka kuni i ka'ni iin ndiyi. Ka kuni chaa un kusikinchaa jna'an da i, xi kusikinchaa da ñakuachi. Ka kuni sakui'na da, ka kuni xnda'u ña'an da xi chakuachi da yivi. ²⁰Ti taka jnu'un un kuu ja sa'a ja nchakuachi yivi naa i. Ko nu so ja tu siuku yo jnu'un jana'an ja tu nanda'a yo, ti kee yo staa, tu nchakuachi yo — kachi Jesús.

**Iin ña'an sirofencia kanda'u ña jiin
Jesús**

(Mr. 7.24-30)

²¹Ni kee Jesús yukan, ti kua'an ya ichi ñuu Tiro jiin ñuu Sidón. ²²Ti yukan kancha iin ña'an ñuu Canaán, ni chaa ña nuu Jesús, ti kana ko'o ña ka'an ña:

—iJito'yo, ni'in ja kuu ni se'e rey David na jana'an, kunda'u ini ni saña! Chi se'e si'i na jna'an i iin tachi xaan, ti ndo'o xaan i jiin kue'e un —ni kachi ña.

²³Ko Jesús, tu ni ka'an kuiti ya. Ti ni ka kachi ndaja'a ya jiin ya:

—Ka'an ni jiin ña na ki'in ña, chi kana ko'o ña vaji ña ichi jata yo — ni ka kachi da.

²⁴Yukan ti sa ni ka'an Jesús:

—Ni taji Yandios ru'u vaji ri, ja na nama ri yivi nación Israel, ja ni ka

sana i ka jika i nanu rii ni skuita jito'o ti —kachi ya.

²⁵Ko ni tu'va ña'an un undi nuu Jesús, ti ni kachi ña:

—Jito'yo, chindee ni saña —ni kachi ña.

²⁶Yukan ti ni kachi Jesús:

—Tu va'a ja kenchaa yo staa yu'u se'e yo, ti kua'a yo nuu ina —ni kachi ya.

²⁷Ko ni kachi ña'an un:

—Jandaa ka'an ni Jito'yo, ko ina un chi ka nachii ti staa kuachi nukoyo yu'u mesa jito'o ti —ni kachi ña.

²⁸Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Ro'o ja kuu ra ñasi'i, xaan va'a ja ni kandixia ndaa ra ru'u, ti na kuu nava kuni ra —ni kachi ya.

Ti yukan, ni nduva'a ni se'e si'i ña un.

**Ni sa'a Jesús tajna yivi ka
jna'an tijni nuu kue'e**

²⁹Ni kee Jesús yukan, ti ni ya'a ya yu'u lago Galilea, ti ni kaa ya, kua'an ya yuku un, ti yukan ni nukoo ya. ³⁰Ti kua'a xaan yivi ni ni jakoyo nuu kancha ya un, ni ka jakoyo i jiin yivi ni ka jna'an kue'e jiyi'i, yivi kuaa, yivi ñi'in, suni yivi ja tu si'in xi tu nda'a, jiin tijni ga yivi ka jna'an inga kue'e, ni ka jakoyo i nuu Jesús. Ti tendi'i yivi un ni sa'a ya tajna i. ³¹Yukan ti ni ka naa ini yivi un, chi ja kandoka'an yivi ñi'in, ka ndoo kaka va'a yivi ni ka jna'an kue'e jiyi'i, ka ndundijin nduchi yivi kuaa. Ti ka naa ini yivi un ja sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka nakanajaa i Yandios ja

ndito ya yivi nación Israel, ti ni ka ka'an i:

—iVa'a xaan ini Tata yo Yandios, chi jito ya yivi nación Israel! —ni ka kachi i.

Ni skaji Jesús vi'i ga kuun mil yivi

(Mr. 8.1-10)

³²Yukan ti ni kana Jesús ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Kunda'u ini ri yivi ja'a, chi ja ni kuu uni kivi ka'iin i ja'a jiin ri. Ti tundo kaji yi, ti tu kuni ri ja nataji ri sia'an ni, nukoyo i ve'e i, chi sa sandau kuita i ichi nukoyo i —ni kachi ya.

³³Yukan ti ni ka kachi ndaja'a ya un:

—¿Ti nanu ni'in yo ja kaji yivi kua'a ja'a ja tu naa ve'e iyo nuu ka'iin yo ja'a? —ni ka kachi da.

³⁴Ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da:

—¿Nasa ga staa stila ka ñava'a ra naa ra? —ni kachi ya.

Yukan ti ni ka kachi da:

—Uxia staa stila ti jaku ni ga chāká kuachi —ni ka kachi da naa da.

³⁵Yukan na ti ni kachi Jesús ja na nukoo yivi un naa i. ³⁶Ni ki'in ya ndi uxia staa stila un jiin chāká kuachi un, ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ni sakuachi ya staa stila un, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya, ti chaa un ni ka tejna'an da nuu yivi naa i. ³⁷Tendi'i yivi un ni ka yee i undi ni ka chitu chii i. Ti ni kendoso ga staa stila un, ti ni ka nastutu suku da uxia chika na'nu. ³⁸Ti yivi ni ka yee un ni ka iyo kuun mil chaa, ti siin kuu ñasi'i jiin suchi kuachi. ³⁹Yukan ti sa ni

kanxia'u Jesús jiin yivi un, ti ni ndivi ya nuu barco, ti kua'an ya ichi ndañuu Magdala.

Chaa fariseo jiin chaa saduceo ka jikan da iin jniñu ña'nu

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16 Yukan ti ni ka ja'an chaa fariseo jiin chaa saduceo ni ka jande'e da Jesús, ja ka nduku da nasa kuu kankuachi da siki ya. Ti ni ka jikan da nuu ya ja na sa'a ya iin jniñu ña'nu ja vaji nuu Yandios, ya kancha andivi. ²Ti ni kachi ya jiin chaa un naa da:

—Ro'o naa ra, chi sia'an ka ka'an ra: “Na ndii iñña chi ni nakuchi kua'a viko”, ka kachi ra. ³Ti ja kuu jaña'an ka ka'an ra naa ra: “Vijna ti kuun sau chi iña viko kua'a ichi nuu vekaña ndikandii”, ka ka'an ra. Chaa ñaa xini ka kuu ra chi ka jini va'a ra seña ja'a viko nuu andivi un, ko tu ka chaku ini ra nau ja kuu ru'u, ja sa'a ri taka jniñu ña'nu ja'a kivi vijna naa ra. ⁴Ja kuu kivi vijna ka iyo kua'a yivi ka sa'a ndeva'a ja tu ka jandatu i nuu Yandios. Ti ka kuni i ja na sa'a ri iin jniñu ña'nu nuu i, ko jankivi sa'a ri iin jniñu ña'nu un nuu i, chi nini jiin vanuxii nundo'o ni jna'an Jonás, chaa ni kuu profeta na jana'an—ni kachi ya.

Yukan ti ni xndoo ya yivi un, ti kua'an ya.

Jnu'un ka ka'an chaa fariseo

(Mr. 8.14-21)

⁵Ja ni ka ya'a ndaja'a ya inga nuu yu'u lago un, ko ni ka naa ini da kunda'a da staa stila. ⁶Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Nde'e naa ra, koto ra maa ra jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin

jnu'un ka ka'an chaa saduceo, chi yachi xaan jichanuu nanu keni'no levadura chii yujña staa stila —ni kachi ya.

⁷Yukan ti ni ka keja'a ndaja'a ya un ka ndajnu'un maa da:

—Siki ja tu ni ka yinda'a yo staa stila kuu ja ka'an ya —kachi da naa da.

⁸Ko ja ni jini Jesús ndoo ka ndajnu'un da, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka ndajnu'un ra ja tu ka ndiso ra staa stila naa ra? ¿Xi tu ka ñukuu ini ra ja ni'in yo staa stila kaji yo nu? ⁹¿Va nu tu ka chaku ini ra, xi tu ka na'an ra na ni tejna'an ri u'un staa stila ni ka yaji vi'i ga u'un mil yivi un nu? ¿Ti nasa ga chika ni ka nastutu ra nusa? ¹⁰¿Xi ni tu ka na'an ra na ni tejna'an ri uxia staa stila ni ka yaji vi'i ga kuun mil yivi un naa i nu? ¿Ti nasa ga chika ni ka nastutu ra un nu?

¹¹¿Ti ndoo tu ni ka chaku ini ra, ja ru'u tu ni ka'an ri siki staa stila na ni kachi ri ja koto ra maa ra naa ra jiin levadura chaa fariseo jiin chaa saduceo yukan nu? —ni kachi ya.

¹²Yukan sa ni ka chaku ini da ja Jesús tu ni ka'an ya siki levadura staa stila un, chi su'va ni ka'an ya siki jnu'un ka xna'an chaa fariseo jiin chaa saduceo yukan.

Ni kachi ndaa Pedro ja Jesús kuu Cristo

(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³Nu ni jaa Jesús ñuu Cesarea ja kuu iin ndañuu Filipino, ti ni jikajnu'un ya ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka ka'an yivi ja nau kuu ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi? —sia'an ni kachi ya.

¹⁴Yukan ti ni ka kachi da:

—Sava yivi ka ka'an ja kuu ni Juan ja ni skuanducha un. Sava ga ka ka'an ja maa ni kuu profeta Elías ni kii na jana'an. Ti sava ka ndaku ni'in ja maa ni kuu Jeremías xi inga profeta ja ka'an jnu'un Yandios —ni ka kachi da.

¹⁵Yukan ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Ti ro'o naa ra, ¿nau ja ka ndo'o ini ra ja kuu ri? —ni kachi ya.

¹⁶Ti Simón Pedro ni kachi da:

—Maa ni kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ta'u ni jniñu ña'nu. Ti kuu ni Se'e maa Yandios chaku —ni kachi da.

¹⁷Yukan ti ni kachi Jesús jiin Pedro:

—Ro'o Simón, se'e yii Jonás, kancha Yandios jiin ra chi ni iin yivi tu ni xndaku un nuu ra, chi Tata ri, ya kancha andivi kuu ja ni ka'an inijnuni ra. ¹⁸Ti ru'u na kachi ri ja maa ra kuu Pedro, ja kuni ka'an “iin yuu”, ti jiin yuu ka'nu ja'a keja'a nastutu ri sava'ani ga yivi taka nación, ja na kandixia i ru'u. Yukan kuu jniñu kin sa'a ri jiin yuu ja'a. Ti ja'u'u un tu kundee kuti jiin jniñu ta'u ri. ¹⁹Chi tatu ri iin jniñu ro'o. Ro'o kuu nanu iin ndakaa ja jajniñu yo ja kuiña yo ti nakasi yo yuxe'e. Ti jniñu ra kuu ja na kuiña ra yuxe'e ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Chi kuiña ra ichi ya ja kuu yivi taka nación, ja na xndaku ra jnu'un ri nuu i nasa kaa ichi Yandios. Ti yivi kandixia, ti ndivi i nda'a Yandios jiin ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ko yivi tu kandixia jnu'un ri, ti kasi ra yuxe'e ñuu nuu ta'u Yandios jniñu ja kuu yivi un,

chi tu ni ka chu'un ini i. Ti taka jniñu va'a sa'a ra nava na kendo va'a nuu Yandios —ni kachi Jesús jiin Pedro.

²⁰Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya ja koto ma kani kuti da jnu'un nuu yivi ja maa ya kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.

Ka'an Jesús ja kuū ya

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹Undi sa ni keja'a Jesús ni xndaku ya nuu ndaja'a ya, ja nini kuu ja ki'in ya Jerusalén, ti chaa ka kuña'nu ka iyo nación Israel, jiin sutu ka kuña'nu, jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, tu kuajnu'un da ya, chi su'va kua'a da nundo'o kondo'o ya, ti ka'ni da ya. Ko nu uni kivi ti nandoto ya nuu ñuji'i un. ²²Yukan ti ni kana siin Pedro ya, ti ni kachi da jiin ya:

—Jito'yo, iKoto kua'a Yandios jnu'un ja koto ni nundo'o un! —ni kachi da.

²³Ni ndeokoto Jesús nuu Pedro, ti ni kachi ya:

—Kuxio ki'in ra, chi ka'an ra nanu chaa u'u un, ja so sakanuu ra ini ri. Chi ro'o tu ndo'o ini ra ja na siuku ri nava kuni maa Yandios, chi ro'o ndo'o ini ra nava ka ndo'o ini yivi ñuyivi ja'a —kachi Jesús.

²⁴Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Nu nau yivi ka kuni kundikun ru'u, ja na siuku jnu'un ka'an ri, ti na xndoo i ja ka ndo'o ini i, ti na tava ini i ja na kondo'o koo nene i vasu na kuu i ja siki ru'u. ²⁵Chi yivi ka ndiyo ini ja kunchuku va'a i nuu ñuyivi ja'a, ja tu ka kandixia

i jnu'un ri, ti xnaa i maa i nuu Yandios. Ko yivi na kondo'o koo nene i ja siki ru'u, ti su'va na ni'in ta'u i ja na kunchuku i andivi ja kuu saa ni. ²⁶Chi tundo ni'in kuti iin yivi vasu na kundee i ni'in i taka ja iyo nuu ñuyivi ja'a, ti xnaa i aña i nuu Yandios. ¿Xi ka jani ini ra ja chunaa yivi un nuu aña i nu? ²⁷Jaa iin kivi ti nchaa tuku ri, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi. Ti nduña'nu xaan ga jniñu ndiso ri nanu kuu maa Tata ri Yandios, ti nchaa ri jiin ángel ri ja ka janukuachi nuu maa ya. Yukan na ti cha'u ri nuu ndi iin ndi iin yivi nasa kaa jniñu ni ka sa'a maa i. ²⁸Ti ja kuu kivi yukan, na kachi ndaa ri ja ka iyo sava ro'o ka'iin ja'a kuchaku ga ra, ti kuni ra nchaa ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi. Ti nchaa ri jiin iin jniñu ña'nu xaan ga, ja undi vijna tu ka jini ra —ni kachi Jesús.

Ni nasama Yandios nuu Jesús

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 Nu iñu kivi ti kua'an Jesús jiin Pedro, Jacobo, jiin Juan ñani Jacobo, ti ni ka kaa da xini iin yuku sukun ga. ²Ti yukan ni ka jini da ja ni nasama nuu ya. Ti taja ii nuu ya nanu ndikandii, ti sa'ma ya ni ndukiyi xaan nanu nduva ndikandii. ³Ti yukan ni ka ndenda uu chaa ni ka kuña'nu ga nuu nación Israel na jana'an ni nani Moisés, ti inga chaa un ni kuu profeta Elías, ti ka ndajnu'un da jiin Jesús.

⁴Yukan ti ni kachi Pedro jiin Jesús:

—Jito'yo, xaan va'a ja ka'iin yo ja'a. Nu kuni ni ti na sa'a na uni

ve'e kuachi kunchuku yo, iin kuu ni, inga na kuu Moisés, ti inga na kuu Elías —ni kachi da.

⁵Ni ka'an ga Pedro sia'an, ti ni jakava iin viko nu'un xkiyi siki da naa da. Ti nuu viko un ni ka'an iin ndusu sia'an:

—Ja'a kuu Se'e ri ja kunda'u ini ri, ti kusii ini ri jiin. Ti chunso'o jnu'un ka'an ya —kachi.

⁶Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un, ti ni ka jankava ndee da undi nuu ñu'un, chi ni ka yu'u xaan da.

⁷Yukan ti ni tu'va Jesús nuu da naa da, ni skanda ya da, ti ni kachi ya:

—Ndokuñi, koto ma yu'u ra naa ra —ni kachi ya.

⁸Ti ni ka nde'e da, ko tukaa ga ndoo ni ka jini da, ni iin chaa un. Tukaa ga ndoo iyo, chi maa iin ni ga Jesús kandichi ya.

⁹Ti nu ni ka nandee da xini yuku un kuankoyo da, ni ta'u Jesús jniñu sia'an nuu da:

—Koto kani ra jnu'un nuu ni iin yivi ja sia'an ni ka jini ra, undi na jaa kivi na nandoto ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi —kachi Jesús.

¹⁰Yukan na ti ni ka jikajnu'un ndaja'a ya un maa ya, ti ni ka kachi da:

—¿Ti ndoo ka ka'an chaa ka xna'an ley un, ja xnanan Elías chaa nu? —kachi da naa da.

¹¹Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa kuu ja xnaka Elías kii, ti satu'va da yivi naa i, ¹²ko na kachi ri nuu ra ja, ja ni kii Elías, ko tu ni ka nde'e da nuu da, chi ni ka sa'a da nava ni ka kuu ini da jiin da. Ti ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi, suni sia'an kondo'o ri nda'a chaa un naa da —ni kachi Jesús.

¹³Yukan ti ni ka chaku ini ndaja'a un ja ni ka'an ya jnu'un Juan, chaa ni skuanducha un.

Sa'a Jesús tajna iin chaa lulu ji'i yi'i

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴Nu ni ka nchakoyo da nuu ka'iin uu ga ndaja'a jiin yivi kua'a un, ti iin chaa un ni tu'va da nuu Jesús, ni jakunjiti da nuu ya, ti ni kachi da:

¹⁵—Jito'yo, kunda'u ini ni nuu se'e yii na, chi jna'an i kue'e ji'i yi'i xaan tonto. Ti tijni jinu nduva i nuu ñu'un, ti kana kava i ini nducha.

¹⁶Ti ja'a yinda'a na i nuu ndaja'a ni, ko tu ka kujnuni ja sa'a da jiin yi —ni kachi da.

¹⁷Ti ni kachi Jesús nuu tendi'i yivi un:

—Xaan ga tu ka kandixia ra jniñu sa'a Yandios. Xaan ga ni'in ini ra naa ra ja tu ka jandatu ra nuu Yandios. ¿Nasa ga ti sa kandixia ra naa ra, ja sia'an ni'in ini ra? Ti ja ni kujna'an ja ndo'o nene ri ja siki ro'o naa ra. Chaan ni chaa lulu jña, na kii da ja'a naa ra —ni kachi Jesús.

¹⁸Yukan ti ni nduxaan ni'in ya nuu tachi xaan un, ti yukan ni kendava ni kua'an. Ti yachi ni ni nduva'a chaa lulu un. ¹⁹Ko nu ni kuu nuu ga, ni ka jikajnu'un ndaja'a ya un maa ya:

—¿Ndoo tu ni kuu keni'in na tachi xaan un ki'in naa na? —ni ka kachi da.

²⁰Ti ni kachi Jesús:

—Siki ja tu ka iyo ni ini ra naa ra ja ka kandixia ni ini ra Yandios. Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja nu na kandixia ra Yandios, vasu iin ti'li, ku'va iin ndikin lulu, ti nu

sia'an na, ti kachi ra jiin yuku ja'a: "Kuxio ja'a ti kua'an undi yukan", kachi ra jiin. Yukan ti kuxio ki'in. Ti nu sia'an na kandixia ra Yandios, ti taka ni ga kuu sa'a ra, chi tu iyo ni iin jniñu ja kendo sia'an ni, nu ni ini yo na sa'a yo. ²¹Ko iin tachi xaan nanu sia'an, tu kendava kuti ki'in nu tu kakanta'u yo, ti koo ndicha ini yo —ni kachi ya.

Inga kivi ni ka'an tuku Jesús ja kuñ ya

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²²Ni ka jikonuu Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Galilea, ti kachi ya ja maa ya, ja kuu ya Se'e Yivi Ñuyivi, iyo iin ndaja'a ya ja nakua'a da ya nuu nda'a chaa ka jito u'u ya. ²³Ti ka'ni yivi un ya, ko nu uni kivi ti nandoto tuku ya. Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un, ti ni ka kukui'ya xaan ini da naa da.

Chaa ka kinya'u puesto nuu veñu'un Israel

²⁴Nu ni jaa Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Capernaum, ti ni ka ja'an chaa ka kinya'u puesto nuu veñu'un ka'nu Israel un, ti ni ka jikajnu'un da Pedro sia'an:

—¿Tu cha'u maestro ra puesto da ja kuu nuu veñu'un yo nu? —ni ka kachi da.

²⁵Yukan ti ni kachi Pedro:

—Kuu —ni kachi da.

Yukan ti nu ni ndivi Pedro ini ve'e. Ti xnakan maa ya ni ka'an, ti ni jikajnu'un ya Pedro:

—¿Nasa ndo'o ini ra, ro'o Simón? ¿Nau nuu yivi kinya'u chaa ka kuu rey nuu ñuyivi ja'a, nuu yivi ñuu da

xi nuu yivi inga ñuu nu? —ni kachi ya.

²⁶Ti ni kachi Pedro:

—Nuu yivi inga ñuu —ni kachi da.

Yukan ti ni kachi Jesús:

—Nusa, ti tu ka cha'u maa yivi ñuu da. ²⁷Ko ja nava tu kuti ini yivi naa i, kua'an yu'u mar un, ti chunde ra yo'o jiin skanchu ra nuu nducha un, ti tava ra iin chāká ja kenda undi nuu un. Ti ndata yu'u ti, ti yukan ni'in ra iin xu'un, ti cha'u ra nuu da ja kuu nuu maa ri, jiin ja kuu nuu maa ra —ni kachi Jesús.

Nau kuu ja kuña'nu ga

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 Ti yukan ni ka tu'va ndaja'a Jesús nuu ya, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nau kuu ja kuña'nu ga ja kuu nuu ta'u Yandios jniñu nusa? —ni ka kachi da.

²Yukan ti ni kana Jesús iin suchi lulu, ni jani ya suchi un ma'ñu da naa da, ³ti ni kachi ya:

—Na kachi ndaa ri ja nu tu nakani ini ra naa ra, ja inijnuni ra na nduu vita ini ra nanu iin suchi lulu ja'a, ni tu ndivi kuiti ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. ⁴Ja yukan kuu ja yivi ka kuña'nu ga nuu ta'u Yandios jniñu, ka kuu i nanu iin suchi lulu ja'a. ⁵Jiin jniñu ndiso ri na kachi ri ja nu na kunda'u ini ra iin suchi lulu sia'an, ti ja ni kuu ra iin yivi ni janta'u ru'u —ni kachi Jesús.

Ja sa'a ja kunchakuachi yo

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶Siin Jesús ndaku ya, ti ni kachi ya:

—Īin nundo'o ka'nu xaan kundatu yivi nu na xnda'u i ĩin suchi lulu sia'an, ja tu kandixia i ru'u. Va'a ga nu na kundikun sukun i jiin ĩin yoso molino, ti na ki'in i chii nducha lago un. ⁷Xaan ga nda'u yivi ñuyivi ja'a ja jiin kuachi maa i ka nukoyo uu ga yivi nuu kuachi. Ti sia'an ka sa'a i, ko na nda'u ga yivi ka sa'a sia'an. ⁸Ti nu iyo ĩin ja kuni sa'a ja na kanakava ra nuu kuachi, nu nda'a ra xi ja'a ra kuu ja kuni sa'a un, ka'ncha na ki'in. Chi va'a ga nu ku'lu ra na najaa ra nuu ta'u Yandios jniñu, ti ansu ja na najaa ndi'i ra jiin ja'a ra jiin nda'a ra, ti ki'in ra nuu infiernu. ⁹Ti nu nduchi ra kuu ja sa'a ja na kanakava ra nuu kuachi, tava ti skaña ra na ki'in. Chi va'a ga ja na najaa ra nuu ta'u Yandios jniñu jiin ĩin ni nduchi ra, ti ansu ja najaa ra jiin ndinduu nduchi ra, ti ki'in ra nuu infiernu —kachi ya.

Jnu'un ĩin rii, kiti ni sana

(Lc. 15.3-7)

¹⁰Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Koto skexiko ra nuu ĩin ĩin suchi kuachi ja'a naa ra. Chi na kachi ri ja ángel maa i, kancha andivi ti ndito i suchi, ti ka'an i ja'a suchi un ja kuu nuu Yandios. ¹¹Chi na kachi ri ja ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi, ni chaa ri ja na nama ri taka yivi ni ka sana i ka jika i nuu ñuyivi ja'a.

¹²Na kachi ri ja nasa ka ndo'o ini ra siki ĩin jnu'un ja'a. Nu ĩin chaa ñava'a ĩin ciento rii, ti skuitta da ĩin ti. ¿Xi tu xndoo da ndi'i kuun xiko xia'an kuun ga kiti un, ti ki'in

nunduku da kiti ni sana un undi yuku un nu? ¹³Ti nu ni nani'in da ti, ti jandaa kuu ja kusii xaan ga ini da jiin kiti un, ti ansu jiin ndi kuun xiko xia'un kuun ga rii un. ¹⁴Ti suni sia'an kuu nuu Tata ra Yandios ja kancha ya andivi, chi tu kuni ya ja na naa ni ĩin suchi kuachi sia'an —ni kachi Jesús.

Nasa kuanka'nu ini yo nuu

ñanijna'an yo

(Lc. 17.3-4)

¹⁵Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Nu na sa'a ndeva'a ñani ra jiin ra, kua'an maa ni ra ti ndajnu'un ra jiin da siki ja ni sa'a da un. Ti nu ni janta'u da jnu'un ka'an ra ja ni nakuni da falta da, yukan na ti ja ni ndumani ra jiin da. ¹⁶Ko nu tu janta'u da jnu'un ka'an ra, ti kana ĩin xi uu ga yivi ja na kujiin yi jiin ra, nava jiin jnu'un ka'an uu xi uni ga testigo un, ti na ndundaa jnu'un un. ¹⁷Ti nu tu chu'un so'o da nuu jnu'un ka ka'an testigo un, yukan na ti kasjnu'un nuu taka ga yivi ka kandixia un nu ka ndututu i ka skua'a i. Ti nu suni tu ni janta'u da jnu'un ka ka'an yivi ni ka ndututu un, yukan na ti sia da na ki'in maa da, chi ni kuu da nanu yivi tu kandixia jnu'un Yandios, xi nanu chaa kinya'u nuu puestuo ja ka sa ndeva'a da.

¹⁸Na kachi ndaa ri ja taka ra ndajnu'un ra siki ĩin falta sia'an, ti sia'an kendo undi nuu Yandios.

¹⁹Suni na kachi ri ja nu vasu uu ro'o naa ra na ndumani ini, ti kakanta'u ra nuu Tata ri Yandios, ja kancha andivi, ja kuu sava'a ni

ga ndajniñu ka nandi'i ra, ti kua'a ya nuu ra. ²⁰Chi nu ni ka ndututu uu xi uni yivi ka chiñu'un i ru'u, ti ka ndakuni'in yi sivi ri, ti mañu yivi un kancha maa ri —ni kachi Jesús.

²¹Yukan ti ni tu'va Pedro nuu ya, ti ni jikajnu'un da:

—Jito'yo, ¿Nasa jinu kuu ja kuanka'nu ini na nuu ñanijna'an na nu na sa'a ndeva'a da jiin na nusa? ¿Xi undi uxia jinu nu? —ni kachi da.

²²Ti ni kachi Jesús:

—Tu kachi ri ja uxia jinu, chi undi uni xiko uxi uxia jinu.

²³Ja sia'an kuu ja nuu ta'u

Yandios jniñu kuu nanu iin rey ja ni nanduku jnu'un da taka jniñu ka sa'a muzu da. ²⁴Ni keja'a sandoo da jniñu un. Ti ni jaa iin chaa tau iin millón pesu nuu da. ²⁵Ti tu ni kuu chunaa chaa un xu'un kua'a un, chi tundo ñava'a da. Yukan ti ni ta'u jito'o da un jniñu ja na kuya'u da jiin ñasi'i da nii jiin se'e da, jiin taka ja ñava'a da, nava na ndenaa ja tau da un. ²⁶Ti chaa un ni jakunjiti da nuu jito'o da, ti ni ka'an nda'u da jiin da sia'an: “Ni'in ja kuu ni jito'o na, kunda'u ini ni saña, ti saka'nu ini ni nuu na sa na chunaa ndi'i na xu'un ni”, ni kachi da. ²⁷Ti rey un ni kunda'u ini da, ti ni janka'nu ini nuu muzu da un, ti ni sia da chaa un kua'an da.

²⁸Ko sa ni kenda muzu un kua'an da, ti ni ndejna'an da jiin inga jna'an muzu da nuu ka junukuachi da un, ti chaa un tau jaku ni xu'un nuu maa da. Ti ni jni da sukun chaa un, ni keja'a skuaña da chaa, ti ni kachi da: “iChunaa ja tau ra nuu ri!” —kachi da. ²⁹Ti inga chaa

un ni jakunjiti da nuu da, ti ni ka'an nda'u da jiin da: “Kundatu kuee ti'li, ti na chunaa ndi'i ri xu'un ra”, ni kachi da. ³⁰Ko maa chaa un tu ni kuni da. Ti ni kankuachi da, ti ni chunde da chaa un vekaa undi ni chunaa ndi'i da ja tau da un.

³¹Ko nu ni ka jini uu ga jna'an muzu un ja sia'an ni kuu, ti ni ka na'nu xaan ini da, ti ni ka ja'an ka kasjnu'un da nuu jito'o da taka nava ni kuu. ³²Yukan ti ni kana jito'o un chaa ni sa'a sia'an un, ti ni kachi da jiin da: “Ro'o, chaa ka kua'an ka vaji kuu ra. Ni janka'nu ini ri nuu ra taka ja tau ra, chi ni kanda'u ra jiin ri. ³³Ti suni sia'an ro'o kuanka'nu ini ra nuu jna'an muzu ra un ni kuu, nanu ni janka'nu ini ri nuu maa ra”, ni kachi da. ³⁴Yukan ti ni kiti xaan ini jito'o da un, ti ni ta'u da jniñu ja na kivi chaa un vekaa undi na chunaa da taka ja tau da un —ni kachi Jesús.

³⁵Ti sandi'i ni ga ni kachi Jesús:

—Ti suni sia'an sa'a Tata ri Yandios jiin ra naa ra nu tu kuanka'nu ini ra naa ra nuu ñanijna'an ra jiin ni ini ni añu ra, nu sava'a ni ga ja na sa'a da jiin ra —kachi ya.

Xndaku Jesús siki jnu'un ka xndoo jna'an

(Mt. 5.32-32; Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 Nu ni ndi'i ni ka'an Jesús jnu'un un, ni kee ya ñuu Galilea, ti kua'an ya ichi ñuu Judea ja kendo ichi nuu kaña ndikandii, nuu yucha Jordán. ²Kua'a xaan yivi ni ka ja'an jiin Jesús, ti yukan ni sa'a ya tajna yivi ka ku'u.

³Yukan ti ni ka tu'va sava chaa fariseo nuu Jesús ja ka kuni

skanakava da ya jiin iin jnu'un ka'an ya, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Kuu xndoo iin chaa ñasi'i da nu sava'ani ga siki ndoo na kuu nu? —ni ka kachi da.

⁴Yukan ti ni kachi Jesús:

—¿Va tu ka skua'a ra tutu Yandios naa ra, ja undi nuu ni sa'a Yandios iin chaa jiin iin ñasi'i nusa? ⁵Suni ni kachi ya: “Ja yukan kuu ja iin chaa nuu na ni'in da ñasi'i da, ti xndoo da tata da jiin nana da, ti ndinduu da ni ka nduu iin ni ga.

⁶Ja yukan kuu ja tukaa ga ka kuu da uu yivi, chi ni ka nduu da iin ni ga yivi”, kachi ya. Ja yukan kuu ja iin chaa, tu kuu sa'a siin da ja ni chajna'an Yandios —ni kachi Jesús.

⁷Yukan ti ni ka jikajnu'un tuku da:

—¿Ndoo ni kachi Moisés ja iin chaa, kuu xndoo da ñasi'i da nu na ndokani da iin tutu, ti kua'a da nuu ña ja ni ka kusiin da nusa? —ni ka kachi da.

⁸Ti ni kachi Jesús:

—Sia'an ni kuu, chi vanuxia ndee ni'in ini ra naa ra. Ja yukan kuu ja ni ja'a Moisés jnu'un ja na xndoo ra ñasi'i ra naa ra, ko undi nuu tu ni iyo sia'an. ⁹Na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu iin chaa na xndoo da ñasi'i da, ko nu tu ni kanakava ña jiin inga chaa, ti nanda'a da jiin inga ña, suni ni nchakuachi da, chi ja ni yisikin chaa da ñasi'i da undi nuu. Ti suni nu iin chaa na nanda'a jiin iin ñasi'i ni kendo, suni ni nchakuachi da —kachi Jesús.

¹⁰Yukan ti ni ka kachi ndaja'a ya:

—Ti nu sia'an kuu jiin chaa un naa da ja nu na nanda'a da jiin iin ñasi'i, ti iyo va'a ga nu tu nanda'a da —ni ka kachi da.

¹¹Ti ni kachi Jesús tuku:

—Ansu tendi'i yivi ka chaku ini jnu'un un, chi nini yivi ni ja'a Yandios injnuni, yukan ni kuu ja ka chaku ini. ¹²Iyo tijni nuu jnu'un ja jasi ja tu kuu nanda'a iin chaa. Iyo chaa sa vaji da undi chii nana da ja tu kuu kunchaka da ñasi'i. Ti ka iyo sava chaa ja ni ka kuu tajna da nava tu kuu kunchaka da ñasi'i. Ti ka iyo sava ga chaa ka kendo sia'an ni, siki ja ka ñukuu ini da siuku da nava ta'u Yandios jniñu. Nau ro'o ka kuni kuantu'u jnu'un ja'a, ti kuantu'u ra naa ra —ni kachi Jesús.

Jesús jiin suchi kuachi

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³Yukan na ti sava yivi un ni ka janchaka i tijni suchi kuachi nuu Jesús ja na chuxndee ya nda'a ya xini i, ti na kakanta'u ya ja kuu suchi kuachi un nuu Yandios. Ko ndaja'a ya ni ka nduxaan da jiin chaa vekoyo jiin suchi kuachi un.

¹⁴Yukan ti ni kachi Jesús:

—Sia naa ra na kikoyo i nuu ri, ti tu kasi ra naa ra. Chi taka yivi ka kuni kivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti kuni ja na kivi i nanu suchi kuachi ja'a —ni kachi ya.

¹⁵Yukan ti ni chuxndee ya nda'a ya xini suchi kuachi un ja na koto nda'u Yandios maa i naa i. Yukan na ti ni kee ya kua'an ya.

Nava ni jna'an iin chaa riku

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

¹⁶Ti yukan ni ja'an iin chaa riku nuu kande Jesús, ni jikajnu'un da ya, ti ni kachi da:

—Chaa va'a kuu ni, maestro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu va'a sa'a na ti

nava ni'in ta'u na ja na kuchaku na ja kuu saa ni? —kachi da.

¹⁷Ti ni kachi ya jiin da:

—¿Ndoo ka'an ra ja chaa va'a kuu ri, ti tu ni iin chaa va'a iyo, chi maa iin ni Yandios? Ko nu kuni ra ja na ni'in ta'u ra, ti kuandatu taka jniñu ta'u Yandios —ni kachi ya.

¹⁸Ti ni kachi chaa un:

—¿Nau ja kuu nusa? —kachi da.

Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tu ka'ni ra ndi'yi, tu xnda'u ra ñasi'i, tu sakui'na ra, tu chakuachi ra yivi, ¹⁹kuandatu nuu tata ra nuu nana ra, ti kunda'u ini ñanijna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra —ni kachi ya.

²⁰Ti ni kachi chaa un:

—Ja ni ndi'i un ni siuku na undi lulu na, ¿Ti ndoo kumani ga nusa? —ni kachi da.

²¹Ti ni kachi tuku Jesús:

—Nu kuni ra ja na kendo va'a ra, kua'an ti xiko ra taka ja ñava'a ra, ti kua'a nuu yivi nda'u naa i. Yukan na ti na kua'a Yandios ta'u ra iyo andivi. Yukan na ti sa kii ra na cho'o —kachi ya.

²²Nu ni jiniso'o chaa un ja sia'an ni kachi Jesús, ni kukui'ya xaan ini da ti kua'an da, chi vanuxia chaa riku xaan kuu da.

²³Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja yii xaan kaa ja kuu iin chaa riku ja na xndoo da ichi maa da, ti kivi da nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da. ²⁴Na kachi tuku ri ja va yachi ga ya'a iin camellu yau iin yiki tikui, ti ansu ja najaa iin chaa riku nuu ta'u Yandios jniñu. ²⁵Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un,

so ni ka naa ini da, ti ka jikajnu'un jna'an da:

—¿Nau kuu ja nanita'u nusa? —kachi da naa da.

²⁶Ni nde'e Jesús nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Ni iin yivi tu kuu sa'a un, ko Yandios, chi taka ni, ja kuu sa'a ya —ni kachi ya.

²⁷Yukan ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Jito'yo, saña naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ñava'a na ti vekoyo na jiin ni, ¿ti ndoo ni'in na nusa? —kachi da.

²⁸Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu na jaa kivi ja ndujaa ñuyivi jiin andivi, ti nduña'nu ro'o naa ra. Ti ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, nduña'nu xaan ga ri, ti nukoo ri andivi nuu xndichi ri tendi'i kuiti yivi naa i. Ti taka ro'o ja ka kuu ra ndaja'a ri, suni nduña'nu ra, ti nukoo ra nuu uxi uu teyu ka kuña'nu. Ti yukan xndichi ra nuu ndi uxi uu familia ja ni ka nakaya nuu nación Israel. ²⁹Ti taka yivi ni ka xndoo ve'e ñani, xi kua'a, tata xi nana, ñasi'i xi se'e da, ja ka kuni kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti nani'in i vi'i ga ja kuu taka ja ni ka xndoo i un. Ti nanita'u i nuu Yandios ja na kuchaku i ja kuu saa ni. ³⁰Ko kua'a yivi ka kunuu un vijna, ti yivi un ndunda'u ga i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti kua'a yivi nda'u ja tu ka kuña'nu vijna, ti yivi un kuu ja nduña'nu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —kachi Jesús.

Jnu'un chaa ka sa'a jniñu

20 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Nuu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, nu kua'a ri kuu ta'u yivi ri, kuu nanu iin chaa ñava'a kua'a jniñu ja ni kenda da iin jaña'an, kuan nduku da muzu ja na ka'ncha nde'e tika'ya. ²Ni ka ndajnu'un da jiin muzu un, ja cha'u da nava kuu ya'u da nuu iin kivi. Ti ni taji da chaa un kuan sa'a da jniñu nuu ñu'un da. ³Ni kuu ka iin jaña'an, ni kenda da kua'an da nuu ya'u, ti yukan ni jini da ka'iin uu ga chaa ka iyo nuña. ⁴Ti ni kachi da: “Kuan sa'a jniñu nuu ñu'un ri ti cha'u va'a ri kivi ra”, ni kachi da. Ti chaa un kuankoyo da.

⁵Ni kuu sava nduu, ti ni ja'an tuku da. Suni ni ni'in tuku da uu ga muzu. Ni kuu ka uni ti ni ja'an tuku da, ti ni ni'in da uu ga muzu. ⁶Nu kuan kuu ka u'un ja'ini, ni ja'an tuku da nuu ya'u. Yukan ni jini da ka'iin tuku uu ga chaa ka iyo nuña, ti ni kachi da jiin chaa un: “¿Ndoo ka'iin ra sia'an ni ja'a ni nchaka, ndoo tu ka sa'a jniñu ra”? ni kachi da. ⁷Ti ni ka kachi chaa un: “Tu, chi tu kenda ni iin chaa nduku muzu”, ni ka kachi da. Ti ni kachi chaa un: “Kuan sa'a jniñu nuu ñu'un ri un naa ra, ti cha'u va'a ri ro'o”, ni kachi da.

⁸Nu ni kuua, ti ni kachi da jiin chaa yinda'a muzu un: “Kana chaa ka sa'a jniñu un, ti cha'u ra nuu da, ko keja'a cha'u ra nuu chaa ni ka kivi sandi'i ni ga un, ti sandi'i ni ga cha'u ra chaa ni ka kivi undi ña'an un”, ni kachi da.

⁹Yukan ti ni ka jakoyo chaa ni ka kivi ka u'un ja'ini un, ti taka da ni ka kinya'u va'a da nava ka kinya'u da iin kivi. ¹⁰Yukan ti nu ni

ka jakoyo chaa ni ka kivi undi na ña'an un, ni ka ndo'o ini da ja vi'i ga kinya'u da niku, ko suni iin nuu ni ni ka kinya'u da naa da nava kuu ya'u da nuu iin kivi. ¹¹Ni ka ki'in da xu'un ya'u da un, ti ni ka keja'a ka kankuachi da siki chaa xiin jniñu un. ¹²Ni ka kachi da: “Chaa ni ka jakoyo sandi'i ni ga ja'a, iin hora ni ni ka sa'a da jniñu, ti iin nuu ni ni cha'u ni da jiin saña naa na, ja ni ka sa'a jniñu na nchaka nchaa nuu ni'ni xaan un, ti ni'in xaan ni ka sajniñu na”, ni ka kachi da.

¹³Ti ni kachi chaa xiin jniñu un nuu iin da: “Nde'e naa kachi ri. Ansu xnda'u ri ro'o ja sa'a ndeva'a ri. ¿Xi ansu ni ka ndajnu'un yo ja cha'u ri nuu ra nava kinya'u ra iin kivi nu? ¹⁴Ki'in xu'un ya'u ra ti kuan no'on. Chi ru'u maa ri, kuni ri cha'u ri chaa ni ka kivi sandi'i ni ga ja'a, nanu ni cha'u ri ro'o naa ra. ¹⁵¿Xi tu iyo ichi ri ja sa'a ri nava kuu ini maa ri jiin xu'un ri nu? ¿Xi kuu kuasun ini ra ja va'a ni cha'u ri nu”? kachi da —ni kachi Jesús.

¹⁶Ti ja siki jnu'un chaa ni ka sa'a jniñu un, ni kachi Jesús nuu ndaja'a ya: —Ja sia'an kuu ja kua'a yivi ka kunda'u vijna, nduñanu i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti kua'a yivi ka kuña'nu vijna ndunda'u i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu ja kuu saa ni, chi kua'a yivi na stutu ya ja ka kivi i ñuu nuu ta'u ya jniñu, ko jaku ni kuu ja ni nakaji ya ja na nduñanu i, ti tatu ya iin jniñu ña'nu ga nuu i —kachi Jesús.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷Nu kua'an Jesús ichi ñuu Jerusalén, ni kana siin ya ndi uxi

uu ndaja'a ya un, ti ni kachi ya jiin da:

¹⁸—Ja ka jini ra naa ra ja, ja kuankoyo yo ichi ñuu Jerusalén. Ti yukan ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi, nakua'a yivi ru'u nuu sutu ka kuña'nu jiin nuu chaa ña'nu ja ka xna'an ley un, ti ka'ni da ru'u.

¹⁹Nakua'a chaa un ru'u nuu nda'a yivi inga nación, ti kusiki ncha yivi un ru'u, kua'a da tau ri, ti katakaa da ru'u nuu nda'a cruz, ja na kuū ri. Ko nu uni kivi ti nandoto tuku ri —ni kachi ya.

Jnu'un ni ka'an nana Jacobo jiin

Juan

(Mr. 10.35-45)

²⁰Yukan ti nana Jacobo jiin Juan, chaa ka kuu se'e yii Zebedeo, ni ka tu'va da jiin ña nuu Jesús, ni jakunjiti ña nuu ya ja jikan ña iin ta'u. ²¹Ni jikajnu'un ya ña'an un, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo kuni ra nusa? —ni kachi ya.

Ti ni kachi ña'an un jiin ya:

—Nu na najaa ni ñuu nuu ta'u ni jniñu, ti kua'a ni xiin ni na kunchuku uu ndinduu se'e na ja'a, iin da na kuncha nunda'a kua'a ni, ti inga da na nukoo nunda'a sajni ni —ni kachi ña.

²²Ti ni kachi Jesús nuu ña jiin se'e ña:

—Ro'o naa ra, tu ka jini ra ndoo ka jikan ra. ¿Xi kuu kondo'o ra jiin ri nuu iin nundo'o kii siki ri nu? —kachi ya.

Ti maa da ni ka kachi da:

—Kuu sa'a na —ni ka kachi da.

²³Yukan ti ni kachi ya:

—Jandaa kuu ja kuu kondo'o jna'an ra jiin ri jiin nundo'o kii siki ri. Ko ja na nukoo ra nunda'a kua'a ri jiin nunda'a sajni ri, ansu ru'u kuu ja kua'a un, chi maa Tata ri Yandios, kuu ya jini nau yivi ni satu'va ya ja na kunchuku un —kachi ya.

²⁴Nu ni ka jiniso'o ndi uxi ga ndaja'a un naa da, ti ni ka kiti xaan ini da nuu ndinduu chaa un. ²⁵Ko ni kana Jesús chaa un naa da, ti ni kachi ya jiin da:

—Ja ka jini ra naa ra, ja chaa ka ta'u jniñu nuu inga nación, ka ta'u da jniñu nanu iin chaa ta'u jniñu nuu muzu da. Ti chaa ka kuña'nu un, suni ka iyo ja ka ta'u ni'in ga jniñu nuu da. ²⁶Ko tu kuu sia'an jiin ro'o naa ra, chi nu nau ro'o ka kuni kuña'nu, ti su'va na kunukuachi ra nuu ñanijna'an ra. ²⁷Ti nu nau ro'o ka kuni kunuu, ti su'va nduu ra muzu nuu taka ga da naa da, ²⁸sia'an nanu ru'u. Tu ni chaa ri ja kunukuachi yivi nuu ri, chi ni chaa ri ja kunukuachi ri nuu yivi, ti nakua'a ri yiki kuñu ri ja nama ri siki yivi naa i —kachi ya.

Sa'a Jesús tajna uu chaa kuua

(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹Nu ni ka kee da ñuu Jericó, ti kua'a xaan yivi ni ka ndikun kuankoyo jiin Jesús. ³⁰Ti yu'u ichi un kanchuku uu chaa kuua, ti nu ni ka jiniso'o da ja kuan ya'a Jesús, ti ni ka kanajiin da:

—iJito'yo, ni'in ja ta'u ni jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña naa na! —ni ka kachi da.

³¹Ti yivi kuankoyo un ni ka kanajiin nuu da ja na kasi yu'u da, ko maa da vi'i ga ni ka kana ko'o da:

—iJito'yo, ja ta'u ni jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña naa na! —kachi da.

³²Yukan ti ni jakuiñi Jesús, ni kana ya xini da, ti ni jikajnu'un ya maa da:

—¿Ndoo ka kuni ra ja sa'a ri jiin ra, nusa? —ni kachi ya.

³³Ti ni ka kachi da:

—Jito'yo, ja na ndundijiin nduchi na —ni ka kachi da.

³⁴Yukan ti ni kunda'u ini Jesús nuu da naa da. Ni kue'e ya nduchi da, ti ni ka ndundijin ni nduchi da. Ti ni ka ndikun da kuankoyo da jiin ya.

Ni kivi Jesús ñuu Jerusalén

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21 Nu ni kuyajni Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Jerusalén, ni jaa ya ñuu Betfagé, yajni yuku Olivos, ti ni taji ya uu ndaja'a ya, ²ti ni kachi ya jiin da:

—Kua'an ranchu kande yajni un naa ra. Ti yukan nani'in ra nuu ndikun iin burra jiin iin burru lulu. Ndaji ti, ti kii ra jiin ti. ³Ti nu nau yivi ni kenda ka'an, ti kachi ra ja maa jito'o ra jikan ti, ko vinañu'ni kii nunchaka na ti, kachi ra naa ra —ni kachi ya.

⁴Ti sia'an ni kundaa nava ni kachi profeta na ni chaa da nuu tutu:

⁵Kachi jiin ñuu Sion naa ra:

“Nde'e, xaan nda'u vaji rey ra naa ra, chi vaji ya jiin burra, ti yoso ya siki se'e ti.

Ti se'e ti un kuu iin burru lulu, se'e iin kiti ndiso carga.”

Kachi tutu.

⁶Yukan ti ni ka ja'an ndaja'a ya un nava ni ta'u ya jniñu. ⁷Ni ka chakoyo da jiin burra un, ndinduu ti jiin se'e ti. Ni ka chuku da sa'ma da siki ti, ti ni yoso ya ti. ⁸Ti yivi kua'a kuankoyo un ni ka chuku i sa'ma i ini ichi un, ti sava i ni ka ja'ncha nda'a yujnu. Ti ni ka chuku i ini ichi un. ⁹Ti yivi ka yoxnuu jiin yivi kuankoyo ichi jata, ni ka keja'a ka kuvaa i ka kanajaa i Yandios, ti ni ka kachi i:

—iNi'in kuu chaa kuña'nu, chi maa ni kuu jna'an rey David na jana'an! Na kuenta'u yo nuu Jito'yo Yandios, chi ni taji ya iin chaa ndiso jniñu ña'nu nuu ya? iNa kachi ndaja'a ya undi andivi un ja na kuña'nu Chaa ja'a! iSia'an na kachi ya! —ni ka kachi i.

¹⁰Nu ni kivi Jesús ñuu Jerusalén, ti ni ka kuvaa yivi ñuu, ti ka jikajnu'un i:

—¿Naa chaa kuu ja'a? —kachi naa.

¹¹Ti ni ka kachi yivi un naa i:

—Ja'a kuu Jesús chaa kuu profeta, kuu da iin chaa ñuu Nazaret, iin ndañuu Galilea —kachi yivi un naa i.

Ni keni'in Jesús yivi ka sa'a ya'u ini veñu'un ka'nu Israel

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹²Nu ni jaa Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ni keni'in ya taka yivi ka xiko jiin ja ka jaan un kuankoyo i. Ni skuikokava ya taka mesa nuu kanchuku chaa ka sama xu'un yivi naa i, jiin taka silla nuu kanchuku ja ka xiko sata. ¹³Ti ni kachi ya jiin yivi un:

—Sia'an yoso nuu tutu Yandios: “Ve'e ri konani ve'e nuu kakanta'u yivi naa i”, ko ro'o naa ra, ni ka nasa'a ra ve'e ri nuu ka nataka ñakui'na —kachi ya.

¹⁴Ti nuu yuxe'e veñu'un un ni ka tu'va tijni yivi kuaa jiin yivi ni ka kuu tikuku nuu Jesús, ti ni sa'a ya tajna yivi un. ¹⁵Ko sutu ka kuña'nu un jiin chaa ña'nu ka xna'an ley un, ni ka kiti ini da, chi ni ka jini da jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, jiin ja ni jiniso'o da ja ka kanajjiin suchi kuachi un ini veñu'un un sia'an: “iNa kuña'nu ni, chi ni nakaji Yandios ni'in ja na nukuñi ni nuu rey David na jana'an, ti ta'u ni jniñu!” —kachi i naa i.

Yukan ti ni ka kiti ini chaa ka kuña'nu un, ¹⁶ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—¿Jiniso'o ra jnu'un ka ka'an suchi kuachi ja'a nu? —ni ka kachi da.

Ti ni kachi Jesús jiin da naa da: —Ñuso'o ri, ko ¿xi tu ka ka'u ra nuu tutu Yandios ja ka'an ja na nakanajaa i ya nu? Ko sia'an ka'an nuu tutu un:

Ni sa'a ra ja taka suchi kuachi jiin suchi ka yaxin, ja va'a na kanajaa i ro'o. Kachi tutu —ni kachi Jesús.

¹⁷Yukan na ti ni xndoo ya yivi un, ni kee ya ñuu un, ti kua'an ya ñuu Betania. Ti yukan ni kendo ya jakuaa un.

Ni ja'a Jesús nundo'o iin nutichi vixi

(Mr. 11.12-14, 20-26)

¹⁸Ti nu ni kundijjin inga kivi, ni nandeokuñi tuku Jesús ñuu Jerusalén, ti ni keja'a ji'i ya soko.

¹⁹Ni jini ya kandichi iin nutichi vixi yajni yu'u ichi un, ni tu'va ya ja'a, ko tundo ni ni'in ya xini, chi mani nda'a kuu, ti ni kachi ya jiin nutichi un:

—iNa kachi ri ja jankivi ñuu ga kua'a ra tichi vixi! —ni kachi ya.

Ti hora ni ni ichi nutichi vixi un.

²⁰Nu ni ka jini ndaja'a ya un, ni ka naa ini da, ti ni ka jikajnu'un da ya: —¿Nasa kuu ja xaan yachi ni ichi nutichi un? —kachi da naa da.

²¹Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja nu ka kandixia ni ini ra Yandios, ti tu kondo'o siki ini ra, ti ansu nini ja ni sa'a ri jiin nutichi ja'a kuu sa'a ra. Chi suni kuu kachi ra jiin yuku ja'a: “Kuxio ja'a ti kuan kivi ini lago un”, ti sia'an kuu. ²²Ti taka ja na kakanta'u ra nuu Yandios, ko nu na kandixia ni ini ra Yandios, ti ni'in ra —ni kachi Jesús.

Siki ja naa jniñu ndiso Jesús

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³Yukan ti ni kivi Jesús nuu veñu'un ka'nu un, ti nu xna'an ya nuu yivi un, ni ka tu'va sutu ka kuña'nu un jiin tijni chaa ka kuña'nu ñuu Israel, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nau ja ni ta'u jniñu ja sa'a ra taka jniñu ja'a? ¿Xi nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ra nusa? —kachi da naa da.

²⁴Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Suni ru'u, na kajnu'un ri ro'o naa ra iin jnu'un. Ti nu ni ka kachi ndaa ra nuu ri, ti sa na kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ja'a nuu ri.

²⁵Kachi nuu ri, ¿nau ja ni tatu jniñu nuu Juan ja ni kii skuanducha da

yivi un nusa? ¿Hín yivi ni tatu jniñu un nuu da xi maa Yandios nú? —ni kachi ya.

Yukan ti ni ka keja'a ka ndajnu'un maa da naa da, ti kachi da:

—Nu na kachi yo ja Yandios ni taji chaa un, ti kachi da jiin yo: “¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da nusa”? kachi ya. ²⁶Ti nu na kachi yo ja yivi ni taji da, ti yu'u yo yivi, chi tendi'i yivi ka kandixia ja Juan ni kuu iin profeta, ja ni ka'an jnu'un Yandios —kachi da ka ndajnu'un da.

²⁷Yukan na ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—Tu ka jini na —ni ka kachi da.

Yukan na ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Vanuxia tu ka kuni kachi ra, ti suni ru'u, tu ra kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ri —kachi ya.

Kuentu uu se'e yii

²⁸Ni kachi ya jiin chaa ña'nu un:

—¿Nasa ka ndo'o ini ra nu na kachi ri iin jnu'un ja'a nusa? Hín chaa ni iyo uu se'e yii, ni kachi da jiin iin se'e da un: “Hijo, kuan sa'a jniñu nuu nutika'ya yo vijna”, ni kachi da. ²⁹Ko ni kachi chaa lulu un: “Tu kuni na ki'in na”, ni kachi da. Ko kuee ga ni nakani ini da, ti ni jan sa'a da jniñu un. ³⁰Yukan na ti ni ka'an tuku tata da un jiin inga se'e yii da, ti suni sia'an ni ta'u tuku da jniñu nuu suchi un, ti chaa lulu un ni kachi da: “Kuu, na ki'in na”, ni kachi da. Ko tu ni ja'an da. ³¹¿Nau iin iin chaa un ni jandatu nava ni ta'u tata da jniñu un nusa? —ni kachi Jesús.

—Chaa ni ka'an da jiin undi nuu un —ni ka kachi chaa ka kuña'nu un.

Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ro'o kuu ra chaa ka kuña'nu. Ja kuu chaa ka kinya'u nuu puesto un jiin ña'an sii ini ja tindi ña chaa, va tu u'u nakani ini yivi un, ti yachi ga kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yachi ga kivi yivi un ja kuu ro'o naa ra. ³²Chi ni kii Juan, chaa ni skuanducha un, ti ni xndaku da nava kachi Yandios ja na nakani ini ra naa ra, ko tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da. Ti chaa ka kinya'u puesto jiin ña'an sii ini un naa ña, chi ni ka kandixia ndaa da. Ti ro'o naa ra, vasu ni ka jini ra ja, ja ni ka nakani ini yivi ni ka jika kue'e un, ko tu ni ka nakani kuiti ini ra ja na kandixia ra jnu'un ni ka'an da —ni kachi ya.

Nava ni ka sa'a muzu ni ka sa'a ndeva'a

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³Siin Jesús xndaku ya siki muzu ja ni ka sajniñu ndeva'a, ti ni kachi ya:

—Kunso'o inga jnu'un na kachi ri nuu ra naa ra. Hín chaa ni ñava'a kua'a xaan ñu'un ni xndee kua'a da nutika'ya, ti ni chi'i da iin jaku nii kani yu'u ñu'un da un. Ni sa'a da iin nundoo ka'nu xaan nuu kaxin da tika'ya un, ti ni jani da iin ve'e sukun xaan ja na kundijin kotonchaa da nuu ni tu'u jniñu da un. Yukan na ti ni jakanchaa da ñu'un un nuu chaa ka sajniñu un, ti kua'an da iin viaje.

³⁴Nu ni jaa kivi nastutu da tika'ya un, ti ni taji da muzu ja na kin kakan da sava tika'ya ja kuu maa da nuu chaa ka yinda'a un. ³⁵Ko chaa ka sajniñu un ni ka ja'a da tau iin chaa ka kuu muzu un, ni ka ja'ni da inga da, ti ni ka stau da yuu siki inga muzu un. ³⁶Ti chaa xiin ñu'un un ni taji tuku da tijni ga muzu da ja kuu chaa ni ka ja'an undi nuu, ko chaa ka jito ñu'un, suni sia'an ni ka sa'a tuku da jiin muzu un.

³⁷Sandi'i ni ga, ti ni taji da maa se'e yii da, chi ni ndo'o ini da: "Va kua'a da ja yiñu'un se'e ri", ni ndo'o ini da. ³⁸Ko nu ni ka jini chaa ka sajniñu un nuu se'e chaa xiin ñu'un un, ti ni ka kachi da: "Chaa ja'a kuu ja xiin ta'u. Va'a ga na ka'ni yo ti na kendo ndi'i yo jiin yaji ja'a", ni ka kachi da. ³⁹Ni ka jniñi da chaa un, ni ka keni'in da chaa un fuera nuu ñu'un un, ti ni ka ja'ni da chaa. ⁴⁰Ko nu na chaa chāā xiin ñu'un un, ti ¿ndoo sa'a da jiin chaa ka sajniñu un nusa? —kachi Jesús.

⁴¹Ti ni ka kachi chaa ka kuña'nu un:

—Naa ii da chaa un, chi ka'ni ndi'i da chaa, chi tu kunda'u kuiti ini da chaa un naa da. Ti kakanchaa tuku da ñu'un un nuu uu ga chaa ka sajniñu va'a, nava na nakua'a da sava jniñu un nuu da jiin kivi nu ni kaña jniñu —ni ka kachi chaa ka kuña'nu un.

⁴²Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ja ka jini va'a ra nasa ka'an nuu tutu Yandios:

Yuū ni ka skaña chaa ni ka sa'a nama un, ja'a kuu yuū kanuu ga ja ndiso teyii ga jiki iin ve'e.

Maa Yandios ni sa'a jniñu un, ti so ka naa ini yo ka nde'e yo.

Kachi tutu Yandios.

Ti ro'o naa ra, iin nuu kanda ra jiin chaa ni ka sa'a nama un, chi tu ni ka kandixia ra ru'u. ⁴³Yukan kuu ja tukaa kua'a Yandios jnu'un ja kivikoyo kua'a ra nda'a ya ja na ta'u ya jniñu nuu ra naa ra. Chi kua'a ya nu nini yivi ni ka nakani ini ti ni ka kandixia i ru'u. ⁴⁴Ti sia'an nanu ni ka sa'a chaa ni ka skaña yuū un, vasu ni kuu yuū kanuu ga, suni sia'an ka kuu yivi tu ka janta'u ru'u. Ti sia'an nanu ka tuji yivi ka jiokava siki iin yuū, suni sia'an jna'nu ndatu yivi tu kandixia ru'u. Ko kivi na sa'a ndaa Yandios kuachi i, ti yivi tu ni kandixia ru'u, kondo'o i nanu jna'an iin yivi kanakava iin yuū siki i, ti taxiin i, kukuachi i sa'a —ni kachi ya.

⁴⁵Nu ni ka jiniso'o sutu ka kuña'nu un jiin chaa fariseo un ja sia'an ni ka'an Jesús, ti ni ka chaku ini da ja siki maa da ni ka'an ya. ⁴⁶Yukan na ti ni ka nduku da nasa jniñi da ya yukan, ko vanuxia ni ka yu'u da yivi, chi tendi'i yivi ka chiñu'un i ya, ja ni kuu ya iin profeta ja ka'an jnu'un Yandios.

Jnu'un iin viko nanda'a

22 Ni keja'a tuku Jesús ka'an ya nuu yivi un jiin tijni jnu'un, ti ni kachi ya:

²—Ti ja na kivi yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, kuu nanu iin rey ja ni sa'a da iin viko ni nanda'a se'e da. ³Ni taji da chaa ka junukuachi nuu da un, ja na kin kana da chaa, ni kaxjnu'un da nuu ja na jakoyo viko un. Ko vanuxia

tu ni ka kuni chaa un kinkoyo da. ⁴Ni taji tuku da uu ga chaa ka junukuachi nuu da un, ti ni kachi da: “Kachi nuu yivi ni kaxjnu'un ri nuu un ja, ja iyo tu'va ri. Ja ni ja'ni ri xndiki ri, ti suni ja ni ka ji'i taka kiti ni xneñu ri un. Ja ni ndi'i iyo tu'va ti kachi jiin chaa ka kana yo un ja na nduku ndee da, na kikoyo da viko ri, ti koto kukuee da”, ni kachi da. ⁵Ko chaa ni ka kana rey un, tu ni ka sa'a da nanu nuu chaa ka junukuachi un. Ìin da kua'an rancho kuan sajniñu da. Ìnga da kua'an da nuu xiko da. ⁶Ti sava da ni ka ki'in da chaa ka junukuachi nuu rey un, ti ni ka ja'a da tau da undi ni ka ja'ni da chaa un. ⁷Yukan na ti ni kiti xaan ini rey un, ni taji da soldado da ja na ka'ni da chaa ni ka ja'ni ndiyi un, ti ni ka ja'ma da ñuu da.

⁸Yukan ti ni kachi da jiin chaa ka junukuachi un: “Ja iyo nakoo ja kuu viko niku, ko chaa ni kana ri un, tu ni ka kuni kikoyo da. ⁹Kuankoyo naa ra taka calle un, ti kana sava'a ni ga yivi na kikoyo i viko nanda'a ja'a”, ni kachi da. ¹⁰Ni kekoyo chaa ka junukuachi un kuankoyo da calle un, ti ni ka stutu da sava'ani ga yivi ni ndejna'an da jiin, kuu yivi va'a ini jiin yivi kua'an kanda, ti ni chitu yivi un ve'e da.

¹¹Yukan ti ni kivi rey un kuande'e da yivi ni jakoyo un. Ti ni nde'e da nuu ìin chaa nukoo un, ko tu ñu'un da sa'ma ka ñu'un yivi kuu viko nanda'a. ¹²Ti ni kachi da jiin da: “Amigo, ¿nasa kuu ja ni kivi ra ja'a ti tu ñu'un ra sa'ma ja kuu viko nanda'a”? ni kachi da. Ti maa chaa un tu ni ka'an kuiti da.

¹³Yukan ti ni kachi rey un jiin chaa ka janukuachi nuu mesa un: “Ku'ni si'ín da jiin nda'a da naa ra, ti ken'i'in ra da na ki'in da fuera nuu ñaa un. Ti yukan na ti na nde'e da, ti na ku'yu jnu'un da”, ni kachi rey. ¹⁴Suni sia'an na kachi ri ja kua'a yivi ni kana ri, ko jaku ni kuu ja ni nakaji ri ja na ndivi i nda'a Yandios ja na kundiso jniñu i jiin ri —kachi Jesús.

Siki jnu'un kinya'u puesto

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵Yukan na ti kuankoyo chaa fariseo un ti ni ka ndajnu'un da nasa nduku da, ja na kankuachi da ja'a Jesús.

¹⁶Yukan ti ni ka taji da sava chaa ka yi'i jiin da, jiin sava chaa ka yi'i jiin Herodes chaa kuña'nu un, ja na ka'an da jiin Jesús, ti ni ka kachi da:

—Maestro, ka jini na ja ka'an ndaa ni, ti xna'an ndaa ni ichi Yandios, ti tu yu'u ni nde'e ni ni ìin chaa vasu kuña'nu ga da. ¹⁷Nusa ti kachi ni nuu na nasa ndo'o ini ni: ¿Iyo va'a ja na cha'u yo xu'un nuu gobierno Romano xi tuu nu? —ni ka kachi da.

¹⁸Ko ja jini Jesús ja tu ka ndo'o va'a ini da, ti ni kachi ya:

—Chaa ñaa xini ka kuu ra. ¿Ndoo ka kuni xnda'u ra ru'u? ¹⁹Xna'an ìin xu'un ja ka cha'u ra puesto un nuu ri —ni kachi ya.

Ti ni ka xna'an da ìin xu'un plata nuu ya. ²⁰Ni nde'e ya nuu xu'un un, ti ni kachi ya:

—¿Naa nūu kuu ja nchaa nuu xu'un ja'a, ti naa sivi kuu ja yoso ja'a nusa? —ni kachi ya.

²¹Ti ni ka kachi da:

—Nūu maa rey nación Roma kuu —ni ka kachi da.

Yukan ti ni kachi Jesús:

—Nusa ti kua'a nuu rey nación Roma ja kuu maa da, ti kua'a nuu Yandios ja kuu maa Yandios —ni kachi ya.

²²Nu ni ka jiniso'o da ja sia'an ni ka'an ya, so ni ka naa ini da. Ni ka xndoo da ya, ti kuankoyo da.

Jnu'un siki ja ka nandoto ndiyi

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³Suni maa kivi yukan, ni ka ja'an sava chaa saduceo nuu Jesús. Ti chaa saduceo un ka ka'an da ja tukaa ga ka nandoto ndiyi un, ti ni ka kachi da:

²⁴—Maestro, ni kachi Moisés ja nu na kuū iin chaa ni iyo ñasi'i, ti nu tu ni iyo se'e da jiin ña, ti kuu nanda'a ñani ndiyi un jiin ña ja na koo se'e ña, ti suchi un nduu nanu se'e maa ndiyi un. ²⁵Ti nuu kanchuku na ja'a ni ka iyo uxia chaa ni ka kuu ñani naa da. Ti chaa núu un ni nanda'a da, ti ni ji'i da, ko tu ni iyo se'e da. Ti nanda'a tuku ña'an un jiin inga ñani da, chaa kuu uu. ²⁶Suni sia'an ni jna'an chaa kuu uu un, suni chaa kuu uni, ti sia'an ni ka ndekava ndi uxia da ni ka nanda'a jiin ña, ko ni ndi'i da ni ka ji'i. ²⁷Yukan na ti sandi'i ni ga, ti ni ji'i ña'an un. ²⁸Ti nu na nandoto ndiyi un naa da, ¿Nau ndi'i uxia chaa un xiin ñasi'i un, ja sia'an tendi'i da ni ka nanda'a da jiin ña? —ni ka kachi da.

²⁹Yukan na ti ni kachi Jesús:

—Ka yuji ra naa ra, chi tu ka chaku ini ra tutu Yandios, ni tu ka chaku ini ra jniñu ña'nu sa'a ya. ³⁰Chi nu na nandoto ndiyi un, tukaa kuu nanda'a i, ni tu kua'a i

se'e si'i i ja na nanda'a ña, chi nduu i nanu ángel Yandios ja kanchuku nuu andivi un. ³¹Ko siki ja nandoto ndiyi un tuku, xi tu ka chaku ini ra nu ni ka ka'u ra tutu, nu ni kachi Yandios jiin Moisés, na ni kachi ya: ³²“Ru'u kuu Yandios ja ni kanajaa Abraham, Isaac jiin Jacob.” Sia'an ni chaa Moisés jnu'un Yandios, ja Yandios tu kuu ya Yandios nuu yivi ni ka ji'i un, chi kuu ya Yandios nuu yivi ka chaku —ni kachi Jesús.

³³Nu ni ka jiniso'o yivi un jnu'un un, ti so ni ka naa ini i ja sia'an ni xna'an ya.

Iin ley kanuu xaan ga

(Mr. 12.28-34)

³⁴Nu ni ka ni'in chaa fariseo jnu'un ja ni jasi Jesús yu'u chaa saduceo, ni ka ndututu da. ³⁵Ti iin chaa xna'an ley Israel un ni kuni da xndichi da Jesús, ti ni kachi da:

³⁶—Maestro, ¿nau iin jnu'un kuu ja kanuu ga ja kuu nuu ley Yandios nusa? —ni kachi da.

³⁷Ti ni kachi Jesús jiin chaa un: —“Kuu ini nuu Yandios jiin ni ini ni añu ra, ni jiin inijnuni ra.” ³⁸Jnu'un ja'a kuu ja kanuu ga ja ka'an nuu ley Yandios. ³⁹Ti ja kuu uu un, suni iin ni ka'an: “Kunda'u ini nuu ñanijna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra”, kachi ley un. ⁴⁰Ndinduu jnu'un ja'a ka kuu ja kanuu xaan ga ja ka'an nuu ni tu'u ley Yandios ja ni xna'an Moisés, jiin jnu'un Yandios ni ka xna'an profeta un na jana'an—ni kachi Jesús.

Nau se'e kuu Cristo

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹Ni ka'iin ga chaa fariseo yukan, ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da, ni kachi ya:

⁴²—¿Nasa ka ndo'o ini ra nuu Cristo ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu nu? ¿Nau jna'an kuu ya nusa? —ni kachi ya.

Ni ka kachi chaa un:

—Se'e David, chaa ni kuu rey na jana'an, yukan kuu da —ni ka kachi da.

⁴³Yukan na ti ni kachi Jesús:

—¿Nasa kuu ja David jiin inijnuni Espiritu Santo ni skonani da ya jito'o da nusa? Ti maa David ni ka'an da, ti ni chaa da nuu tutu:

⁴⁴Yandios ni kachi jiin Jito'yo

Cristo:

“Nukoo jiin ri, chi ta'u ra jniñu jiin ri.

Iyo yivi jito u'u ro'o ko kundee ra jiin,

chi chindee ri ro'o.”

Kachi Yandios, ni kachi David.

⁴⁵Nu sia'an kuu ja maa David ni skonani da ya jito'o da, ti ¿nasa kuu ja Cristo kuu iin jna'an rey David jana'an? —ni kachi Jesús.

⁴⁶Yukan na ti ni iin yivi tukaa ni kuu xndeokani ni iin jnu'un nuu ya. Ti undi kivi un, ni iin da tukaa ga ni tava ini da kajnu'un ga da Jesús.

Ka'an Jesús siki chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Israel

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 Yukan na ti ni kachi Jesús nuu yivi kua'a un jiin nuu ndaja'a ya:

²—Chaa ka xna'an ley Moisés jiin chaa fariseo un, ka kuña'nu da ja ka xna'an da ley. ³Ja yukan kuu ja kuandatu nuu da naa ra, sa'a taka jniñu ka ta'u da, ko koto ma natejna'an ra nava ka sa'a da, chi tu ka siuku da maa jnu'un ka xna'an

da un. ⁴Ka xna'an da kua'a jnu'un, ti ta'u da jniñu ja na siuku yivi jnu'un un naa i, ko maa da tu ka jandatu kuiti da jnu'un un.

⁵Ka jajna'an ini da ku'ni da iin tutu lulu yujiña da jiin siki nda'a da, ti nuu tutu lulu un ka chiso da ti'li jnu'un Yandios. Sia'an ka sa'a da nava na kuni yivi naa i ja ka junukuachi da nuu Yandios. Suni ka jajna'an ini da ku'un da iin manga kani ga ja kuu taka ga yivi. So ka sa'a da taka jniñu un nava na kua'a yivi ja yiñu'un maa da. ⁶Ti ka kusii xaan ini da jiin jnu'un yiñu'un jiin nuu nu kunchuku da ja kaji da staa iin viko. Suni ka jajna'an ini da silla yiñu'un ga nuu kunchuku da ini veñu'un ka'nu Israel un. ⁷Ti ka kuni da ja na ka'an yiñu'un yivi jiin da nuu ya'u, ti na ka'an yiñu'un i jiin da, “Maestro, maestro.”

⁸Ko ro'o naa ra ja ka kuu ra ndaja'a ri, koto ma konani ra “maestro”, chi tendi'i ra ka kuu ñani nuu jna'an ra naa ra, chi maa iin ni Maestro ra iyo, ya kuu Cristo. ⁹Suni tu ka'an ra “tata yo” nuu sava'a ni ga yivi ñuyivi ja'a, chi vajnu'un ni Tata yo iyo, ya kancha andivi, ti ii ya. ¹⁰Suni koto ma kachi ra ja kuña'nu ra, chi maa iin ni Cristo kuu ya kuña'nu nuu ra naa ra.

¹¹Yivi junukuachi nuu ñanijna'an i, yivi yukan kuu ja kuña'nu ga ja kuu ro'o naa ra. ¹²Ti yivi kuni kuña'nu, su'va ndukui'ya ini i. Ko yivi ja kukui'ya ini un, su'va nduñu'ni i, chi maa Yandios kuu ja kachi.

¹³iXaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! iXaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! iChaa ñaa xini ka kuu ra! Jiin jnu'un ra ka jasi ra ichi yivi ja

na kivi i nda'a Yandios, ti na ta'u ya jniñu nuu i. Ni tu ka kuni kivi maa ra naa ra, ko ni tu ka kuni ra ja na kivi inga yivi naa i.

¹⁴iXaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! iXaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa xini ka kuu ra. Ka jisonchaa ra ve'e ña'an ni ka kendo nda'u. Ti ja na kendo va'a ra, ti na'an xaan ka jikanta'u ra naa ra. Ko jiin jniñu ka sa'a ra un, ti vi'i ga jna'nu ndatu ra.

¹⁵iXaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! iXaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa xini ka kuu ra. Ka jikonuu ra taka ñuu ja ka xnda'u ra yivi naa i, ja na kandixia i jnu'un ka xndaku ra. Ti nu ni kandixia yivi un, ti ka sa'a ra ja vi'i ga na jna'nu ndatu yivi un nuu infiernu ja kuu maa ra naa ra.

¹⁶iXaan ga nda'u ro'o naa ra! Chi ka kuu ra nanu chaa kuua tu ka jini na ichi ki'in da, chi ka ka'an ra: "Nu iin yivi na chisojnu'un i siki veñu'un ka'nu Israel, va tundo kuu un. Ko nu na chisojnu'un i siki oro ja iyo ini veñu'un un, ti kanuu kuu ja na siuku i", ka kachi ra. ¹⁷Ko jiin jnu'un un jini yo ja ka kuu ra nanu chaa ñaa jiin chaa kuua. Chi tu ka jini ra ja iin ni kuu veñu'un jiin oro un ja kancha ini veñu'un un. ¹⁸Ti suni ka ka'an ra naa ra: "Nu iin yivi na chisojnu'un i ja kuu altar ini veñu'un un, va tundo kuu. Ko nu na chisojnu'un i ja kuu ja ka soko i nuu altar un, ti yukan kuu ja na siuku i", ka kachi ra. ¹⁹Suni jiin jnu'un un jini yo ja nanu chaa ñáá, chaa kuáá ka kuu ra, chi tu jini ra ja iin ni kuu altar un jiin ndajniñu ka soko ra un. ²⁰Yivi chisojnu'un

ja kuu nuu altar, ko ansu nini nuu altar un, chi jiin tendi'i ndajniñu kanchuku ja ka soko i un, undi jiin yukan ka chisojnu'un da. ²¹Ti yivi chisojnu'un siki veñu'un un, suni chiso jnu'un i ja kuu Yandios, chi kancha ya yukan. ²²Ti suni yivi chisojnu'un ja kuu andivi un, suni chisojnu'un i nuu kancha Yandios, jiin suni nuu maa ya.

²³iXaan ga nda'u ro'o naa ra ja ka xna'an ley! iXaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chi chaa ñaa xini ka kuu ra. Ro'o ka ja'a ra ti'li ni nuu taka ja ka ñava'a ra, ja kuu nuu chaa junukuachi nuu Yandios. Ka ja'a ra ti'li ni nuu taka jaja'an xiko asun, nanu tamino, yuku anís jiin yuku comino. Taka un ka sa'a ra, ti ka naa ini ra jnu'un kanuu ga ja kuu nuu ley Yandios, ja na kaka ndaa yo nuu Yandios, ja na kuandatu yo nava ta'u ya jniñu jiin jnu'un kunda'u ini, jiin ja na kandixia ndaa yo jnu'un maa ya. Yukan kuu ja kanuu ga ja sa'a ra, ti koto naa ini ra ja kua'a ra ti'li nuu taka ja kaa ñava'a ra.

²⁴Nanu chaa kuua ka kuu ra ja ka xna'an ra jnu'un maa ra nuu yivi naa i. Ka jitu ndi'i ini ra jiin sava'ni ga jniñu kuachi un. Chi ka ndundoo xaan ini ra ja ka sijin ra chukun ndi'i un jiin iin tela ja tu ya'a ti nuu nducha. Ko ka naa ini ra koko ra iin camellu.

²⁵iXaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! iXaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa xini ka kuu ra. Ndundoo ko'o ra, ndundoo yajin ra, chi ka ndo'o ini ra ja ka iyo ndoo ra nuu Yandios, ko vasu jaku ga kanda ra. Ka kuu ra nanu yivi ja

ka nakacha nini ichi jata ko'o un jiin yajin, ko tu ka nakacha i ichi ini, vasu jña'an ga ichi ini. Sia'an ka kuu ra, chi kanda ra nanu yivi va'a, vasu ichi ini ra ka ñu'un mani jnu'un kui'na jiin taka ga jnu'un kue'e. ²⁶Nanu chaa kuaa ka kuu ra ro'o chaa fariseo, chi tu ka nakuni ra ja mani jniñu ndeva'a sa'a ra. Xnakan nakani ini nuu kuachi un nava na ndundoo ini añu ra, nava suni sia'an na ndundoo taka jniñu ka sa'a ra ja ka nde'e yivi naa i.

²⁷iXaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! iXaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa xini ka kuu ra, chi ka kuu ra nanu ñaña ndiyi ka'iin panteon, nuu va'a xaan ni ka sa'a da. Ti ni ka naka'yu da jiin kaka, ti jandaa kuu ja vii xaan ni kendo ichi fuera, ko ichi chii ñu'un un, ñu'un chitu mani yiki ndiyi jiin taka ga ja te'yu. ²⁸Ti sia'an kanda ra naa ra jiin jniñu ka sa'a ra, ti sia'an ka kendo va'a ra nuu yivi naa i, chi ka ndo'o ini i ja ka iyo ndoo ini añu ra ja kuu nuu Yandios. Ko tu ka jini i ja chaa ñaa xini ka kuu ra, chi mani jniñu kue'e un ka ñu'un ini añu ra.

²⁹iXaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! iXaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa xini ka kuu ra. Ka sa'a ra nama nuu ñaña chaa ni ka kuu profeta un, ti nini ka naskutu ra ñaña chaa va'a un ja ka chiñu'un ra da. ³⁰Ti ka ka'an ra naa ra: “Sa ti yo'o naa yo, ni ka chaku yo na ni ka chaku yivi jana'an, ti va tu kua'a yo jnu'un ja ka'ni yivi chaa ni ka kuu profeta, ja ni ka'an jnu'un Yandios niku”, ka ka'an ra. ³¹Jiin jnu'un yukan ni, ti ka xnukoyo jna'an ra ja

ka kuu jna'an ra jiin chaa ni ka ja'ni profeta un. ³²Nusa ti kuan siuku naa ra nava ni ka sa'a jna'an ra jana'an, chi iin nuu kanda ra naa ra.

³³Nanu koo xaan jiin se'e ti ka kuu ro'o naa ra. Chi va'a jito ra, ko ndeva'a kuiti ka sa'a ra. Ja sia'an ti tu kaku kuiti ra naa ra ja tu ki'in ra nuu infiernu. ³⁴Ja yukan kuu ja na taji ri profeta ka ka'an jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Ti taji ri chaa tu'va ja ka jini va'a jnu'un Yandios, suni chaa ka xna'an va'a jnu'un ya. Ko ro'o naa ra, chi ka'ni ra da, xi katakaa ra da nda'a cruz naa ra, ti sava da kua'a ra tau da ini veñu'un ra naa ra. Ti koto u'u ra uu ga da, ti taka ñuu kundikun ra da naa ra. ³⁵Taka kuachi un nukuncha siki ra. Ti suni nukundiso ra kuachi taka chaa va'a ni ka ja'ni ra un, undi niñi Abel jiin undi niñi Zacarías, se'e yii Berequías, chaa ni ka ja'ni jna'an ra na jana'an un, sava ma'ñu altar ini veñu'un Israel un. ³⁶Ja'a ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja siki taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra un, ja kii iin nundo'o xaan tonto siki ro'o, yivi nación Israel ja kanchuku vijna —ni kachi Jesús jiin yivi un.

Ni kukui'ya ini Jesús ja siki yivi Israel

(Lc. 13:34-35)

³⁷Ni kachi Jesús siki yivi Israel: —Ro'o, yivi ñuu Jerusalén, ja ka ja'ni ra profeta, chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios, ti ka ja'a ra yuu siki chaa ka'an jnu'un ya vekoyo nuu ra naa ra. iNasa jinu ni kunda'u ini ri ro'o naa ra! Chi ni nakana ri ro'o ja na nama ri siki ra nuu nundo'o,

nanu sa'a iin chuun ja nakana ti se'e kuachi ti, ja na ndututu chii ndijin ti, ko tu ni ka janta'u ra naa ra. ³⁸Vijna na ti na xndoo ii ri ro'o naa ra jiin ñuu ra. ³⁹Chi na kachi ri jiin ra ja, jankivi ga kuni ra ru'u naa ra, undi na jaa kivi nu kachi ra naa ra: "Ña'nu na koo sivi ya, ti na kanajaa yo yaa ja vaji ya nuu maa Yandios" —sia'an ni ka'an Jesús siki ñuu Jerusalén.

Ka'an Jesús ja naa veñu'un ka'nu Israel

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 Ni kee Jesús veñu'un ka'nu un, ti kua'an ya. Ko ni ka tu'va ndaja'a ya, ti ni ka keja'a ka jitonchaa da veñu'un ka'nu un naa da. ²Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ndi'i ja'a ka jitonchaa ra naa ra. Ko jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja ni iin yuū tukaa kendo kosojna'an ja'a, chi ndi'i ja'a naa — ni kachi ya.

Naa seña koo nu kuan kuyajni ndi'i ñuyivi

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.2-25, 31, 37)

³Yukan na ti kua'an ya jiin ndaja'a ya undi yuku Olivos, ti yukan ni nukoo ya ti nuu nukoo ya un ni ka tu'va ndaja'a ya, chi maa ni ga da ka'iin un jiin ya, ti ni ka jikajnu'un da ya sia'an:

—Ka kuni na ja na kachi ni nuu na naa na, ja nama kundaa taka jnu'un ni ka'an ni un. ¿Ti naa seña koo nu kuan kuyajni nchaa ni, jiin ja na ndi'i ñuyivi nu? —ni ka kachi da.

⁴Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Koto maa ra naa ra. Koto maa xnda'u yivi ro'o. ⁵Chi kua'a yivi kikoyo, ti ndaku ni'in yi sivi ri, ti kachi: "Ru'u kuu Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu", kachi. Ti sia'an kuu xnda'u i yivi kua'a.

⁶Ti kuni jnu'un ra ja ya yukan koo guerra. Ko koto yu'u ra naa ra, chi sia'an ndixia kuu, ko jiin yukan ti changa ga jaa kivi ja ndi'i ñuyivi.

⁷Chi kanaa iin nación jiin inga nación, suni iin ñuu jiin inga ñuu. Ti koo jnama xaan. Suni kii kue'e xaan tonto, jiin ñujnaa xaan tonto nuu sava'ni ga nuu ñuyivi. ⁸Ti taka un kuu seña ja kuan kuyajni keja'a nundo'o kii nuu ñuyivi.

⁹Yukan na ti ro'o ja ka kandixia ra ru'u, ti jniñ yivi ro'o naa ra, ti kua'a i tau ra, ti ka'ni i ro'o. Ti tendi'i yivi koto u'u i ro'o naa ra ja siki ru'u. ¹⁰Ti yivi ni ka ka'an ja ka kandixia i ru'u, nandeokava ini i nu na jaa kivi un. Koto u'u jna'an i, ti siukoyo jna'an i nuu stisia.

¹¹Ti kenda kua'a yivi ja xndoña'an, ti kachi i ja ka ka'an i jnu'un Yandios, ti xnda'u i yivi naa i. ¹²Ndeva'a kuiti ni ga sa'a yivi un naa i ja tukaa ga kunchuku mani i naa i. ¹³Ko yivi na kuñii ini jiin jnu'un ri, ti siuku ni ini i undi kivi sandi'i ni ga un, ti keta'u i. ¹⁴Ti jnu'un ka'an ja nasa kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, kuichanuu jnu'un un ki'in nii tu'u ñuyivi ja na nakuni yivi taka nación. Yukan na sa chaa kivi sandi'i ni ga ja naa ñuyivi.

¹⁵Daniel, chaa ni kuu profeta na jana'an un, ni chaa da nuu tutu ja jaa iin nundo'o xaan nuu ve'e ii un, ti yukan kuu ja sa'a ja

nativi nii tu'u ve'e ii un. Ti nu na kuni ra nundo'o un naa ra ja, ja ni jaa ve'e ii kande ini veñu'un ka'nu un, yukan sa chaku ini ra nau ja kuu un. ¹⁶Yukan na ti yivi kanchuku ñuu Judea, na kinkoyo i undi yuku un. ¹⁷Yivi ka ndetatu yuxe'e i, koto ma ki'in i ndajniñu i ini ve'e i, ko na kunu xaan i naa i. ¹⁸Ti yivi ka'iin nuu jniñu, koto maa ndeokuni i ve'e i ja stutu i sa'ma i.

¹⁹iNa nda'u ña'an ka ñuse'e xi ña'an ka nchaka suchi yikin ja kuu kivi un! ²⁰Kakanta'u nuu Yandios naa ra ja koto maa kii nundo'o yukan nuu ra kivi vijin xaan, xi ja kuu iin kivi ndetatu. ²¹Chi saa kuu ja koo xaan nundo'o, ja jankivi ni iyo undi na ni jankoo ñuyivi, ti ni jankivi ga koo tuku inga. ²²Sa ti tu ni xnuku Yandios kivi un, ti va ni iin yivi tu nanita'u i. Ko ni xnuku ya kivi un ja ni kunda'u ini ya nuu yivi ka kandixia, ja ni nakaji ya un.

²³Nu ni jaa kivi un, koto ma kandixia ra ka'an yivi jiin ra, chi kachi i: "Nde'e, ja'a kancha Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu", xi kachi: "Nde'e, yukan kancha ya." Ti koto ma kandixia ra jnu'un ka'an i. ²⁴Chi kikoyo yivi ka xndona'an, ti kachi i ja maa i kuu Cristo, xi ja maa i kuu chaa ka'an jnu'un Yandios, ti sa'a i tijni nuu jniñu ña'nu xaan ja na xnda'u i yivi. Ti kachi i xnda'u i yivi ni nakaji ya ja ka kandixia i ru'u, ko tu kuu. ²⁵⁻²⁶Ja yukan kuu ja, ja ni ndi'i jnu'un ja'a ni kachi ri nuu ra naa ra, ti koto kandixia ra nu na kachi yivi un: "Nde'e naa ra, yukan kande Cristo nuu ñu'un te'e un", ka kachi i. Ti koto maa ki'in ra yukan.

Ko xi nu na kachi i: "Nde'e naa ra. Ja kancha ya ini ve'e ja'a", ti koto ma kandixia ra naa ra. ²⁷Chi kivi nchaa ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, ti kuni ndijin ra naa ra nanu sa'a nu janducha, ti ndinchaa ni tu'u undi nuu kaña ndikandii jiin undi nuu kee ndikandii. ²⁸Chi nde'e ra ja nuu ka kututu tiji un, katuu kiti ni ji'i, ti suni sia'an kuni ndijin ra nu ndenda ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi —ni kachi Jesús.

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹Nu ni ya'a taka nundo'o un, ti kuu ñaa ndikandii, ti yoo tukaa ga kua'a nduva. Ti nukoyo chuxini nuu andivi un, ti ni'in undi andivi. ³⁰Yukan kuu iin seña nuu andivi ja nchaa ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi. Ti taka yivi ñuyivi ja'a, nde'e i ti kuni i ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, ndii ri nuu viko un jiin jnu'un ja ni nduña'nu xaan ri nuu ñuyivi. ³¹Ti ta'u ri jniñu nuu ángel, Yandios ja kinkoyo ya ndi kuun jiki ñuyivi. Ti nu na tivi iin ndiki, yukan na ti nastutu i yivi ni nakaji Yandios, ja kanchuku sava'a taka nuu ñuyivi.

³²Nde'e naa ra ja kuu jiin nutichi vixi un. Nu ni ka nduu yucha numa i ti ni nduu xati nda'a, ti yukan ja ni chaku ini yo ja kuan kuyajni viko sau. ³³Ti suni sia'an jiin ro'o naa ra, nu ni ka jini ra ja kuan kundaa taka jnu'un ni ka'an ri un, ti chaku ini ra naa ra ja kuan kuyajni ndaa kuiti ni ga kivi nchaa ri. ³⁴Ti jandaa na kachi ri ja xnaka taka un kundaa, ti sa kuü yivi ka iyo kivi vijna. ³⁵Va naa andivi jiin ñuyivi, ko jnu'un ka'an ri, chi jankivi naa, ti kundaa taka un.

³⁶Ko kivi yukan, ni iin yivi tu jini na kivi kuu, xi na hora kuu, ni ángel ja ka junukuachi nuu Yandios, ni maa Se'e Yandios, tu jini na hora kuu. Chi vajnu'un ni maa Tata yo Yandios kuu ja jini na hora kuu.

³⁷Chi nanu ni iyo kivi ni chaku Noé, ti suni sia'an kuu nu na jaa kivi nchaa ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi.

³⁸Kivi na ti kii ga sau xaan un, ni kunchuku vatu yivi naa i, chi ka ndo'o ini ja kukuee nuu i naa i. Ka yaji i, ti ka ji'i i, ka nanda'a i, ti ka ja'a i se'e si'i i ka nanda'a ña naa ña, undi ni jaa kivi nu ni kivi Noé ini barco da. ³⁹Ko tu ni ka chu'un ini taka ga yivi ñuyivi un ja kii iin sau xaan tonto un. Ko nu ni jinu ndixia sau xaan un, ti ni ka naa i. Ti nava ni ka iyo naa ini yivi kivi un, suni sia'an konaa ini yivi ja kuu kivi na nchaa ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi. ⁴⁰Ti kivi un ku'iin uu chaa nuu jniñu da, iin da nakuaka ya, ti inga da kendo. ⁴¹Nu uu ñasi'i ka ndiko, ti iin ña nakuaka ya, ti inga ña kendo.

⁴²Kondito ini naa ra, chi tu ka jini ra na kivi nchaa maa jito'o ra.

⁴³Nde'e naa ra, sa ti iin chaa ja jini da na hora jaa ñakui'na ve'e da iin jakuaa, va kondito da, ti tu kua'a da jnu'un kivi ñakui'na ve'e da un, ja na tava ndajniñu da. ⁴⁴Ja yukan kuu ja suni kotu'va ra naa ra, chi jaa iin kivi, ja iyo naa ini ra, ti nchaa ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi.

Iin muzu va'a jiin inga muzu sa'a ndeva'a

(Lc. 12.41-48)

⁴⁵Chaa kuu muzu va'a ja junukuachi va'a un, ti kanu ini chaa

xiin ve'e un ja na kinda'a da uu ga muzu un, ti suni jiin hora na kua'a da ja kaji uu ga muzu un naa da.

⁴⁶Ndatu chaa kuu muzu un nu na najaa chaa xiin ve'e un, ti nani'in da chaa sa'a jniñu da, siuku da nava ni ta'u jniñu nuu da. ⁴⁷Ti na kachi ndaa ri ja kusii ini chaa xiin ve'e un, ti xndoo da chaa ja na kinda'a da taka ja ñava'a chaa kuu jito'o da un. ⁴⁸Ko nu chaa junukuachi un na sa'a ndeva'a da, ja ndo'o ini da ja kukuee ga chaa xiin ve'e un, ⁴⁹ti keja'a nduxaan da nuu uu ga muzu un, ti keja'a da kaji da, ko'o da jiin taka chaa jini un naa da. ⁵⁰Ti iyo naa kuiti ini da, ja tundo ndo'o ini da ja najaa yachi chaa xiin ve'e un, ja tu jini da na kivi najaa jito'o da un. ⁵¹Ti kua'a da tau chaa un jiin iin nundo'o ja jna'nu ndatu da, nava ka jna'an chaa ñaa xini. Yukan na ti nde'e da nuu nundo'o un, ti ku'yu jnu'un da —kachi ya.

Nava ni ka jna'an uxi ña'an kuachi

25 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Nuu ta'u Yandios jniñu kuu nanu ni ka jna'an uxi ña'an kuachi ja ka yinda'a ña candil ña, ti ni ka ja'an ña iin viko nanda'a ja kundatu ña novio. ²U'un ñaa kuachi un ka iyo naa ini ña, ti u'un ga ña kuachi un ka iyo ndito ini ña. ³Ña'an naa ini un, ni ka yinda'a ña candil ña, ti ni ka naa ini ña kunda'a ña aceite olivo ja na nachu'un tuku ña chii candil ña. ⁴Ko ña'an ka ñundito ini, ni ka yinda'a ña candil ña, ti ni ka yinda'a siin ña botella aceite olivo ja na naskutu ña candil ña.

⁵Ko ni kukuee novio un najaa da, ti

ni chaa ma'na nuu ña naa ña, ti ni ndi'i ña ni ka kixi.

⁶Yukan ti yajni kuu ñuu, ti ni ka jiniso'o ña ka kana jiin: “iJa vaji novio, kekoyo kii ra naa ra”! —kachi ka ka'an. ⁷Tendi'i ña ni ka ndoko ti ni ka keja'a ka satu'va ña candil ña. ⁸Ti ndi u'un ña'an naa ini un ni ka kachi ña jiin u'un ga ña'an ka ñundito ini un: “Kua'a ti'li aceite ra nuu ri naa ri, chi kuni nda'va candil ri”, kachi ña naa ña. ⁹Ko ña'an ka iyo tu'va un, ni ka kachi ña: “Tu, chi tu kujaa ja kuu maa ri naa ri. Va'a ga kuankoyo nuu kuya'u un, ti kuaan ra ja kuu maa ra naa ra”, ni ka kachi ña. ¹⁰Ko ni kuankoyo ndi u'un ña'an naa ini un, ja kin kuaan ña aceite ña, ti ja ni najaa novio un. Ti ña'an ka iyo tu'va un ni ka kivi ña viko nanda'a un jiin novio un, ti ni nandi'yu yuxe'e.

¹¹Kuee ga ti ni ka najakoyo u'un ga ña'an kuachi un, ti ni ka kachi ña: “Taa, kuiña ni yuxe'e na kivi na”, ni ka kachi ña. ¹²Ko ni kachi novio un: “Na kachi ndaa ri ja tukaa ga nuña ve'e ri”, ni kachi da. ¹³Ja yukan kuu ja kondito ini ra naa ra, ti kotu'va ra, chi tu ka jini ra na kivi, ni na hora kuu ja nchaa ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi —ni kachi Jesús.

Jnu'un chaa ni ka yinda'a xu'un

¹⁴Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Nuu ta'u Yandios jniñu kuu nanu iin chaa riku, ja ñu'ichi da ki'in da inga ñuu. Ni kana da muzu da ti ni tatu da nuu ja na koto xu'un da.

¹⁵Nuu iin da ni ja'a da yajni u'un

mil xu'un. Nuu inga da ni ja'a da yajni uu mil xu'un, ti nuu inga da ni ja'a da yajni iin mil xu'un. Sia'an ni tejna'an da nuu iin iin muzu da un nasa xini maa da naa da. Yukan na ti ni kee da ti kua'an da. ¹⁶Chaa ni ni'in u'un mil xu'un un, ni sa'a da tratu jiin xu'un un, ti ni nani'in da u'un ga mil. ¹⁷Suni sia'an ni sa'a chaa ni ki'in uu mil un, ti ni nani'in da uu mil ga xu'un siki. ¹⁸Ko chaa ni ki'in iin mil xu'un un, ni ja'an da ti ni chisa'yi da xu'un un chii ñu'un, ja ni ja'a chaa un nuu da ti ni sava'a da.

¹⁹Ni ya'a tijni kivi, ti ni najaa chaa xiin xu'un un, ti ni na xndichi da muzu un naa da. ²⁰Xnaka ni jaa chaa ni ki'in u'un mil un, ti ni nakua'a da u'un ga mil xu'un un, ti ni kachi da: “Taa, ni ja'a ni u'un mil xu'un nuu na, ti ja'a iyo u'un ga mil ja ni ni'in na siki”, ni kachi da. ²¹Ti ni kachi chaa xiin xu'un un: “Iyo va'a xaan, ro'o kuu iin muzu va'a ga, chi ni sajniñu ni ini ra jiin, ti vasu ti'li ni ja'a ri ko ni sajniñu ni ini ra jiin. Vijna ti nakua'a ri iin jniñu kanuu ga nuu ra ja kinda'a ra. Ko kuan ndivi ini ve'e ri vinañu'ni, chi koo yo iin jnu'un sii ini naa yo”, ni kachi da.

²²Yukan sa ni jaa chaa ni ki'in uu mil un, ti ni kachi da: “Taa, ni ja'a ni uu mil nuu na, ko ja'a iyo uu ga mil ja ni ni'in na siki”, ni kachi da. ²³Ni kachi chaa xiin xu'un un: “Iyo va'a nusa. Ro'o kuu muzu va'a ga, chi ni sajniñu ni ini ra jiin xu'un ri, ti vasu ti'li ni ja'a ri, ko ni sajniñu ni ini ra jiin. Vijna ti nakua'a ri iin jniñu kanuu ga nuu ra ja kinda'a ra. Ndivi ini ve'e ri, chi koo yo iin jnu'un sii ini naa yo”, ni kachi da.

²⁴Ko nu ni jaa chaa ni ki'in iin mil xu'un un, ti ni kachi da jiin chaa xiin xu'un un: "Taa, ja jini na ja kuu ni chaa tu ñunda'u ini, chi kua'a ga nandakan ni ti ansu ja ni ja'a ni, ti su'va kuni ga ni. ²⁵Ja yukan kuu ja ni yu'u na ti ni chisa'yi na xu'un un chii ñu'un, ko ja'a na nakua'a na xu'un ni", ni kachi da. ²⁶Ti ni kachi chaa xiin xu'un un: "Ro'o kuu iin chaa ndéhé xaan tonto, iin chaa kuxi. Ti ka'an ra ja vi'i ga nandakan ri ansu ja ni ja'a ri, ti suni ka'an ra ja su'va vi'i ga kuni ri. ²⁷Ti nu sia'an kuu nusa, éndoo tu ni januu ra xu'un ri nuu chaa ka sajniñu siki tratu, nava nu ni nchaa ri ti naki'in ri xu'un ri jiin se'e i niku"? ni kachi da. ²⁸Yukan ti ni kachi da jiin uu ga muzu un: "Kuisonchaa iin mil xu'un jña nuu da, ti kua'a nuu chaa yijni uxi mil un naa ra. ²⁹Chi yivi ka ñava'a, ti su'va kii ga nuu i, ti vi'i ga kuñava'a i. Ko yivi tundo ñava'a, ti vasu ti'li ja ñava'a i un, kuxio ki'in. ³⁰Ti muzu ja tu kaxaan ja'a, keni'in da na ki'in da nuu ñuu ñaa fuera un. Ti yukan na nde'e da ja na nakani ini da, ti na ku'yu yu'u da", ni kachi chaa xiin xu'un un —ni kachi Jesús.

Juicio kii nuu taka nación

³¹Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ti ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyii, kivi na nchaa ri jiin jniñu ña'nu xaan, jiin tendi'i ángel ka junukuachi nuu Yandios, ti ta'u ri jniñu nuu ni tu'u yivi ñuyivi ja'a, chi maa Tata ri Yandios kua'a jniñu un nuu ri. ³²Ti tendi'i yivi taka nación ndututu nuu ri, ti sasiin ri i nanu sasiin yo rii

jiin ndixi'yu. ³³Ti yivi va'a sasiin ri i nunda'a kua'a ri. Ti sasiin ri yivi kue'e un nunda'a sajni ri. ³⁴Yukan na ti kachi ri jiin yivi kanchuku nda'a kua'a ri: "Ichi cha'a kikoyo ra, chi ja ni nakaji Tata ri ro'o naa ra. Kivikoyo ra nuu ta'u Yandios jniñu, chi ja iyo tu'va ja kuu ro'o naa ra undi na ni sa'a Yandios ñuyivi. ³⁵Ni ni'in ta'u ra, chi ni ji'i ri soko, ti ni ka ja'a ra ja ni yee ri. Ni ichi ri nducha, ti ni ka ja'a ra nducha ni ji'i ri. Ni yaku ri nanu chaa ñuu jika, ti ni ka ja'a ra ve'e ni kendo ri. ³⁶Ni kumani sa'ma ri, ti ni ka ja'a ra naa ra. Ni ku'u ri, ti ni ka jande'e ra ru'u. Ni kunde ri vekaa, ti ni ka jande'e ra ru'u naa ra." Sia'an ka'an ri jiin yivi kunchuku nunda'a kua'a ri.

³⁷Yukan na ti yivi ni keta'u un kachi i: "Jito'yo, énama ni ji'i ni soko, ti ni ka ja'a na ja ni yee ni? éXi nama ni ichi ni nducha, ti ni ka ja'a na ja ni ji'i ni? ³⁸éXi nama ni yaku ni nanu chaa ñuu jika, ti ni ka ja'a na ve'e ni kendo ni? éXi nama ni kumani sa'ma ni, ti ni ka ja'a na? ³⁹éXi nama ni ku'u ni xi ni kundee ni vekaa, ti ni ka jande'e na ni'in?" ⁴⁰Yukan na ti ru'u, ja kuña'nu ga, ti kachi ri: "Jandaa kuiti na kachi ri, ja sia'an ni ka sa'a ra jiin iin ñani nda'u ri ja ni kandixia da ru'u, ti sa'a ri ja nuu maa ri ni ka sa'a ra", kachi da.

⁴¹Yukan na ti suni kachi ri jiin yivi kanchuku nda'a sajni ri un: "Kuxio naa ra, ro'o ja ni ka jna'nu ndatu, ti kuankoyo nuu infiernu un, nuu kayu ñu'un ja kuu saa ni, chi ja iyo tu'va infiernu un ja kuu ja'u'u un jiin ángel da ja ka kuu

ndaja'a da un. ⁴²Sia'an kondo'o ra, chi ni ji'i ri soko, ti tu ni ka ja'a ra ja kaji ri. Ni ichi ri nducha, ti suni tu ni ka ja'a ra nducha ko'o ri. ⁴³Ni yaku ri nanu chaa ñuu jika, ti tu ni ka ja'a nuu ra ve'e kendo ri. Ni kumani i sa'ma ri, ko tu ni ka ja'a ra. Ni katuu ri ni ku'u ri, ni kunde ri vekaa, ko tu ni ka kii nde'e kuiti ra ru'u naa ra", kachi ri. ⁴⁴Yukan na ti kachi yivi un: "Jito'yo, ¿nama ni ji'i ni soko, xi ni ichi ni nducha, xi ni jikonuu ni nanu chaa ñuu jika, xi ni kumani sa'ma ni, xi ni ku'u ni, xi ni kunde ni vekaa, ti tu ni ka chindee na ni'in naa na nu"? ka kachi i. ⁴⁵Ti ru'u, chaa kuña'nu kachi ri: "Jandaa kuiti na kachi ri ja tu ni ka sa'a ra sia'an nuu iin yivi nda'u ja'a ja ka kuu i ñani ri, ja kandixia i ru'u, ti sa'a ri ja jiin maa ri ni ka sa'a ra", kachi ri. ⁴⁶Yukan na ti kinkoyo yivi un nuu infiernu naa kondo'o koo nene i ja kuu saa ni. Ti yivi ni sasiin Yandios ja kuu i yivi va'a, nukoyo i nuu kuchaku i ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Ka ndajnu'un da nasa jnii da Jesús

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 Nu ni ndi'i ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

²—Ja ka jini ra ja uu ni ga kivi, ti jaa yo viko pascua. Ti ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, nakua'a yivi ru'u ja na kundaka ri nuu nda'a cruz ja na kuü ri —ni kachi ya.

³Ti kivi un ni ka ndututu taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu un, jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu Israel. Ti ni ka ndututu da nuu yuxe'e palacio

maa sutu kuña'nu ga, ja nani Caifás yukan. ⁴Ti yukan ni ka ndajnu'un da nasa jnii xe'e da Jesús, ti ka'ni da ya. ⁵Ko kachi da naa da:

—Tu sa'a yo ja kuu kivi viko ja'a, chi ndonda yivi siki yo —ni ka kachi da.

Iin ña'an ni chu'un perfume xini Jesús

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Ni kande Jesús ñuu Betania, ti kancha ya ve'e Simón, iin chaa ni ndo'o kue'e ndi'yi te'yu un. ⁷Ti nuu yee ya staa, ni tu'va iin ña'an yinda'a ña iin tindo'o lulu alabastro, ti yukan ñu'un chitu aceite perfume ja nchaa ya'u xaan. Ti ni chi'i ña xini Jesús.

⁸Nu ni ka jini ndaja'a ya ja sia'an ni sa'a ña'an un, ni ka kiti ini da, ti ni ka keja'a da ka ka'an da:

—¿Ndoo stivi ña'an un aceite perfume un? ⁹¿Ndoo tu ni xiko ña ti ya'u xaan nchaa, ti yukan kenda xu'un ja chindee ña yivi nda'u? —kachi da naa da.

¹⁰Ni jiniso'o Jesús ja sia'an ka ka'an da, ti ni kachi ya:

—Sia ña, ndoo ka skuiti ra ini ña. Ti iyo va'a iin jniñu ni sa'a ña jiin ri ja'a.

¹¹Va yivi nda'u un nini kancha i jiin ra naa ra, ko ru'u, ansu sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra. ¹²Jniñu ni sa'a ña ja'a, kuu ja, ja ni chi'i ña aceite perfume siki yiki kuñu ri ja na kotu'va ja kuu kivi jakunduji ri. ¹³Ko jandaa kuiti na kachi ri ja sava'ni ga nu nanu na kuichanuu jnu'un ri ja na sketa'u ri yivi, ti suni nuku'un ini yi jniñu ni sa'a ña'an ja'a —ni kachi ya.

Ni nakua'a Judas Jesús nuu sutu ka kuña'nu

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Yukan na ti iin ndaja'a Jesús nani Judas, chaa ñuu Cariote, ni

jan ka'an da jiin sutu ka kuña'nu un,
¹⁵ti ni kachi da:

—¿Nasa cha'u ni saña nu na nakua'a na Jesús nuu ni naa ni? —
 ni kachi da.

Yukan ti ni ka cha'u sutu un oko uxi xu'un plata nuu da. ¹⁶Undi kivi un ni keja'a Judas nduku da nasa nakua'a da Jesús nuu nda'a chaa un naa da.

Ni kuxini Jesús jiin ndaja'a ya

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;

I Co. 11.23-26)

¹⁷Ti maa kivi ni keja'a viko ka yee staa stila tu yi'i levadura, ti kivi un ni ka tu'va ndaja'a Jesús nuu ya ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nanu kuni ni ja sava'a na nuu kuxini yo vijna kivi pascua nusa? —
 ni ka kachi da.

¹⁸Ti ni kachi Jesús:

—Kua'an undi nuu ve'e iin chaa un, ti kachi ra jiin da: “Kachi maa Maestro na. Ja ni kuyajni kivi kuū ri, ti ve'e ra kuu nuu sia'a ri viko pascua jiin ndaja'a ri”, kachi ra naa ra —ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya.

¹⁹Ni ja'an ndaja'a un, ti ni ka sa'a da nava ni ta'u Jesús jniñu, ti ni ka satu'va da ja kuxini viko pascua un.

²⁰Nu ni kuaa ti ni jaa Jesús jiin ndi uxi uu ndaja'a ya, ti ni ka tu'va yu'u mesa ka yee da staa. ²¹Ti ni yaji ya staa jiin da naa da, ti ni kachi ya:

—Jandaa na kachi ri, ja iin ro'o ja kanchuku ja'a, kuu ja nakua'a ru'u nuu chaa ka jito u'u ru'u —ni kachi ya.

²²Yukan ti ni ka kukui'ya xaan ini da naa da ja sia'an ni ka'an ya, ti ni

ka keja'a ka jikajnu'un ndi iin ndi iin da ya:

—¿Jito'yo, xi saña kuu nusa? —
 kachi da naa da.

²³Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Iin ja chuntoo staa stila nuu ko'o ri, yukan kuu ja kin nakua'a ru'u nuu chaa ka jito u'u ru'u. ²⁴Ti ru'u, maa Se'e Yivi Nuyivi, ve siuku ndaa ri nava yoso nuu tutu Yandios ja sia'an sa'a yivi jiin ri, ko na nda'u ga chaa kin nakua'a ru'u un. Sa nu tu ni kaku da niku —ni kachi Jesús.

²⁵Yukan na ti ni ka'an Judas, chaa kin nukua'a ya un, ti ni kachi da:

—Maestro, ¿xi saña kuu nusa? —
 ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Suu ro'o kuu —ni kachi ya.

²⁶Ni ka yaji da staa, ni ki'in Jesús iin staa stila, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni sakuachi ya staa stila un, ti ni tejna'an ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Kaji naa ra, chi ja'a kuu nanu yiki kuñu ri —ni kachi ya. ²⁷Yukan na ti ni ki'in ya iin vasu vino, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni sia'a ya nuu da naa da ja ko'o da ti'li ti'li, ti ni kachi ya:

—Tendi'i ra na ko'o ti'li ti'li ja ñu'un copa ja'a naa ra, ²⁸chi ja'a kuu nanu niñi ri ja soko ri. Ti niñi ri un stuu ja, ja ni sa'a Tata ri Yandios iin tratu jaa. Ti yukan kuu ja ka'an ndaa kuiti ja nama ri siki kua'a xaan yivi. Chi ja chunaa ri nuu i jiin niñi ri ja kati ri ki'in un. Ti jiin yukan nanita'u kua'a xaan yivi nuu Yandios. Ti kuanka'nu ini ya nuu i, chi ja kenchaa kuachi i naa i. ²⁹Ko na kachi ndaa ri

ja tukaa ga ko'o ri vino ja'a jiin ñanijna'an yo taka jinu ja ka nasa'a i viko ja'a, undi na jaa kivi ko'o yo nuu kancha Tata ri Yandios, chi yukan kuu nuu ni'in ri iin jniñu ña'nu ga. Ti yukan ta'u ri jniñu jiin maa ya nuu ni tu'u taka ja iyo. Ti yukan kuu nuu nasa'a jaa yo viko ja'a naa yo —ni kachi Jesús.

**Ni kachi Jesús ja tendi'i ndaja'a ya
yu'u**

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰Nu ni ndi'i ni ka kuxini da, ti ni jita ya iin himno jiin da naa da. Yukan na ti ni kenda ya kua'an ya undi yuku Olivos jiin da naa da, ³¹ti yukan ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Tendi'i ra yu'u jakuaa vijna ja siki ru'u, chi sia'an yoso jnu'un un nuu tutu Yandios: “Kua'a ri jnu'un ja na ka'ni yivi chaa ndito rii un, ti yu'u rii un naa ti, ti kuichanuu ti kinkoyo ti”, kachi tutu. ³²Ko nu na nandoto ri, ti kandu ri ki'in ri ñuu Galilea, ti sa jakoyo ra naa ra —ni kachi ya.

³³Yukan ti ni kachi Pedro:

—Vasu tendi'i da na yu'u, ti kunu da kinkoyo da ko saña, chi tu yu'u kuiti na —ni kachi da.

³⁴Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jandaa na kachi ri nuu ra ja, jakuaa vijna nu ti kana ga li'i, ti ja ka'an ra uni jinu ja chisa'yi ra ru'u, ti ro'o kachi ra ja tu jini ra ru'u —ni kachi ya.

³⁵Ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Vasu na kuū na jiin ni, ko tu chisa'yi na ni'in —ni kachi da.

Ti suni sia'an ni ka kachi taka ga ndaja'a ya naa da.

**Ni jikanta'u Jesús nuu jardín
Getsemaní**

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶Ni jaa Jesús jiin ndaja'a ya iin nuu nani Getsemaní, ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Ja'a ni kunchuku ra naa ra, ti ru'u na kin kakanta'u ri yukan —ni kachi ya.

³⁷Ni kana ya Pedro jiin ndinduu se'e yii Zebedeo kua'an ya jiin, ti ni keja'a kukui'ya xaan ini ya, ti ni keja'a ndi'i ini ya. ³⁸Ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Jatu añu ri ja kukui'ya xaan ini ri, chi ja ni kuyajni kuu ri. Ti ja'a ni kundatu ra naa ra ti koto kusu ra —ni kachi ya.

³⁹Ti ni jika ya ti'li ga. Ti yukan ni jankunjiti ya undi nuu ñu'un, ti ni jikanta'u ya nuu Yandios, ni kachi ya:

—Tata na Yandios, nu kuu ti chajiyo ni nundo'o kii siki na un ja'a, ti nama ni saña. Ko ansu nava kuni maa na, chi na kuu nava kuni maa ni —kachi ya.

⁴⁰Ni nandeokuñi ya nuu kanchuku ndaja'a ya, ti ni jini ya ja ka kixi da, ti ni ka'an ya jiin Pedro:

—¿Xi tu ni kuu kundito ra ti'li jiin ri vasu ti iin hora nu? ⁴¹Kondito naa ra, ti kakanta'u nuu Yandios nava tu kotojnuni ja'u'u un ro'o, ti chisa'yi ra ru'u. Chi jandaa ndixia ja añu ra, chi iyo ndee ini, ko yiki kuñu ra kuu ja tu iyo ndee ini —ni kachi ya.

⁴²Ti kua'an tuku ya jinu kuu uu, ti sia'an ni jikanta'u tuku ya:

—Tata na, ti nu tu kuu kuxio nundo'o ja'a siki na, nusa ti na kuu nava kuni maa ni —ni kachi ya.

⁴³Ni nandeokuñi tuku ya nuu kanchuku ndaja'a ya un, ko ja ka kixi tuku da, chi tukaa ga kundee nduchi da jiin ma'na. ⁴⁴Ni xndoo ya maa da, ti kua'an tuku ya jinu kuu uni ni jikanta'u tuku ya nuu Yandios, nava ni jikanta'u ya undi nuu. ⁴⁵Yukan na ti ni najaa tuku ya nuu kanchuku ndaja'a ya un, ti ni kachi ya:

—Vijna na, ndetatu ti kusu naa ra. Chi ja ni jaa hora ja ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, nakua'a yivi ru'u nuu yivi ka nchakuachi. ⁴⁶Ndoko naa ra na cho'o, chi ja vaji chaa ni nakua'a ru'u un —ni kachi ya.

Ni ka jnií da presu Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Ti ni ka'an ga ya sia'an jiin da naa da, ti ja ni kenda Judas, iin chaa ni kuu ndaja'a ya un. Ti ka jindandikun kua'a xaan yivi kuaja jiin da, ti ka yinda'a espada jiin yujnu. Ti yivi un ka kuu ja ni ka taji sutu ka kuña'nu jiin taka chaa ka kuña'nu nuu ñuu Israel. ⁴⁸Ti Judas ja ni ndajnu'un va'a da jiin chaa un naa da:

—Chaa kanxia'u ri jiin, ti teyu'u ri nuu, yukan kuu ja ka nanduku yo. Ti chaa yukan jnií ra naa ra —ni kachi da.

⁴⁹Yukan ni jaa Judas, ni tu'va da nuu Jesús, ti ni kachi da:

—Too ni kuaa, maestro —ni kachi da.

Ti ni teyu'u da nuu Jesús.

⁵⁰Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—¿Ti ro'o, naa siki vaji ra nusa? —ni kachi ya.

Yukan ti ni ka tu'va chaa un, ni ka jnií da presu ya, ti kuankoyo

da jiin ya. ⁵¹Ti iin chaa ka'iin jiin Jesús yukan, ni tava da espada da, ti ni ja'ncha da so'o iin chaa kuu muzu nuu sutu kuña'nu ga un.

⁵²Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Na sava'a espada ra. Chi taka yivi kanaa jiin espada, suni jiin espada un kuū i. ⁵³¿Xi tu jini ra ja kuu kakanta'u ri nuu Tata ri, ti vijna ñu'ni taji ya vi'i ga uni xiko uxi uu mil ángel ja ka junukuachi nuu ya, ja na kii nama ya ru'u nu? ⁵⁴Ko nu na kii nama ángel un ru'u, ti va tu kuu kundaa nava yoso nuu tutu Yandios ja sia'an kondoo ri —ni kachi ya.

⁵⁵Yukan na ti ni ka'an Jesús jiin yivi kua'a un:

—¿Va nu iin chaa kui'na kuu ri, xi ni ndonda ri siki gobierno nu? ¿Xi ndoo kuu ja vekoyo ra jiin espada jiin yujnu ja ve jnií ra ru'u nusa? Taka kivi ni kuncha ri jiin ra naa ra ini veñu'un ka'nu un, na ni xndaku ri nuu ra naa ra, ti tu ni ka jnií ra presu ru'u. ⁵⁶Ko sia'an kuu nava na kundaa nava yoso nuu tutu ja ni ka chaa profeta najana'an, na ni ka ka'an da jnu'un Yandios —ni kachi Jesús.

Yukan na ti tendi'i ndaja'a ya un ni ka yu'u da, ni ka xndoo da ma'iin ni ga Jesús, ti ka jinu da kuankoyo da.

Kandichi Jesús nuu chaa ka kuña'nu nación Israel

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71;

Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷Ti chaa ni ka jnií presu Jesús, kuankoyo da jiin ya undi nuu sutu kuña'nu ga nani Caifás. Yukan ni

ka ndututu taka chaa ka xna'an ley un jiin taka chaa ka kuna'nu ñuu Israel. ⁵⁸Ti Pedro jika ni ndikun da kua'an da undi ni jaa da yuxe'e sutu kuña'nu ga un. Yukan ni kivi da, ti ni nukoo da jiin chaa ka kuu policia un, ja na kuni da nasa sa'a chaa un jiin Jesús naa da.

⁵⁹Taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu nación Israel un, jiin yivi ni ka ndututu nuu junta kuña'nu nación Israel un, ka nduku da iin jnu'un nasa chakuachi da siki Jesús, vasu iin kuachi ñaa, nava na ka'ni da ya. ⁶⁰Ko tu ni ka ni'in da na jnu'un chakuachi da siki ya, vasu kua'a yivi ni ka chakuachi ñaa siki ya. Ti sandi'i ni ga ni ka kenda uu chaa ni ka chakuachi siki ya, ⁶¹ti ni ka kachi da:

—Chaa ja'a ni kachi: “Ru'u, kuu xnaa ri veñu'un Yandios, ti nuu uni kivi ti nasa'a jaa tuku ri”, ni kachi da —kachi da naa da.

⁶²Yukan na ti ni ndokuiñi sutu kuña'nu ga un, ti ni kachi da jiin Jesús:

—¿Tu ka'an kuiti ra nusa? ¿Naa jnu'un kuu ja ka ka'an kuachi chaa ja'a siki ra nusa? —kachi da.

⁶³Ko Jesús tu ni ka'an kuiti ya. Yukan na ti sutu kuña'nu ga un ni kachi jiin ya:

—Jiin sivi Yandios chaku, ka'an ndaa kuiti ri jiin ra, ti kachi ndaa kuiti nu maa ra kuu Cristo, Se'e Yandios —ni kachi da.

⁶⁴Yukan na ti ni kachi Jesús:

—Ru'u kuu nava ni ka'an ra un. Ti suni na kachi ri nuu ra naa ra ja ru'u, undi vijna kuni ra naa ra ja maa ri kuu maa Se'e Yivi Ñuyivi, kino'on ri andivi, ti yukan nukoo ri

nda'a kua'a Yandios ja na kundiso ri iin jniñu ña'nu jiin ya, ti kuni ra ru'u naa ra ndii ri nuu viko nuu andivi un —ni kachi ya.

⁶⁵Ti sutu kuña'nu ga un, nu ni jiniso'o da jnu'un ni ka'an ya, ni ndata da sa'ma da ja ni kiti xaan ini da, ti ni kachi da:

—iYisikin chaa chaa ja'a Yandios jiin jnu'un ka'an da un! ¿Nau ga inga testigo nandi'i yo nusa? Ti ja ni ka jiniso'o ra taka jnu'un ni ka'an da un. ⁶⁶¿Ti nasa ka ndo'o ini ra naa ra nusa? —ni kachi da.

Ti tendi'i yivi un ni ka kachi: —Nchakuachi da ja ka'an da sia'an, ti va'a ga ja na kuū da —ni ka kachi.

⁶⁷Yukan na ti ni ka tivi si'i da nuu ya, ti ni ka ja'a da tau ya jiin jiki. Ti sava ga da ni ka katu da nuu ya, ⁶⁸ti ka kachi da naa da:

—Nu maa ra kuu Cristo, ti kachi nau ja ni kani ro'o —kachi da naa da.

Ni kachi Pedro ja tu jini da Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62;

Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Ti nu kancha Pedro nuu yuxe'e un, ni kenda iin ña'an junukuachi un, ni tu'va ña nuu da, ti ni kachi ña:

—Ro'o, suni ni yaku ra jiin Jesús, chaa ñuu Galilea un —ni kachi ña.

⁷⁰Ko Pedro tu ni kachi ndaa kuiti da, ti ni kachi da:

—Tu jini ri naa jnu'un ka'an ra —ni kachi da.

⁷¹Ni kenda Pedro yuxe'e un, ti yukan ni jini inga ña'an un nuu da, ti ni kachi ña jiin yivi ka'iin un:

—Chaa ja'a, suni ni jikonuu da jiin Jesús, chaa ñuu Nazaret un —kachi ña.

⁷²Ko tu ni kachi ndaa tuku Pedro, ti nanu ja ni ka'an ndaa da, ni kachi da:

—Tu jini ri naa chaa kuu ja ka'an ra un —ni kachi da.

⁷³Ni kuu nuu ga, ti ni ka tu'va chaa ka'iin un nuu Pedro, ti ni ka kachi da:

—Jandaa ndixia kuu ja suni jna'an chaa un kuu ra, chi janyii ni ka'an ra yu'u chaa Galilea —kachi da naa da.

⁷⁴Yukan ti kuan ni'in Pedro ja tu jini da, ti tu jini da, ti ni kachi da:

—Tu jini kuiti ri chaa yukan —ni kachi da.

Ti ni ka'an ga da sia'an, ni kana ni iin li'i. ⁷⁵Yukan ti ni nuku'un ini Pedro jnu'un ni ka'an Jesús jiin da: “Ja nu ti kana ga li'i, ti chisa'yi ra ru'u uni jinu ja tu jini ra ru'u.” Ti yukan ni nakani xaan tonto ini da, ni kenda da kua'an da, ti ni nde'e xaan tonto da ja jnu'un kui'ya ini.

Ni ka nakua'a da Jesús nuu Pilato

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 Nu kuan kundijin, ti ni ka ndajnu'un taka sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu Israel naa da, nasa kuu ka'ni da Jesús. ²Ni ka ju'ni da ya ti ni ka yinda'a da ya nuu Poncio Pilato, chaa romano ja ni kuu da gobernador.

Ni ji'i Judas

(Hechos 1.16-19)

³Nu ni jini Judas ja kuankoyo da jiin Jesús ja na ka'ni da ya, ni

nakani xaan tonto ini da. Ti ni nakua'a da ndi oko uxi xu'un plata un nuu sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu Israel un, ⁴ti ni kachi da nuu da:

—Ni chakuachi na maa na, ja ni nakua'a na iin chaa tu ni iyo ni iin kuachi, ja na kuū da —ni kachi Judas.

Yukan ti ni ka kachi chaa un jiin da:

—Ja yukan, tundo ka jitu ini ru'u naa ri. Ti yukan kuu kuachi maa ra —ni ka kachi da jiin Judas.

⁵Yukan ti ni siukoyo Judas ndi oko uxi xu'un plata un ini veñu'un un, ti ni kee da kua'an da. Ti ni skua'ña da maa da.

⁶Sutu ka kuña'nu un ni ka nastutu da xu'un un, ti ni ka kachi da:

—Tu kuu nachu'un yo xu'un ja'a nuu ñu'un xu'un ka soko yivi un naa i, chi xu'un ya'u nuu niñi kuu —ni ka kachi da.

⁷Yukan ti ni ka ndajnu'un da ja kuan da iin ndu'va ñu'un kixin nuu ka sa'a da kisi un. Ti nuu ñu'un yukan kuu nuu chunduji da yivi ñuu jika naa i. ⁸Ja yukan kuu ja undi vijna nani ñu'un un ndu'va niñi. ⁹Yukan ni kundaa nava ni ka'an Jeremías, chaa ni kuu profeta, ja ni kachi da: “Ni ka ki'in da ndi oko uxi xu'un plata un, ja ni kuu xu'un ni kuya'u iin chaa va'a ja ni ka xiko maa chaa ka kuña'nu ñuu Israel naa da. ¹⁰Ti jiin xu'un un ni ka nakuan da ndu'va ñu'un kixin un. Ti yukan kuu jnu'un ni xndaku jito'o na Yandios nuu na”, ni kachi Jeremías.

Kandichi Jesús nuu Pilato

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹Ni ka yinda'a da Jesús nuu gobernador, ti chaa un ni jikajnu'un da ya:

—¿Maa ra kuu rey chaa Israel nu? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri kuu, nava ni kachi ra.

Kuu —ni kachi ya.

¹²Ti taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu ñuu Israel ka kankuachi da siki Jesús, ko maa ya tu ni ka'an kuiti ya. ¹³Yukan ti ni kachi Pilato jiin ya:

—¿Ñuso'o ra taka jnu'un ka kankuachi yivi ja'a siki ra nu? —kachi da.

¹⁴Ko Jesús, tu ni ka'an kuiti ya ni iin jnu'un. Ti chaa kuu gobernador un, so ni naa ini da, ti so ni sa'u ini da, chi tu kujnuni ini da nasa sa'a da.

Ni kachi Pilato ja na kuñ Jesús

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19:16)

¹⁵Ti ni iyo jnu'un maa chaa kuu gobernador un, ja sia da iin presu ja kuu kivi viko pascua un, nuu nau ja na nakaji yivi ja na sia da. ¹⁶Ti kivi un kande presu iin chaa nani Barrabás, ja ni sasiin da yivi, ti ni ndonda da siki gobierno. ¹⁷Ti nu ni ka ndututu kua'a xaan ga yivi un nuu Pilato, ti Pilato ni jikajnu'un da nuu yivi un:

—¿Nau chaa ka kuni ra naa ra ja na sia ri nusa? ¿Sia ri Barrabás, xi sia ri Jesús ja ka skonani ra Cristo naa ra nu? —ni kachi Pilato.

¹⁸Sia'an ni ka'an da, chi kuni nama da Jesús, chi ni jini da ja siki jnu'un kuasun ini ni ka nakua'a sutu un Jesús nuu da.

¹⁹Ni nukoo Pilato mesa nuu ta'u da jniñu un, ti undi nuu kancha da un ni taji ñasi'i da razón nuu da, ni kachi ña: “Sia chaa jña. Koto ma

nde'e ra ndo kuu siki da, chi kuu da iin chaa va'a, ndo kúní ni siu'u xaan iin jani ru'u, ja siki chaa jña”, kachi ña. ²⁰Ko sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu un, ni ka ska'an da yivi ja na kakan i ja na sia Pilato Barrabás, ti na ka'ni da Jesús. ²¹Yukan ti ni jikajnu'un tuku chaa kuu gobernador un nuu yivi, ti ni kachi da:

—Ja ndinduu chaa ja'a, ¿nau chaa ka kuni ra ja na sia ri ki'in nusa? —ni kachi da.

Ti ni ka kachi yivi un:

—Sia ni Barrabás —ni ka kachi.

²²Yukan ti ni jikajnu'un Pilato yivi un:

—¿Ti ndoo sa'a ri jiin Jesús, ja ka skonani Cristo nusa? —ni kachi da.

Yukan ti tendi'i yivi un ni ka kachi:

—iKatakaa ni da nda'a cruz, na kuñ da! —ni ka kachi.

²³Yukan na ti ni kachi tuku Pilato jiin yivi un:

—¿Ti nau kuachi ni sa'a da nusa? —ni kachi da.

Ko vi'i ga ni ka keja'a kana ko'o yivi un:

—iKatakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuñ da! —ni ka kachi naa.

²⁴Nu ni jini Pilato ja tu kundee da jiin yivi un, chi vi'i ga ni ka ndondaa i, ka kuvaa i, yukan ti ni jikan da nducha, ti ni nanda'a da nuu yivi kua'a un, ti ni kachi da:

—Tu ki'in kuachi siki ri ja kuu chaa va'a ja'a, chi na ki'in kuachi siki maa ra naa ra —ni kachi da.

²⁵Ti ni ka kachi tendi'i yivi kua'a un:

—Na kunchakuachi siki maa na naa na jiin se'e na ja kuu saa ni,

nuu niñi chaa jña nu na kuū da —ni ka kachi naa.

²⁶Yukan na ti ni sia Pilato Barrabás kua'an da. Ti ni ta'u da jniñu ja na kua'a da tau Jesús. Yukan na ti ni nakua'a da ya nuu yivi un ja, na katakaa da ya nuu nda cruz.

²⁷Yukan na ti soldado chaa kuu gobernador un kua'an da jiin Jesús ichi yuxe'e palacio un, ti ni ka nastutu jna'an tendi'i kuiti da nuu ya naa da. ²⁸Ni ka tevichi da ya jiin sa'ma ñu'un ya, ti ni ka naskui'na da ya jiin iin sa'ma kua'a vixi. ²⁹Ni ka sa'a da iin corona iñu, ni ka chuxndee da xini ya. Ti ni ka chi'i da iin yujnu xii nda'a kua'a ya. Yukan na ti ka jakunjiti da nuu ya ja ka kuu ichi ini da nuu ya, ti ni ka kachi da:

—Too ni ndii, Rey chaa Israel. Na kuchaku na'an ni —kachi da naa da.

³⁰Ti ka tivi si'i da nuu ya. Ka ki'in da yujnu xii yijni ya un, ti ni ka kani da xini ya. ³¹Ni ndi'i ni ka ske ichi da ya, ja ni ka sa'a ndeva'a da jiin ya. Yukan na ti ni ka tava da sa'ma kua'a vixi ñu'un ya, ti ni ka naskui'na tuku da ya jiin sa'ma maa ya. Ti kuankoyo da jiin ya ja na kundaka ya nda'a cruz.

Ja ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³²Nu ni ka kee da kuankoyo da, ti ni ka ndejna'an da jiin iin chaa ñuu Cirene ja nani Simón, ti ni ka chayika da chaa un ja na kundiso da cruz Jesús. ³³Ti sia'an kuankoyo da undi ni ka jakoyo da nuu nani Gólgota, ti jnu'un un kuni ka'an "ñu'un yiki xini." ³⁴Yukan ni ka

sco'o da Jesús vino sakanuu jiin mirra, ja na ko'o ya nava tu ndo'o xaan ya ja jatu ya. Ko ni soyu'u ya ti'li, ti tukaa ga ni ji'i ya.

³⁵Nu ja ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz, ti soldado un ni ka chu'un da suerte, ja na tejna'an nuu jna'an da sa'ma ya naa da. Yukan ni kundaa nava ni kachi profeta sia'an: "Ni ka chu'un da suerte siki sa'ma ri, ti ni ka ki'in da."

³⁶Yukan na ti ni ka nukoo da un ja na kundito da ya. ³⁷Ti ichi xini ya yukan ni ka chaa da iin tutu ja ka'an naa siki ni ji'i ya. Ti nuu tutu un yoso sia'an: "Ja'a kuu Jesús, chaa kuu Rey yivi nación Israel."

³⁸Suni ni ka jatakaa da uu ñakui'na jiin ya, iin da nda'a kua'a ya, ti inga da nda'a sajni ya. ³⁹Ti yivi ka ya'a ichi yukan, ka ku ichi ini nuu ya, ti ka skuiko i xini i, ⁴⁰ti ka ka'an ndeva'a kuiti i:

—Ro'o ja ni ka'an ra ja xnaa ra veñu'un ka'nu Israel, ti nuu uni kivi ni ti nakani jaa tuku ra, nama maa ra vijna. Ti nu Se'e Yandios kuu ra, ti kuan kuun nda'a cruz jña —kachi naa.

⁴¹Ti suni sia'an ka cu ichi ini chaa ka kuu sutu kuña'nu un, jiin taka chaa ka xna'an ley un, jiin suni chaa fariseo, jiin taka chaa ña'nu ñuu Israel un, ti ka ka'an da:

⁴²—Ni nama da sava yivi ko vijna na, ti tu kuu nama da maa da. Ti nu ndixia da ja maa da kuu Rey yivi ñuu Israel, na kii kuun da nda'a cruz un, ti sa na kandixia yo jnu'un ka'an da. ⁴³Ni kuu kanu ini da Yandios. Ti maa Yandios na nama ya maa da vijna nusa, nu ndixia da ja kuu ini Yandios maa da. Chi maa

da ni kachi da nuu yo ja maa da kuu Se'e Yandios —ni ka kachi da.

⁴⁴Suni ñakui'na ka ndakoyo nda'a cruz un, suni sia'an ni ka ku ichi ini nuu ya.

Ni ji'i Jesús

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

⁴⁵Yukan ti ni kuñaa ni tu'u ñuyivi, ni keja'a undi sava nduu, ti kua'an undi ka uni ja'ini. ⁴⁶Ti hora un ni kanajiin Jesús:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —ni kachi ya. Ti jnu'un un kuni ka'an: “Yandios maa na, Yandios maa na, ¿ndoo ni xndoo maa iin ni saña vijná”? —ni kachi ya.

⁴⁷Ti sava yivi ka'iin un ni ka jiniso'o ja sia'an ni kanajiin ya, ti ni ka kachi:

—Kunso'o naa ra, chi kana da xini profeta Elías —kachi naa.

⁴⁸Yukan ti jinu iin chaa un ni jan ki'in da ti'li kachi, ni chuntoo da nuu vino iya, ti ni chuxndee da xini iin yujnu kani, ti ni chaa da yu'u ya ja na ko'o ya. ⁴⁹Ko uu ga da ni ka kachi:

—Sia da, na nde'e yo nu kii Elías kii nama da chaa —ni ka kachi.

⁵⁰Yukan na ti ni kanajiin ko'o Jesús, ti ni ji'i ya. ⁵¹Ti maa hora ni ji'i ya un, ni te'nde sava sa'ma yindaka ini veñu'un ka'nu Israel un. Ja undi nuu sukun, ti undi nuu ja'a ni ndata. Ni ni'in ñuyivi jiin iin ñujnaa. Ti ni ka ndata kava un. ⁵²Ti kua'a ñaña ndiyi un ni ka nuña, ja ni ka nandoto yiki kuñu yivi kua'a ni ka kandixia ndaa Yandios ja ja ni ka ji'i un. ⁵³Nu ni nandoto Jesús, ti ni ka ndenda yivi ni ka nandoto un, ni ka ndivi i ñuu ii Jerusalén, ti kua'a yivi ni ka nakuni nuu i.

⁵⁴Nu ja ni ji'i Jesús, ti capitán soldado un jiin taka ga da ja chaa ka ndito Jesús, nu ni ka jini da ja sia'an ni kuu ja, ja ni ni'in ñu'un jiin taka ga ja ni kuu un, ti ni ka yu'u xaan da, ti ni ka kachi da:

—Jandaa kuiti kuu ja Se'e Yandios ni kuu chaa ja'a —kachi da naa da.

⁵⁵Ti yajni un, ni ka'iin tijni ñasi'i, ka nde'e ña, ña'an un ni ka kuu ña'an ni ka kii jiin Jesús undi ñuu Galilea, ja ka chindee ña maa ya.

⁵⁶Ti ña'an un ka kuu María ñaa ñuu Magdala, María nana Jacobo jiin José, jiin nana se'e yii Zebedeo.

Ni jakunduji Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷Nu kuan kuaa, ti ni jaa iin chaa ñuu Arimatea nani José, ni kuu da iin chaa riko ja suni ni skua'a da jiin Jesús. ⁵⁸Ni jan kakan da yiki kuñu Jesús nuu Pilato. Ti Pilato ni ta'u da jniñu ja na kua'a soldado un yiki kuñu Jesús nuu José. ⁵⁹Ni ki'in José yiki kuñu Jesús, ti ni suku da ya jiin iin manta finu, ⁶⁰ti ni chunde da ya ini iin yau jaa, ja ni jacha maa da jika iin kava. Ni jasi da yu'u yau un jiin iin yuu ka'nu. Yukan na ti kua'an da. ⁶¹Ti yukan ka'iin María ñaa ñuu Magdala jiin inga María, kanchuku ña yu'u ñana nuu ni chunde da Jesús yukan.

Chaa ni ka ndito nuu ñunduji Jesús

⁶²Ti inga kivi, ja kuan kuyajni kivi ndetatu, ti ka ja'an chaa ka kuu sutu ka kuña'nu un, jiin chaa fariseo nuu kande Pilato, ⁶³ti ni ka kachi da:

—Ni'in Pilato, ni ka nuku'un ini na ja ni kachi chaa ni xndoña'an un,

na ni chaku ga da, ja nu uni kivi ti nandoto tuku da. ⁶⁴Yukan kuu ja ta'u ni jniñu, ti na ndi'yu va'a yu'u yau un undi kivi uni. Sandau kinkoyo ndaja'a da un jakuaa, ti tava da yiki kuñu chaa un, ti kachi da naa da nuu yivi ja, ja ni nandoto ndixia da nuu ñuji'i. Chi nu siukan na, ti vi'i ga xndoña'an da yivi naa i —ni kachi da.

⁶⁵Yukan ti ni kachi Pilato jiin da naa da:

—Kuankoyo maa ra naa ra, kunda'a nasa soldado kuni maa ra naa ra. Ti sa'a kutu yu'u ñaña un nava ka kuni maa ra —ni kachi da.

⁶⁶Yukan na ti kuankoyo chaa un naa da, ti va'a xaan tonto ni ka sakutu da yu'u ñaña un. Ti ni chunsama da uu yo'o siki yuu un, ndi kuun jiki ja kuu nanu iin sello da naa da. Ti ni ka xndoo da soldado un ka ndito da.

Ni nandoto Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 Nu ni ya'a kivi ndetatu un, ti ja kuan kundijin kivi nukuñi semana, ti María ñaa ñuu Magdala, jiin inga María un, kuankoyo ña kuan nde'e ña nuu ñunduji Jesús. ²Ti hora un ni kii iin ñujnaa xaan. Sia'an ni kuu, vanuxia iin ángel junukuachi nuu Yandios, ni kuun ya ichi andivi vaji ya, ti ni chaa ya yu'u ñaña un, ni stuncha ni ya yuu ndi'yu un kua'an, ti ni nukoo ya siki. ³Janducha ii ya nanu taja, ti sa'ma ñu'un ya xkiyi ni'ni. ⁴Nu ni ka jini soldado un nuu ángel un, ti ni ka ni'in da naa da ja ni ka yu'u da, ti so ni ka sana ini da nanu

ndiyi. ⁵Yukan na ti ni kachi ángel un jiin ñasi'i un naa ña:

—Koto yu'u ra naa ra. Ja jini ri ja ka nanduku ra Jesús, yaa ni ka jatakaa yivi nda'a cruz un. ⁶Ko tukaa ga kande ya ja'a, chi ja ni nandoto ya nava ni kachi ya. Ña'an ti nde'e naa ra nuu ni katuu ya. ⁷Vijna na ti kuankoyo yachi naa ra, ti kani ra jnu'un nuu ndaja'a ya: “Chi ni ji'i ya ko ja ni nandoto ya, ti koxnuu ya ki'in ya ñuu Galilea sa kinkoyo ra. Ti yukan nakuni ra ya naa ra.” Jnu'un ja'a vee kachi ri nuu ra naa ra —ni kachi ángel un jiin ña naa ña.

⁸Yukan na ti kuankoyo ña, ni ka nduñama si'i ña vasu ka yu'u ña, ko suni ka kusii ini ña. Ti kuan kaxnu'un ña nuu ndaja'a Jesús. ⁹Ko ni kuankoyo ña ichi un, ti ni ka ndejna'an ña jiin Jesús, ni kanxia'u ya jiin ña naa ña. Ti maa ña ni ka tu'va ña nuu ya, ni ka nanuu ña ja'a ya ja ni ka nachiñu'un ña ya. ¹⁰Ti maa ya ni kachi ya jiin ña:

—Koto yu'u ra naa ra. Kuan kaxjnu'un nuu chaa ka kandixia ru'u ja na kinkoyo ñuu Galilea, ti yukan ndejna'an ri jiin yivi un naa i —ni kachi ya.

Jnu'un ni ka jani soldado un

¹¹Ni kuankoyo ñasi'i un naa ña, ti sava soldado ni ka ndito un, kuan nukoyo da ñuu un, ti ni ka jani da jnu'un taka nava ni kuu un nuu sutu ka kuña'nu un. ¹²Ti sutu un ni ka kee ni ka ja'an ka'an jiin taka chaa ka kuña'nu un, ti yukan ni ka ndajnu'un nava iin ni jnu'un na koo yu'u da naa da. Yukan ti ni ka ja'a

da xu'un kua'a nuu soldado un, ¹³ti ni ka kachi jiin da:

—Ro'o, kachi ra naa ra ja ni ka naa ini ra ni ka kixi ra jakuaa un, ti ni jakoyo ndaja'a Jesús, ti ni ka sakui'na da yiki kuñu chaa un. ¹⁴Ti nu na kuni gobernador jnu'un un, ti maa ri na ka'an jiin da, ti na nama ri siki ro'o naa ra —ni ka kachi da.

¹⁵Ni ka ki'in soldado un xu'un un ti kuankoyo da, ti ni ka kachi da nava ni ta'u jniñu nuu da. Ti jnu'un ni ka ka'an soldado un, ni kendo ka ka'an yivi nación Israel undi kivi vijna.

Jniñu ni tatu Jesús nuu apóstol ya

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶Yukan na ti ndi uxi iin ndaja'a ya un kuan nukoyo da ñuu Galilea, undi yuku nuu ni kachi Jesús ja kinkoyo da. ¹⁷Nu ni ka jini ndaja'a un nuu ya, ti ni ka nachiñu'un da

ya. Ko uu ga da, tu ka kandixia va'a da ja maa ya kuu. ¹⁸Yukan ni tu'va maa ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Ja ni ja'a Yandios iin jniñu ña'nu nuu ri ja na kuña'nu ri nuu sava'a ni ga ja iyo nuu ni ka'nu ñuyivi jiin andivi. ¹⁹Vijna na ti na tatu ri iin jniñu ja'a nuu ra naa ra. Kuankoyo nuu yivi taka nación, ti xna'an ra jnu'un ri nuu i nava na kandixia i ru'u. Ti skuanducha ra i nu ja ni ka kandixia ndaa i maa Tata yo Yandios, jiin Se'e ya, jiin Espíritu Santo. ²⁰Ti xna'an ra ja na kuandatu i taka jniñu ni ta'u ri nuu ra naa ra. Ti ku'un ini ra ja kancha ri jiin ra naa ra taka ni kivi undi na ndi'i ñuyivi. Ti sia'an na koo —kachi ya.

Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Mateo.